

शुभ-कामना सन्देश

नेपालीहरूको नव वर्ष २०७७ को अवसरमा सम्पूर्ण प्रहरी कर्मचारी तथा यहाँहरूका परिवारजनमा सुख, शान्ति तथा सु-स्वास्थ्यको कामना गर्दछु । साथै समस्त प्रहरी कर्मचारीको व्यक्तिगत र व्यावसायिक उन्नति एवम् सफलताको शुभ-कामना समेत व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

हामी प्रहरी कर्मचारीहरूका लागि नव वर्ष विगतका दिनलाई समीक्षा गर्ने र आगामी दिनमा आपसी एकता, भातृत्वभावलाई मजबुत पारी राष्ट्र र नागरिक सेवामा कर्तव्यनिष्ठ रहन प्रण गर्ने दिन पनि हो । यस शुभ अवसरमा सेवा, समर्पण र राष्ट्रभक्तिका भावले ओतप्रोतभई नेपाल प्रहरी मुलुकको दूर दराज सम्मका जन-जनको सेवा गर्ने विश्वसनीय संस्थाका रूपमा स्थापित गराउन सकल दर्जाका प्रहरी कर्मचारी निष्ठापूर्वक कर्तव्यरत रहनु हुनेछ भन्ने मैले विश्वास लिएको छु ।

मुलुकको दिगो शान्ति, दण्डहिन्ताको अन्त्य, मानवअधिकारको संरक्षण, प्रवर्धन गर्दै कानुनी राज बहाल राख्न नेपाल प्रहरीको अहम भूमिका रहेको छ । हाम्रो कर्मक्षेत्र समाज र सेवाग्राही आम नागरिक हुन । समाज छ त, हामी प्रहरी रहन्छौं भन्ने मान्यता अनुस्रम समुदायसँगको सहकार्यमा नागरिकमैत्री, व्यावसायिक प्रहरी सेवामार्फत नागरिक र राष्ट्रसेवामा कटिबद्ध रहन नव वर्षको यस क्षणमा म समस्त प्रहरी कर्मचारीलाई निर्देशन दिन चाहन्छु ।

हाल मुलुकमा COVID-19 नामक संक्रमित भाईरसका कारण विषम अवस्था रहेको छ । यस स्थितिमा संक्रमण फैलन नदिने र आम नागरिकको जीवन रक्षाका लागि राज्यले निरोधात्मकउपायलाई सफल कार्यान्वयन गराउन नेपाल प्रहरीको तुलो भूमिका रहेको छ । अव म र मेरो भन्ने भावनालाई तिलाञ्जली दिई सामूहिक भावना र एकतालाई संगठनले संस्थागत गरेको छ । यसर्थ तमाम सदस्यहरू संगठनको छहारीमूनी एकिकृत रहि राष्ट्र नागरिक सेवामा उच्च मनोबलका साथ कर्तव्यनिष्ठ रहनुहुनेछ भन्ने मेरो पूर्ण विश्वास छ । अन्त्यमा नव वर्षको शुभारम्भ साथ कर्म क्षेत्रमा थप जोश,जाँगर र उमङ्का साथ थप क्रियाशील रहन आग्रह गर्दै यहाँहरू सबैको व्यक्तिगत एवं व्यावसायिक जीवनको सफलताको कामनाका साथ नववर्ष २०७७ को शुभ कामना व्यक्त गर्दछु ।

प्रहरी महानिरीक्षक
ठाकुर प्रसाद झवाली

सम्पर्क

प्रहरी प्रधान कार्यालय

जनसम्पर्क शाखा, नक्साल, काठमाडौं

फोन नं. : ०१-४४९०६६३, ४४९९२९०, एक्सटेन्सन: ९३४

ईमेल : phqprs@nepalpolice.gov.np/phqprs@gmail.com

वेबसाइट : www.nepalpolice.gov.np

ISSN 0266-1616

प्रहरी PRAHARI

द्वैमासिक प्रकाशन

प्रकाशन आरम्भ : २०१६ जेठ

वर्ष ६२ अङ्क १ वैशाख-जेठ, २०७७

प्रहरी PRAHARI

वैशाख-जेठ, २०७७

नेपाल प्रहरी अस्पतालमा उपचारार्थ आउनुभएका सेवाग्राहीहरूलाई सेवा प्रदान गर्दै नेपाल प्रहरी ।

जे सुकै होस अवस्था त्यो डटि लड्न सुनिश्चित छ,

सेवामा नै रम्न सक्ने निलोवर्दी परिचित छ ।

- नेपाल प्रहरी

प्रहरी

मे.अ.द.न. ६४/१५८

द्वैमासिक एकाशन

वर्ष : ६२ अङ्क : १ २०७७ वैशाख-जेठ

प्रमुख सल्लाहकार

प्र.ना.म.नि.निरज बहादुर शाही

सल्लाहकार

प्र.ब.उ. कुवेर कडायत
प्र.उ. भुपेन्द्र बहादुर खत्री
प्र.उ. रमेश थापा

सम्पादक

प्र.नि. होमबहादुर थापा

कम्प्युटर

प्र.नि.कल्पना अधिकारी
प्र.ना.नि.संगीता कार्की

आवरण

अनुराग

आवरण छपाई

सुनगाभा अफसेट प्रेस ।

छपाई प्राविधिक

प्र.ना.नि. गोपाल ब. थापा
प्र.स.नि. सिर्जना सेन
प्र.ह. शरणजङ्ग भण्डारी
प्र.ह. देवसिंह चौधरी
प्र.ह. जानु नेपाल
प्र.ह. विष्णु राई
प्र.ह. लक्ष्मी बोगटी

प्रकाशक

प्रहरी प्रधान कार्यालय,
नक्साल ।

अम्पादकीय. . . ✍

स्वास्थ्य सुरक्षामा विशेष सावधानी आवश्यक

विश्वभर महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाइरस (कोभिड-१९) को संक्रमण नेपालमा पनि देखा परेको छ । कोरोना भाइरसको कारण नेपालमा हाल (२०७७ जेठ २६ गते) सम्म तेह्र जनाको ज्यान गएको छ भने ३४ सय ४८ जनामा संक्रमण भएको पुष्टी भएको छ । यस महामारी नियन्त्रणकालागि नेपाल सरकारले २०७६ चैत ११ गतेदेखि देशब्यापी लकडाउन घोषणा गरी भाइरससंग लड्न आफ्ना पूरै संयन्त्र परिचालन गरेको छ । हाल भयावह बन्दै गएको यस जोखिम न्यूनीकरणका लागि सरकारका सम्पूर्ण संयन्त्रहरू आ-आफ्नोतर्फबाट युद्धस्तरमा लागेको अवस्था छ ।

नेपाल प्रहरीले पनि सरकारद्वारा घोषित लकडाउनको कार्यान्वयन जिम्मेवारीपूर्वक गरिरहेको छ । कोरोना संक्रमण रोकथाममै सरकारको ध्यान केन्द्रित भएको यस अवस्थामा सरकारद्वारा अपनाइएका विभिन्न विधि र प्रयाससंगै नेपाल प्रहरीले आफ्ना अधिकांश जनशक्ति परिचालन गरी अग्रपङ्क्तिमा रहेर सक्रियरूपमा जिम्मेवारी बहन गरिरहेको छ । समाजमा शान्ति सुरक्षा अमनचयन कायम राख्ने,

अपराध अनुसन्धान तथा नियन्त्रण गर्ने, कानून कार्यान्वयन गर्ने गराउने कामकासाथै विपद् एवम् विषम परिस्थितिमा चुनौतीको सामना गर्दै अगाडि बढ्दै आएको नेपाल प्रहरी हाल कोरोनाविरुद्धको लडाइँमा होमिएको छ । आफूमा आइपर्ने हरेक चुनौतिको सामना गर्दै काम गर्ने नेपाल प्रहरी आफ्नो इतिहास कायम राख्दै अहिलेको महामारीविरुद्ध लड्न तल्लीन छ । अचानक आइपरेको विषम परिस्थितिको सामना गर्न अर्जुनदृष्टि लगाएर महामारीविरुद्ध भिड्नुको कुनै विकल्प छैन भन्ने तथ्यलाई हृदयङ्गम गरी प्रहरी महानिरीक्षक ठाकुरप्रसाद ज्ञवालीले लकडाउन कार्यान्वयनलाई थप प्रभावकारी बनाउन तथा संक्रमणबाट बचन र बचाउन अवलम्बन गर्नुपर्ने सबै उपाय र कामकाबारेमा प्रहरी कर्मचारीहरूलाई निर्देशन दिनुभएबाट प्रहरी कार्य र सजगता थप सशक्त भएको छ ।

कोरोना भाइरस संक्रमणको महामारी हाल मानव स्वास्थ्यको विषयसंग जोडिएको छ । यो भाइरस विश्वभरि स्वास्थ्य संकट बन्न पुगेको छ । त्यसबाट हामी पनि अछुतो छैनौं । प्राकृतिक प्रकोप, भूकम्पजस्ता विपद्का बेला पूर्ण सुभ्रुभकासाथ अहोरात्र उद्धारमा खटिएर चुनौती भेल्लै र सामना गर्दै आएको विगतको अनुभवले यस महामारीउपर विजय प्राप्त गर्न विश्वस्त तुल्याएको अवस्था त छँदैछ । तथापि महामारीले कुनै पेशा, भूगोल, धर्म, जाति वा वर्ग चिन्दैन । मानिसबाट मानिसमा सर्ने यो महामारी सबैलाई सताउँदै त्रस्त बनाएको र संक्रमितको संख्या भन्नु बढ्दै गएको यस घडीमा यसबाट बचन उपलब्ध साधनस्रोतको सही उपयोगको साथै आफ्नो ज्ञान, सीप, कौशल र विवेकको उचित प्रयोग गरी प्रहरी कर्मचारीहरूले स्वयम् पनि स्वास्थ्य सुरक्षामा थप सावधानी अपनाउनु अपरिहार्य देखिन्छ ।

सङ्क्षेपमा, नेपाल सरकारले भाइरस नियन्त्रणका क्रममा गरेका सम्पूर्ण प्रयास आमनागरिककै स्वास्थ्य सुरक्षाका खाँतिर हो । लकडाउन छल्ने वा सरकारी निर्देशनलाई मौका हेरेर उल्लंघन गर्ने आमप्रवृत्तिले अन्नतः आफ्नै जीवनलाई खतरामा पार्न सक्छ । भनिन्छ, स्वास्थ्य नै सबै भन्दा ठूलो धन हो । स्वास्थ्य राम्रो भए मानिसले जस्तोसुकै चुनौतिको सामना गरी सफलता हासिल गर्न सक्छ, लक्ष्यमा पुग्न सक्छ । त्यसैले महामारीविरुद्ध लड्न सबैले आ-आफ्नो स्वास्थ्य सुरक्षामा विशेष सावधानी अपनाउनु आवश्यक छ ।

विषय त्रम

व्यावसायिक सामग्री

◆ कसुर प्रमानित नहुंदासम्म निर्देधिताको . . .	✍ उपन्यायाधिवक्ता सोमकान्त भण्डारी	९
◆ कोसेना उपर घोल्लेँदा	✍ प्रा डा हरि शर्मा	९
◆ चेलेवेटी बैचबिखन जटिल समस्या	✍ सुदर्शन अधिकारी	२०
◆ नेपालको सन्दर्भमा ट्राफिक व्यवस्थापनका . . .	✍ प्र ना द ई गण श्रेखर श्रेष्ठ	३३
◆ कोसेना भाइरस	✍ प्र ना द डा नविनकुमार रौनियार	४९
◆ कोभिड-१९ महामारी नियन्त्रणमा नेपाल . . .	✍ प्र ना द भुवनेश्वर तिवारी	५२
◆ समुदाय प्रहरी साभेदारी २ नेपाल पुलिस . . .	✍ प्र नि जनार्दन घिमिरे	६९
◆ लक डाउन कार्यान्वयनमा नेपाल प्रहरीको . . .	✍ प्र नि घनबहादुर थापा	७८
◆ जिम्मेवारीमा साभेदारी आवश्यक	✍ रसना ढकाल	८७
◆ फेसबुकको परिणाम	✍ प्र नि भोजराज पाण्डेय	९९
◆ निलो बर्दी	✍ प्र ज उमेश अवस्थी	१०७

साहित्य / विविध

◆ सस्स जीवनको प्राप्ती	✍ पुर्व प्र ना म नि ई महेशसिंह कठायत	६
◆ छापा	✍ हरिप्रसाद भण्डारी	१३
◆ ना गाढेको उज्यालो	✍ युवराज नयाँघरे	१४
◆ लक डाउन	✍ गोपाल चन्द्र भट्टराई	२४
◆ भगवान स्वयं मरेको दिन	✍ जयश्वर रिमाल	३७
◆ १४ फ्रेब्रुवरी	✍ होम थापा	४७
◆ अन्त्यहीन अन्त्य	✍ बदी प्रसाद ढकाल	६६
◆ मामाघरको यात्रा	✍ इन्द्र कुमार श्रेष्ठ 'सरसि'	७४
◆ निष्कर्ष	✍ इन्द्र कुमार श्रेष्ठ	७७
◆ १ पोड हानेपछि	✍ यशु श्रेष्ठ	८९
◆ तर्कमान काका	✍ छायादत्त न्यौपाने 'बगर'	८९

◆ आंखा दान	✍ शशी श्रेष्ठ	१००
◆ लक डाउनले टुसाएको प्रेम	✍ प्र ना नि नेत्रहरी काफ्ले	१०२

गीत / कविता / गजल

◆ विदेशबाट आउ पियारी विदेशी भई ...	✍ प्रमिष अर्याल	५
◆ कविता	✍ अनिष अर्याल	१२
◆ गीत	✍ दिपक विश्वकर्मा	२३
◆ गजल	✍ टिकाराम दुलाल	३६
◆ मुक्तक	✍ पुच कै धिताल	४०
◆ मुक्तक	✍ सुरेन्द्र शाही 'गुलाव कान्छो'	९०
◆ तिम्रो गलाको हार कि तिम्रो हार	✍ मनिष प्रयत्न	९९
◆ युवा हउन्न सादर पात्र ज्ञानी	✍ पद्म दाहाल	१०६
◆ राष्ट्रको सिपाही	✍ आर्द्धश अक्स्थी	११०

स्थायी स्तम्भ

◆ इतिहासको पानाबाट		१११
◆ नेपाल प्रहरीसम्बन्धी केही जानकारी	सङ्कलन : प्र ना नि संगिता कार्की	११९
◆ रसबस	सङ्कलन : प्र ह शरणजंग भण्डारी	११२
◆ सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित नजिरहरू	सङ्कलन: प्र स नि जनक आचार्य	११२

प्रकाशित लेखको दायित्व लेखक स्वयम्मा रहनेछ ।

कसूर प्रमाणित नहुंदासम्म निर्दोषिताको अनुमान गरिनुपर्ने

“कुनै अभियोग लागेको व्यक्तिलाई निजले गरेको कसूर प्रमाणित नभएसम्म कसूरदार मानिने छैन”^१ संवैधानिक व्यवस्था गरी यस विषयलाई मौलिक हकको रूपमा समावेश गरेको छ । फौजदारी मुद्दामा प्रमाणबाट कसूरदार नठहरिएसम्म अभियुक्त निर्दोष मानिन्छ । फौजदारी न्यायको सामान्य सिद्धान्त अनुसार सक्षम अदालतबाट दोषी ठहर नभएसम्म अभियोगलागेको भए तापनि कुनै पनि व्यक्ति कसूरदार मानिदैन । उ माथिको अभियोग अभियोजन पक्षले मनासिव शंकारहित तवरबाट (Beyond Reasonable Doubt) सिद्ध गर्नु पर्दछ । दुविधाको अवस्थामा शंकाको सुविधा अभियुक्तले पाउँदछ । कुनै कसूरको अभियोग लाग्नु र अभियोग पुष्टि हुनु फरक विषय हो । अभियोग लाग्दैमा व्यक्तिलाई दोषी मान्नु र सो अनुसार व्यवहार गरिनु हुँदैन । फौजदारी न्यायप्रणालीका दुई प्रमुख अवधारणा

उपन्यायाधिवक्ता सोमकान्त भण्डारी °

मध्ये पहिलो एड्लो अमेरिकन प्रणाली (Adversarial system) अन्तर्गत मानिसलाई कुनै अभियोग लगाउँदैमा सक्षम निकायले दोषी ठहर नगरेसम्म निर्दोष मानिने सिद्धान्तलाई बेलायती कानून प्रणाली (Common law system) को उपजको रूपमा र कुनै अभियोग लागेको मानिस आफैले निर्दोषिताको प्रमाण नपुऱ्याएसम्म दोषी हो भनी अनुमान गरिने कन्टिनेण्टल कानून प्रणाली/महाद्विपीय कानून प्रणाली (Inquisitorial system) को उपजको रूपमा मानिएको छ ।^२

निर्दोषिताको अनुमान कमन ल प्रणालीबाट विकसित अवधारणा हो ।

^१ एल.एल. एम. (फौजदारी कानून र संवैधानिक कानून), उपन्यायाधिवक्ता, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय, काठमाडौं ।

^२ नेपालको संविधान, धारा २० को उपधारा (५) ।

^३ मौलिक अधिकार तथा निर्देशक सिद्धान्त समितिको प्रतिवेदन, व्यवस्थापिका संसद, पृ. २०८ ।

अभियुक्तले आफू उपर लागेको कसूरको सम्बन्धमा चुप लाग्न पाउने अधिकार, अभियोग लगाउने पक्षले नै अभियोग प्रमाणितगर्नका लागि प्रमाण जुटाउनु पर्ने, अदालतले निष्पक्ष रूपमा प्रमाणको परीक्षण गर्ने र आफै सक्रिय भई कुनै प्रमाण कसैका विरुद्ध र समर्थनमा नजुटाउने हुँदा अभियुक्तलाई प्राप्त निर्दोषिताको अनुमानको हककमन ल पद्धतिबाट विकास हुँदै आएको हकको रूपमा मानिएको छ ।^३

अभियोग लागेको व्यक्तिलाई दोषी ठहर गर्न कानूनी कार्यविधि पूरा हुनुपर्ने, कानूनले अपराध ठहरिने कार्य भएको हुनुपर्ने, सक्षम निकायले दोषी ठहर गर्नुपर्ने हुन्छ । नेपालको संविधानको धारा २०(५) ले Benefit of doubt goes to the accused भन्ने सिद्धान्तलाई स्वीकार गरेको छ । कुनै पनि अभियोगमा अभियुक्तको अपराध वादीले प्रमाणित गर्नुपर्दछ भन्ने सिद्धान्तको परिपूरकका रूपमा यो 'शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँछ' लाई लिने गरेको पाइन्छ । अभियुक्त माथि लगाइएको अभियोग वा फौजदारी अपराधको वारदात शङ्कारहित तवरबाट वादीले स्थापित गर्न

सक्नुपर्दछ । अभियुक्त माथि लगाइएको अपराधको वारदात भएको हो भन्नेमा नै शङ्काको गुन्जायस रहेमा सोको फाइदा अभियुक्तले पाउँदछ । अब शङ्कास्पद प्रमाण भन्नाले कस्तो प्रमाण हो, शङ्का रहित प्रमाण के हो तथा कुन स्तरसम्म प्रमाणित भएमा शङ्कारहित तवरले प्रमाणित भएको मान्ने भन्नेबारेमा चर्चा गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

शङ्कास्पद प्रमाण भन्नाले कुनै अभियोगका सन्दर्भमा प्रस्तुत प्रमाण यस्ता छन् जसले अभियोग गरेको हो कि होइन भन्नेतर्फ मनासिव शङ्काको ठाउँ बाँकी राख्दछ^४ वा शङ्काको कुनै गुन्जायस मात्रै राख्दछ^५ भने त्यस्तो प्रमाण नै शङ्कास्पद प्रमाण हो । यस्तो शङ्काको अवस्थामा शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउँदछ र ऊ निर्दोष ठहरिन पुग्दछ । शङ्का रहित प्रमाणलाई परिभाषित गर्दै Lord Denning, J. भन्छन्, "Proof beyond reasonable doubt does not mean proof beyond the shadow of a doubt.... If the evidence is so strong against a man as to leave only a remote possibility in his favour, which

३. ऐजन्, पृ. २०८ ।

४. टोपबहादुर सिंह(२०४५), कानूनी शब्दकोश, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, त्रि.वि., पृष्ठ ६३८ ।

५. Walker and Walker (1980), *The English Legal System* (5th ed.), London, Butterworths, p. 593.

can be dismissed with the sentence, 'of course it is possible but not in the least probable', the case is proved beyond reasonable doubt, but nothing short of that will suffice."^६

अर्थात्, "शङ्कारहित तवरको प्रमाण भन्नाले कुनै पनि शङ्काको छाप मात्रै रहेको प्रमाण होइन । यदि व्यक्तिका विरुद्धमा प्रमाण यति बलियो छ कि उसका पक्षमा निर्णय गर्नु धेरै दूर सम्भावना छ जसलाई यो वाक्यबाट भन्न सकिन्छ, 'वास्तवमा यो सम्भव होला तर सबभन्दा कम सम्भाव्य', विवाद शङ्कारहित तवरबाट प्रमाणित भएको मानिन्छ, योभन्दा अन्यथा होइन ।"

यदि अभियुक्तले नै आफूले उक्त अपराध गरेको होइन भनी प्रमाणित गर्नुपर्ने हो भने त निर्दोष व्यक्तिले पनि परिस्थिति र परिवेशको चपेटामा परी सजायलाई शिरोधार्य गर्नुपर्ने हुन्छ । फेरि अभियोग प्रमाणित गर्ने वा अप्रमाणित गर्ने क्षमता पनि एउटा अभियुक्तमा भन्दा सिङ्गो राज्यमा नै बढी हुन्छ । अनुसन्धान गर्ने आधुनिक साधनहरू, जनशक्ति, क्षमता तथा अन्य प्रमाण संलग्न गर्ने तौरतरिका तथा सुविधा पनि राज्यसँगै हुन्छ । त्यसकारण पनि सही अभियोग प्रमाणित

६. *Ibid p. 503.*

७. नरेन्द्रकुमार श्रेष्ठ (२०५०), सावित्री बयान (प्रथम संस्करण), रत्न पुस्तक भण्डार, काठमाडौं, पृष्ठ ६ ।

राज्यबाट हुन सक्ने भएबाट यो सिद्धान्तलाई सभ्य मान्नुपर्दछ । एकातिर यो अवस्था छ भने अर्कातिर अभियुक्त एकात आफू थुनामै बस्नुपर्ने अवस्था हुन्छ भने राज्यसँग भन्दा ऊसँग अभियोग प्रमाणित गर्ने क्षमता कमै हुन्छ । प्रत्येक अभियुक्तको अभियोग अप्रमाणित गर्न प्रमाण सङ्कलन गर्न सहायता गर्ने सहयोगीहरू पनि नहुन सक्दछन् । त्यति मात्रै होइन, कतिपय अभियुक्तहरू र असहाय एवं एकला हुन सक्दछन् र निजहरूका पक्षमा बोलिदिने व्यक्तिहरू पनि नहुन सक्दछन् । यस अवस्थामा निर्दोष व्यक्तिले सजाय नपाओस् भन्ने सम्बन्धमा पनि यो सिद्धान्त बहुते सान्दर्भिक देखिन्छ ।

तसर्थ सामाजिक स्वाभिमान र स्वतन्त्रताबाट कसैले वञ्चित हुनु नपरोस् भन्ने यो सिद्धान्तले बोकेको आदर्श हो । हुन सक्छ, यो सिद्धान्तबाट अपराधीले पनि केही अवाञ्चित फाइदा उठाएको होस् । यस कारण कसैलाई आफ्ना विरुद्ध बोल्न वा अभियोग अप्रमाणित गर्न लगाउनुको साटो उसले यसरी अपराध गरेको हो भनेर प्रमाणित गर्ने अभिभारा वादीले पूरा गरोस् भन्ने यस सिद्धान्तले आत्मसात् गरेको सभ्य आदर्श हो ।^७

नजिर

रविन्द्र भट्टराई वि. मन्त्रिपरिषद् सचिवालय^c

कुनै व्यक्तिको अभियोग प्रमाणित नभएसम्म निज बेकसूर मानिने छ भन्ने फौजदारी न्यायको मूलभूत मान्यता रही आएको सन्दर्भमा अभियोग लागना साथ कसूरदार मान्नु न्यायसंगत नहुने ।

भुवाने बस्नेत छोत्री विरूद्ध श्री ५ को सरकारको ज्यान मुद्दा^९ मा अपराध नै घटेको हो वा होइन भनी शङ्का छ भने अभियुक्तलाई सजाय गर्न मनासिव पर्देन भनी सिद्धान्त प्रतिपादन गरियो । त्यस्तै डम्बरबहादुर चम्लागाई समेत विरूद्ध श्री ५ को सरकारको ज्यान मुद्दा^{१०} मा लाश प्रकृति मुचुल्कामा भुन्ड्याई मारेको नदेखिएको, वरिपरि हाडहरू छरिएर रहेको मात्र देखिएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको र सो हाड मानिसको हो वा होइन, मानिसकै हाड भए पनि मर्ने मानिसको हाड हो होइन, आधिकारिक तवरबाट पुष्टि हुन सकेको नदेखिएको र यस ठाउँको यो मानिस मरेको हो भन्ने कुरा

पनि यकिन भएको नदेखिएकाले वारदात भएकै कुरामा पनि सन्देह देखिन आउछ भनी अभियुक्तलाई सफाई दिएको पाइन्छ ।

त्यस्तै चस्मादिद गवाहको अभावमा केवल शङ्काका आधारमा अभियुक्तलाई अपराधी भन्नु न्यायसङ्गत नहुने,^{११} सह-अभियुक्तको पोल अन्य स्वतन्त्र प्रमाणबाट प्रमाणित भएको देखिन नआएको र मृत्यु भएको भन्ने शङ्कारहित प्रमाण गुञ्जन नआएकाले ज्यान सम्बन्धी १३ (१) बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्‍याएको निर्णय न्यायसङ्गत नदेखिने,^{१२} स्वतन्त्र सबूत प्रमाणको अभावमा आफ्नै स्वास्नी, छोरा, नाति, बहारी समेतलाई मारुं पर्नेसम्मको रिसइवी रहे- भएको समेत पुष्टि हुन नसकेको अवस्थामा केवल प्रहरीमा भएको साबिती तथा पोललाई मात्र आधार बनाई ज्यान जस्तो गम्भीर कसूरमा दोषी ठहर गर्न मिल्ने नभई शङ्काको सुविधा अभियुक्तले पाउने^{१३}, निर्विवाद सबूत प्रमाणको अभावमा र शङ्काका भरमा यही प्रतिवादीको कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएको हो भन्ने ठहर्‍याउन नमिल्ने^{१४} भनी सिद्धान्त

c. रविन्द्र भट्टराई वि. मन्त्रिपरिषद् सचिवालय, नेकाप २०५५ अंक नि.नं. ६६२२ पृ. ६१६

९. नेकाप (२०३१), अंक १, पृ ८७, नि.नं. ८१२ ।

१०. नेपाल कानून पत्रिका (२०३४), पृष्ठ ३०७ ।

११. श्री ५ को सरकार विरूद्ध यमबहादुर, नेपाल कानून पत्रिका (२०४१), पृष्ठ ८२

१२. श्री ५ को सरकार विरूद्ध विक्रम खवास, नेपाल कानून पत्रिका (२०४७), पृष्ठ ४८५ ।

१३. श्री ५ को सरकार विरूद्ध टीकाराम, नेपाल कानून पत्रिका (२०४४), पृष्ठ ७५० ।

१४. श्री ५ को सरकार विरूद्ध गोपी थापा, नेपाल कानून पत्रिका (२०३६), पृष्ठ ५७५ ।

प्रतिपादन भएको छ । त्यस्तै फौजदारी मुद्दामा प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ बमोजिम वादी दाबी प्रमाणित गर्ने भार वादीको हो तर वादी श्री ५ को सरकारले प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपिट गरेको सन्दर्भमा कुनै ठोस प्रमाण पेस गर्न सकेको छैन । प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपिट गरेको सन्दर्भमा तथ्ययुक्त प्रमाणको अभाव देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा प्रतिवादीलाई प्रहरी प्रतिवेदन दाबी बमोजिम सजाय होस् भन्ने वादी श्री ५ को सरकारको पुनरावेदन पुन नसक्ने^{१५} भनी नजिर कायम भएको छ । ♦♦♦

१५. श्री ५ को सरकार विरुद्ध इलियास मियाँ, नेपाल कानून पत्रिका (२०४७), पृष्ठ ८२० ।

कविता

विदेशबाट आउ पियारी, विदेशी भइ न आउ

प्रमिष अर्याल

तिम्ले छाड्दा यो देश जस्तो थियो आज पनि उस्तै छ,
सडक गल्ली चौपाटी सबै त्यस्तै त्यस्तै छ ।
तिम्ले उता धेरै सुधारहरू देखेर आयौ होला,
हो अभै पनि यता अस्त व्यस्त छ ।

महङ्गा महङ्गा जिन्दगी तिम्ले बाँची आयौ त्यता,
आजपनि यहाँ जीवन साहँ सस्तै छ ।
फरारिको लड्झाइभको अनुभव बोकि आउदैछौ भने,
आज पनि डोल्पा तिर खच्चड खस्टै छ ।

पतिङ्गरको मैला पनि उतातिर नदेखेकी तिमी,
यहाँ अभै धुलो मैलो सधै मितेरी गास्टै छ ।
अलारामको मीठो धुनमा उठ्न सिकेकी तिमी,
अहिले नि ब्युभाउन यहाँ भाले बास्टै छ ।

हरियाली बचेकै छ, फोहोर चै पन्छाउदै आउनु,
त्यही परिवेश मा रम्न आउनु तर नेपाली भै आउनु ।
मान्छेलाई मान्छे नगन्ने बानी पर्या भए तिम्रो,
बिन्ती छ आफ्नो लागि त्यतै बाट आफू जस्तै ल्याउनु ।
तिमी विदेशबाट फर्किदा नेपालमा आउनु
तर विदेशबाट यता आउदा विदेशमा चै नआउनु ।

सस्स जीवनको प्राप्ती

पृथ्वी, जल, तेज (प्रकाश) वायु, आकाश, मन बुद्धि तथा अहंकार यि सबै आठ थरिका सात 'अपरा प्रकृति' हुन् । साथै जसले त्यस जगतलाई धारण गरेको हुन्छ, त्यो जीवरूप बनेको छ, त्यो 'परा प्रकृति' हो । अपरा र परा दुवै ईश्वरको प्रकृति अथवा स्वभाव हो । अपरा परा र ईश्वर यि तीनैको विषयमा भगवान्‌ले भागवत गीताको पन्ध्रौं अध्यायमा वर्णन गर्नुभएको छ । यस अध्यायमा भगवान्‌ले संसार बृक्षको रूपमा 'अपरा प्रकृति'को वर्णन गर्नुहुन्छ । त्यसै अध्यायमा आफ्नो अंशको रूपमा परा प्रकृतिको व्याख्या गर्नुहुन्छ र यसै अध्यायमा अपरा र परा प्रकृति भन्दा भिन्न आफ्नो प्रभावको विषयमा वर्णन गर्नुभएको छ । यस अध्यायको अन्तमा अपरा, परा र ईश्वरलाई क्षर, अक्षर र पुरोषोत्तम नामबाट वर्णन गरेर यस भागवत गीताको पन्ध्रौं अध्यायको उपसंहार गर्नुहुन्छ ।

भगवान्‌ले भागवत गीताको सातौं अध्यायमा अपरा र परा दुवै प्रकृति आफ्नो भएको कुरा उल्लेख गर्नुभएको छ । अर्थात यि दुवै प्रकृति आफूसंग

✍ पूर्व प्र.ना.म.नि.ई महेशसिंह कठायत

अभिन्न रहेको बताउनु भएको छ । “इतिय मे” (गीता ७-४), “मे पराम” (गीता ७-५) । तर भागवत गीताको पन्ध्रौं अध्यायको (गीता १५-१८) श्लोकमा आफूलाई अपरा (क्षर) भन्दा अतीत र परा (अक्षर) भन्दा उत्तम बताउनुभएको छ । यसको तात्पर्य हो, जब हामी अपरा (संसार) र परा (स्वयं) दुवैलाई अर्थात दुवैको स्वतन्त्र सत्ता मान्दछौं, तबसम्म भगवान् अपराभन्दा अतीत र परा भन्दा उत्तम हुनुहुन्छ । तर जब हामी यो बुझ्दछौं कि अपरा र परा प्रकृतिको स्वतन्त्र सत्ता छैन अर्थात रहँदैन्, तब अपरा, परा र भगवान् तीनै एउटै हुनुहुन्छ । अर्थात् 'वासुदेव : सर्वम' (गीता ७-१९), 'वासुदेव नै सबै हुन्' र 'सदसच्चाहम' (गीता ९-१९), 'सत् (परा) र असत् (अपरा) दुवै म नै हुं ।'

भगवान्‌ले पन्ध्रौं अध्यायको मध्येमा अक्षर (जीवात्मा) को विषयमा भन्नुभएको छ, जीव एकतर्फबाट क्षर (संसार) हो, अर्को तर्फबाट पुरुषोत्तम (परमात्मा) हो । अर्थात् इलेक्ट्रोन (परमाणु) जस्तै जीवको पनि दुइटा स्वरूप देखिन्छ । जीवको सम्बन्ध परमात्मासँग रहेको छ । (गीता १५-७), 'ममैवांशो जीवलोके' अर्थात् परमात्मा चेतन अविनाशी र अपरिवर्तनशील छ । त्यस्तै जीव पनि चेतन अविनाशी र अपरिवर्तनशील छ । तर शरीरको सम्बन्ध संसार हुन्छ (गीता १५-७), "मनः षष्ठानिन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि" किनकि जस्तो संसार जड, नाशवान् र परिवर्तनशील छ, त्यस्तै जीवको शरीर पनि जड, नाशवान् र परिवर्तनशील छ । यसबाट के बुझिन्छ भने जीवलाई (आत्मा) परमात्मासँग कहिले अलग गर्न सकिँदैन र शरीरलाई संसारबाट कहिल्यै पनि अलग गर्न सकिँदैन ।

परमात्मा त्यसलाई भनिन्छ जो अहिले हुनुहुन्छ, सबैमा हुनुहुन्छ, सबैको हुनुहुन्छ, सर्वसमर्थ हुनुहुन्छ, परम दयालु हुनुहुन्छ र अद्वितीय हुनुहुन्छ । अहिले हुनुको कारण उनको प्राप्तीको लागि भविष्यको आशा गर्नुपर्दैन । सबैमा हुनुभएको हुँदा आफूमा पनि हुनुहुन्छ । अर्थात् उहाँलाई खोज्न कतै जानु पर्दैन । उहाँ सबैको

भएको हुँदा आफ्नो पनि हुनुहुन्छ । अर्थात् उहाँमा स्वतः प्रेम हुन्छ । उहाँ सर्वसमर्थ हुनाले हामी भयभित हुनु पर्दैन । उहाँ परम दयालु हुनाको कारण हामीले निराश हुनु जरूरी छैन । उहाँ आद्वितीय (एकल) हुनाले, हामीले उहाँलाई चिन्न (पहिचान गर्न) र उहाँको वर्णन गर्नु जरूरी हुँदैन ।

हामीलाई परमात्मा प्राप्ती नहुनाको कारण यही हो कि, हामी उहाँको सत्ता र महत्तालाई स्वीकार गर्दैनौं । यदि हामी उहाँको सत्ता, महत्तालाई आफ्नोपन स्वीकार गर्छौं भने उहाँको अप्राप्तताको महशुस हुँदैन अर्थात् लाग्दैन । उहाँ हामीलाई स्वतः प्यारो लाग्नेछ । किनकी परमात्मालाई आफ्नो मान्नुको सिवाय प्रेम प्राप्तीको अर्को कुनै उपाय छँदै छैन । प्रेम, यज्ञ, दान, तप, तिर्य, व्रत आदि ठुला ठुला पुण्य कार्यहरूबाट मिल्दैन, बरु भगवान्‌लाई आफ्नो मान्नाले मिल्दछ । भगवान्‌ले भन्नुभएको छ, 'ममैवांशो जीवलोके' (गीता १५-७) । यसको तात्पर्य हो जीव केवल मेरो (भगवान्) अंश हो, यसमा अरु कुनै कुराको मिश्रण छैन । यसबाट सिद्ध हुन्छ कि केवल भगवान्‌को नै अंश हुनाको कारण हाम्रो सम्बन्ध केवल भगवान्‌सँग मात्र छ ।

जब हामी भगवान्‌को नै अंश

हो भन्ने, तब फेरि प्रकृतिको कार्य शरीर आफ्नो कसरी भयो ? अर्थात् भगवान् नै आफ्नो हुनुहुन्छ, अरु कोही पनि आफ्नो हुन सक्दैन अर्थात् होइन । भगवान्को नै अंश हुनाको कारण हामी भगवान्संग अलग हुन सक्दैनौं । उहाँलाई हामी छोड्न सक्दैनौं । सर्वसमर्थ भगवान् पनि जीवसंग अलग हुन सक्नु हुँदैन । अर्थात् जीवलाई छोड्न सक्नु हुन्न । यदि भगवान् जीवलाई छोडिदिने हो भने जीव एउटा नयाँ भगवान् हुन्छ । अर्थात् भगवान् एउटा मात्र हुनुहुने छैन, अर्थात् अनेकौं भगवान् हुनु हुनेछन् । जो कहिले पनि सम्भव छैन । जसलाई हामी छोड्न नै सक्दैनौं, उसको विषयमा यस्तो प्रश्न नै उठ्न सक्दैन कि, उहाँ कस्तो हुनुहुन्छ भनेर ? अर्थात् कस्तो हुनुहुन्छ ? के हुनुहुन्छ ? यस्तो विचार नगरिकन उहाँमाथि प्रेम गर्नुपर्दछ । जब मानिस संसारसंग आफ्नो सम्बन्ध मान्दछ, तब ऊ बाँधिन्छ र जब मानिस परमात्मासंग आफ्नो सम्बन्ध मान्दछ, तब ऊ मुक्त भएर भक्त हुन पुग्दछ ।

मानिसहरूको सबभन्दा ठुलो यही हुन्छ कि जुन शरीर संसारको हो, त्यसलाई आफ्नो मान्दछ र जुन वास्तवमा आफ्नो हो, उस परमात्मालाई भुल्दछ । जब मानिस यस सत्यलाई

स्वीकार गर्दछ कि शरीर मेरो होइन र मेरो लागि पनि होइन । त्यसपछि उसद्वारा स्वतः संसारको 'सेवा' हुन्छ । जब मानिस यस परम सत्यलाई स्वीकार गर्दछ कि भगवान् मेरो हुनुहुन्छ र मेरो लागि हुनुहुन्छ, तब मानिसको स्वतः भगवान्मा 'प्रेम' हुन्छ । सेवाको बदलामा मानिसलाई केही पनि चाहिँदैन, किनकि संसारको वस्तु संसारलाई दिँदा के खर्च हुन्छ ? यसमा नयाँ कुरा के भयो र ? प्रेमको बदलामा पनि मानिसलाई केही पनि चाहिँदैन किन कि जुन कुरा सधैंदेखि अर्थात् सनातनदेखि जुन कुरा आफ्नो छ, त्यसमा प्रेम भन्दा ठुलो कुनै यस्तो वस्तु नै छैन, जसको मानिसलाई आवश्यकता परोस । प्रभु मेरो लागि हुनुहुन्छ, त्यसैकारण आफूलाई उहाँमा अर्पित गर्नुपर्छ तर उहाँबाट केही पनि चाहिँदैन । यदि हामीले उहाँबाट केही चाहना गर्यौं भने हामी उहाँबाट अलग भइहाल्ने छौं । तर आफूलाई दियो भने उहाँसँगै अभिन्न हुनेछौं ।

सेवाबाट मुक्ति हुन्छ र प्रेमबाट पराभक्ति प्राप्त हुन्छ । मुक्तिबाट निरपेक्ष जीवनको र भक्तिबाट सरस जीवनको प्राप्ती भैहाल्दछ । अस्तु । ♦♦♦

लेखक काठमाण्डौ इन्जिनियरिङ कलेजका एशोसिएट प्रोफेसर हुनुहुन्छ ।

कोसेना उपर घौत्लिँदा

सर्वप्रथम कोभिड-१९ को संक्रमणबाट नेपाली जनताको ज्यूज्यानको सुरक्षामा अहोरात्र जुटी रहनु भएका मुलुक भरीका सम्पूर्ण सुरक्षाकर्मी तथा स्वस्थकर्मी सम्पूर्ण राष्ट्रसेवकहरू प्रतिहार्दिक नमन गर्दै आजको यो आलेख तयार पार्ने जमको गरिएको निवेदन गर्न चाहन्छु । विश्व व्यापी रूपमा दावानल सरी फैलीई रहेको कोरोना महामारीको संत्रासबाट हालसम्म बहुसंख्यक देशवासीहरू सुरक्षित रहन सघाई रहेको 'लकडाउन' छ र हामी छौं भन्न अनुपयुक्त नहोला । अन्यथा, संसारका अनेकन थरीका दायित्व र उत्तरदायित्व वहन गर्दै जाने क्रममा कहीं न कहीं, कतै न कतै संक्रमणले हामीलाई प्रभावित पार्ने विषयमा दुई मत रहन सक्दैन । विश्व स्वास्थ्य संगठनको प्रतिवेदनअनुसार नेपाल हालसम्म उपरोक्त महामारीबाट सुरक्षित अर्थात् 'ग्रीनजोन' मा रहेतापनि वर्तमान सन्दर्भमा लकडाउन खुकुलो पार्नु भनेको कोरोनाको अदृश्य महामारीमा समग्र मुलुकलाई होम्नु नै ठहरिने चेतावनी सो संगठनबाट आई रहेको अवस्था छ । अर्कोतिर हाम्रा

डा. हरि शर्मा

स्वास्थ्यकेन्द्रहरूको भौतिक अवस्था पनि वान्छनिय ढंगले सुदृढबनाई राख्न नसकिएको यथार्थ जगजाहेरै छ । मुलुकभित्रका विभिन्न समुदायमा एक्कासी फैलिएको कोभिड-१९ को खुल्दै गरेको भयावह परिस्थितिलाई मध्यनजर राख्दै नेपाल सरकारले कुनै पनि मूल्यमा 'लकडाउन'लाई कायम राख्दै कोरोना भाईरसको पीसीआर परीक्षणलाई प्रत्येक घर-परिवारसम्म पुऱ्याउनु अनिवार्य छ । एक परिवार एक सदस्यको स्वास्थ्य परीक्षणलाई नारामामात्रै सीमित नराखी यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनतर्फ नेपाल सरकारले अविलम्ब पहल गर्नु जरूरी छ ।

हो, अन्य प्राकृतिक प्रकोपहरूले भन्दा कोभिड-१९ को प्रकोपले मुलुकको जनजीवनलाई अस्त व्यस्त पारी सकेको छ । पर्यटन, जलश्रोत ,

वैशाख-जेठ २०७७

रेमिट्यान्स र हाम्रा कृषिजन्य र अन्य अनेक वस्तुहरूको निर्यात जस्ता मुलुकमा आर्थिक मेरुदण्डहरू अहिले रूग्णताको चरम अवस्थामा पुगेका छन् । पर्यटन क्षेत्र लगाएत अन्य क्षेत्रहरूमा कार्यरत बीसौं लाख कर्मचारी र मजदूरहरू बेरोजगार बन्न बाध्य छन् । नागरिक उड्डयन क्षेत्रमा मात्रै कोरोनाका कारण दुई लाख बेरोजगारी सृजना हुनपुगेको IATA ले जनाएको छ ।

समस्याहरूको समाधान खोज्न अभ्यस्त नेपाली जनताले सकी-नसकी कृषिजन्य उत्पादनहरूलाई बढाउन सफल देखिए पनि ती उत्पादनहरूको सहज स्थानान्तरण र बजार सृजना हुन नसकेको वर्तमान परिस्थितिमा आम उपभोक्ताले मूल्य वृद्धिको चटारो सहन परिरहेको यथार्थ हाम्रो सामु प्रष्टै छ । यस तर्फ सम्बन्धित निकायले थोरैमात्र प्रयासका पाईलाहरू अघि सारीदिएमा आम उपभोक्ताहरूलाई ठूलो राहत पुग्ने निश्चित छ । खुल्ला सिमानाहरूमा पनि पारीका मुलुकबाट लुकीछिपि नेपाल प्रवेश गर्न खोज्नेहरूको तांती छ । प्रहरी र आमनागरिकहरू माझ रहीआएको सुमधुर सम्बन्धलाई तोड्ने केहि अराजकतत्वहरूबाट हुँदै आई रहेको अवस्थाले पनि नेपाललाई कोरोना संक्रमणबाट बढी असुरिक्षत बनाउन खोजी रहेको देखिन्छ । बाढी-

पहिरो र महाभूकम्प जस्ता अन्य अनेकौं आपद-विपदका बेला नेपाल प्रहरी र सुरक्षामा तैनाथ अन्य फौजले नेपाली जनताको सुरक्षाका लागि आफ्नो ज्यान समेत जोखिममा राखी निस्वार्थ सेवाप्रदान गरेको सन्द्भहरूलाई स्मरण गर्दै अहिलेको विकराल अवस्थामा पनि उनिहरूले आफ्नो भोक, निद्रा र तिर्खालाई बिर्सि नेपाली जनताको सुरक्षामा स्वयंलाई समर्पित राखी अत्यन्तै सराहनीयरूपमा कर्त्तव्य निष्ठता प्रदर्शन गर्दै आई रहेको बिर्सनु हुदैन । धनमाल र सम्पन्नताले भरिपूर्ण रही विलासितामा रम्ने र गाँउ-गाँउमा गरीबीको रेखामुनि रहेर एनकेन बांच्ने अवस्था भोगी रहेका देशवासीहरूलाई कोरोना भाईरसले छुट्टाउँदैन । यूरोप, अमेरिका जस्ता अति विकसित मुलुकहरूको वर्तमान अवस्था यसको ज्वलन्त उदाहरण हो ।

यस्तो अनपेक्षित, त्रासपूर्ण र भयावह अवस्थामा हामी सर्वसाधारण नेपाली जनता र हाम्रो सरकारी सत्ताको बागडोर सम्भालीरहनु भएका सम्पूर्णले कुनै पूर्वाग्रहबिना एक सूत्रमा बाँधिए र नेपाललाई कोरोना मुक्त बनाउन अत्यन्तै प्रभावकारी एवम् समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्नु नितान्त जरूरी छ ।

यसै परिप्रेक्ष्यमा सरकारका निम्ति तयार पारिएका केहि सुभावहरूलाई

यहाँ प्रस्तुत गरिनु सान्दर्भिक रहने विश्वास लिईएको छः-

- ◆ कोभिड-१९ संक्रमित विश्वका अन्य मुलुकहरूले र विशेषगरि छिमेकी मुलुकहरूमा भई रहेका गतिविधिहरूको सुक्ष्म, गहन तथा गम्भिर अध्ययन अनुसन्धान पश्चात् आफ्नो मुलुकमा उपयुक्त ठहरिने मौलिक नीतिहरूको अवलम्बन गर्न/गराउनु पर्ने ।
- ◆ अहिलेको अवस्थामा नेपालीहरूको जीवन बचाउनु नै सरकारको सर्वोपरि जिम्मेवारी हो । तसर्थ, सरकारले कोरोना संक्रमणबाट नेपाली जनतालाई जोगाउन बाहेक अन्य कुनै पनि एजेन्डालाई आफ्नो प्राथमिकताको सूचिमा नराख्ने ।
- ◆ आमजनताले पनि आफ्नो जीवन (रक्षाकालागि विश्व स्वास्थ्य संगठन, नेपाल सरकार र स्वस्थकर्मीहरूबाट सुभाइएका सल्लाहाहरूको अक्षरस पालना गर्ने/गराउने ।
- ◆ विद्यालयहरूमा पठन-पाठन बन्द छ । आफ्ना बाल-बच्चाहरूलाई घरभित्रै एउटा मनोरंजनात्मक वातावरणको सृजना गरी अनलाईनबाट सिक्ने/सिकाउने परिपाटीको थालनी गर्नु उपयुक्त रहने । इन्टरनेटको सुविधा उपलब्ध नभएका ठाँउहरूमा यही

- अवसरमा बाल-बालिकाहरूलाई आमा-बुबाहरूले नै केहि नैतिक र व्यवहारिक शिक्षा दिनु उपयुक्त रहने ।
 - ◆ भीआईपीको सुरक्षामा खटिएका जवानहरूलाई पनि जनसुरक्षातर्फ सर्वान रूपमा संलग्न गराउने ।
 - ◆ सांसदहरूलाई प्रदान गरिने विकासकोष बन्दगरि त्यसकोषलाई कोरोना संक्रमण रोकथाम कोषमा जम्मा गर्ने/खर्च गर्ने । राहत कार्यक्रमहरूको खर्चमा पारदर्शिता कायम राख्ने ।
 - ◆ संक्रमितहरू उपचार क्रममा रहँदा उनीहरू प्रतिकुनै प्रकारको सामाजिक तिरस्कार/अवहेलना सृजना हुन नदिने वातावरण बनाउने ।
 - ◆ कोरोना संक्रमणका दौरान सहयोगी हातहरूको सहयोग कार्यक्रमहरूलाई आग्रह र पूर्वाग्रह पूर्वक नहेरिनु पर्ने र त्यस्ता मनकारी दातावा संघ-संस्थालाई कदर गरिनु उपयुक्त हुने ।
 - ◆ सरकारका प्रत्येक तहमा सत्तासीन नीति (निर्माता लगाएत राष्ट्र सेवकहरूले वर्तमान अवस्थामा सत्ताको पहुँच तथा दाउपेंच बन्दगर्ने ।
 - ◆ स्थानीय, प्रादेशिक एवम् संघीय सरकारका प्रमुखहरूले बेला-बेला उपचार-केन्द्रमागई त्यहाँ कार्यरत स्वस्थकर्मीहरूको मनोबल बढाउने ।
- त्यसरीनै ड्यूटीमा तैनाथ

सुरक्षाकर्मीहरूसँग भेटी उनीहरूको उत्साह बढाउने ।

स्मरण रहोस्, रक्तबीज जसरी फैलिंदै गरेको यस घातक भाइरसको कुनै अन्त्य नभएको वैज्ञानिकहरूले जानकारी गराईरहेको सन्दर्भमा अब हामीले आफ्नो जीवन शैलीलाई

भौतिकवाद एवम् लोभ, अहंकार र मोहले जन्माउने मानसिक द्वन्दबाट मुक्त राख्नु तथा स्वयंलाई प्रकृति र पर्यावरण मैत्री बनाउँदै लै जानु नै मानव जीवनकालागि सबैभन्दा स्वस्थकर र सुरक्षित शैली ठहरिने छ ।

कविता

अनिष अर्याल

न गर्मीको आवास भयो न त जाडो पत्ता लाग्यो
देशको लागी खटिन पर्छ भन्दा छुट्टै उर्जा जाग्यो ॥
आशुं कसैको भर्ला भनि पथर्यो सधैं नै पिर
गुनासो सम्बोधनका लागी पुग्छ कान त्यहिं निर ॥
सबै आफन्तनै लाग्ने बिभेद गरिएन कहिल्यै
सेवामै निहित यो जिवन स्वार्थ भरिएन कहिल्यै ॥
ढुङ्गा वसाउने आफ्नै दाइ, पेट्रोल फाल्ने भाइ
सबै भेल्लै दुरुस्त सेवा दिए हात आफ्नो नकमाई ॥
डिउटि नै त हो गर्ने पर्छ यहि नै हो कर्तव्य
मैले हास्नै पर्छ भनि कसले दिन्छ बक्तव्य ॥
सास मेरो रहुन्जेल नेपाल आमा लाई रून दिनेछैन
बैरी आए सामना गर्छु तर केहि हुन दिनेछैन ॥
आशिर्वाद मलाई पशुपतिनाथको छ किन डराउनु
म एउटा सिपाही यो मेरो काम किन कराउनु ॥
राईफलले कहिले काहीं सोध्छ के भो भनी
साथ नै यहिं राइफल अनि यहिं नै सपनी ॥
रगत पसिना मै बगाउँछु मेरो धर्तिको लागी
आफ्नो पर्वाह छैन मत आएको छु सब चिज त्यागी ॥
कसो गरी जन्मिए म त्यो कसैलाई थाहा छैन
म मरेको चाहीं सबले थाहा पाउन अरू केही चाहा छैन ॥

बघुक्था

छापा

गोप्य सूचनाका आधारमा प्रहरीले छापा मान्यो । जताततै खोज्यो तर खोजेको वस्तु कतै भेटिएन ।

'गलत सूचना दिएछ । कहिलेकाहीं त्यो पनि बौलाउँछ ।' यसो भन्दै पुलिसहरू चौकीतिर फर्के ।

'धरोधर्म मैले ढाँटेको छैन । अस्ति मैले खाएकै हुं । हिजो म जाँदा अरुले खाँदै थिए । मैले उधारो मागेको त्यसले दिइन ।' यसो सोचेजस्तो गरेर उसले भन्यो, 'कतै लुकाएर राखेकी होली । कम्ती चलाख छे । त्यसलाई जसरी पनि समात्नुपर्छ सर । सकेसम्म जेलै हाल्नुपर्छ ।'

प्रहरी द्विविधामा पन्यो । केही बेर सोच्यो र भन्यो, 'साँच्चै हो ?'

'ढाँटेको भए मै मरूँला हजुर ।' उसले भन्यो ।

'ला पैसा, गएर माग, रैछ भने तुरुन्त खबर गर ।'

'हस हजुर ।' मुख मिठाउँदै ऊ भट्टीतिर गयो ।

साँभ परिसकेको थियो । ग्राहक जम्मा भइसकेका थिए । दिउँसो पुलिसले छापा मारेकै विषयमा छलफल चलिरहेको थियो ।

हरिप्रसाद भण्डारी

'कस्तो ठाउँमा राखेकी थ्यौं र पुलिसले नि भेटेन ?' एउटाले सोध्यो । ऊ केही बोलिन ।

'भनन ।' एक घुट्टी लगाउँदै अकलि सोध्यो ।

भकदै उसले भनी, 'सबै कुरा थाहापायौं भने भोलिदेखि खान पाउँदैनौ । चूपलागेर खाऊ ।' बोल्नेहरू चूपलागे ।

ऊ भित्र पसेर टेबुलमा बसिसकेको थियो । उसले सोधी, 'पैसा छ ?'

ऊ केहीबोलेन, खल्तीबाट पैसा निकाल्यो र साहुनीका अगाडि फालिदियो ।

'ठीक छ ?' यसो भन्दै साहुनी भित्रगई अनि पूजाकोठामा घौताको फोटो पछाडि लुकाएर राखेको प्लाष्टिकको पोको लिएर बाहिर आई ।

तियावा

ना गाउँको उज्यालो

निदाउन खोज्यो ज्यानले ।

दुई दिन दुई रात बाटैमा बितेथ्यो । शरीरमा थिग्रिएको हैरानी र थकानले पेलिएको पीडा थियो । त्यै भएर जहाँ बस्यो त्यहीं उघुं, सुतुं, निदाउँ जस्तै भइरहेको थियो । ज्यानमा दुखाइ र गलाइको थुप्रो थियो खातैखात ।

ना गाउँ पुग्दा मन रमायो अचम्मसँग ।

लामबगर वरैको छेदछेद भएर डोरिएको ढुङ्गेनी गोरेटोसँग निरन्तर साथी भएको थिएँ । मेरो पाइला सराइमा अरू दुई नि थिए । दुबै परे कापी-कलमका खेलाडी ।

'हऊ दाजु, ना गाउँ त कहाँको लर्तरो हुनु । यो गाउँ पुगेपछि म त यतै घरजम गरूम्-गरूम् भएर फर्केको थें नि !' उद्धवले डोगाड कट्टन लाग्दा भनेथे । उनी लामै समयदेखि दोलखाको सेरोफेरोमा विद्यार्थीको बाघचालमा घेरिएका छन् । उनकै सारमा सार मिलाएर म पुगेथें ना गाउँ ।

ना गाउँ पुग्न हम्मे-हम्मे पय्यो । बाटाका सुरमुचे र वेदिडहरू उस्तै लोभ्याउँदा बस्ती र जीवन शैली थिए । जति-जति माथि उक्लियो- नयाँ, फरक, भिन्न र अलग धर्तीसँग टाँसो भइरहेको

युवराज नयाँघरे

लाग्थ्यो । अझ वेदिडबाट तेपें र तेछोको साथी होउन्जेलमा शरीरै पुरा भनन्न-भनन्न रमाउँथ्यो । बाटो, बगर, वनसँग लुरुलुरु लम्किरहँदा पनि रोल्वालिङ खोलासँग मुस्कान दिन छोडिनँ मैले । कमल कार्कीले भनेको सम्भना छ- 'खोलाको हाँसो मात्रै सुन्ने हो भने पनि रिसाहाहरूको भवाँक मै न जस्तो पग्लिन्छ !' हुन पनि कार्की जतिबेलै खोलैखोला अघि-अघि दगुरिइरहेका लाग्थे । उनका खुट्टामा चक्र टाँसिए जस्तो उनी हामीभन्दा चाँडचाँडो लम्किरहेकी हुन्थिन् ।

'म त मुसुकक मुस्कान लिन्छु पनि, दिन्छु पनि !'

रोल्वालिङको सङ्गो र धारिलो आवाज निहालेर बोलिरहेका हुन्थे । आवाजमा अरू आवाज थपिएर वातावरण थप सङ्गीतमय बनिरहेको लाग्थ्यो । रूख र पोथ्राका कुरा । ढुङ्गा

वैशाख-जेठ २०७७

र नदीका कुरा । यी सबैसंग आफ्नै पाइला र हृदयको कुराकानी । म सुरताल मिलाइरहेको हुन्थे ।

भनै अग्ला भए पहाड । गौरीशङ्करको चुचुराका रङ फरक भएर भन् नौलो र भिन्न रूप देखिन्थ्यो । हरेक पाइलामा देखिने हिउँचुलीको ठिङ्ङ उभ्याइ पनि अर्कै-अर्कै ठानिरहेको छ ।

निकै माथि पुगेको ज्ञान त्यति बेला भो-जब किताबमा पढेका डाँफे र मुनालका बथान आँखा अगाडि उड्न थाले भुरुर्रभुरुर्र । गीत पनि निकै गाइयो डाँफे-मुनालका । चित्रमा पनि बढ्दै देखे हुँला मैले- यी लेकाली चराको छायाँछवि ।

रोल्वालिडले मलाई छोडेन । मैले नि उसका आवाजका लहर-लहरलाई माला गाँसी छातीभित्र डुलेको डुलेकै गरिरहेँ । यो अनकन्टार लेकाली संसारमा जीवनको उज्यालो भेट्टाउन यस्ता फूल र मालाले ठूलै भरथेग गर्छन् शायद ।

ना गाउँ भेट्टाउन औधी समय लाग्यो । थोरै भेटिए मान्छे । र सबै कुरा जति पनि भेटियो- तर मानिस नभेट्दाको हैरानी, चोट र उकुसमुकुसले आँखा निस्ताउँदा रैछन् । चेतनाले बालेको राँकै यही होला । सामाजिकताको रन्को भनेकै यही होला । मानिसको हृदयमा बलिरहेको 'आफ्नो' ज्योति

भनेकै यही होला ।

ना गाउँ पुग्दा अरू धेरै कुरा पाएँ । अकल्पनीय र अस्पर्शीय भूमिसंग पाइला चालिरहँदा यो एकलास र अद्भूत भूमिले छातीमा बुरुक-बुरुक लहर उपार्थे । मनको खसखस- 'कसरी बनेका यी पहाड र उच्चाटलाग्दा ढुङ्गाका रास ?'

हुन नि हिमाल, पहाड र चट्टानका आ-आफ्ना अरिमट्टे उभ्याइ हेर्दा कसैको हार देखिन्थ्यो । सबैभन्दा निरीह र पराजित देखिन्थे गोठालाहरू । तर तिनै गोठालाले ढुङ्गा, पहाड र हिउँचुलीलाई कब्जामा राखेर सुसेला हालिरहेको अनुभव हुन्थ्यो जताततै । अनि पो साथीसंगै मेरा पाइला टक्क रोकिएर अवाक् हुन्थे आँखा ।

मान्छेको माया आफ्नै खालको हुन्छ । माया गर्नेपर्दा कुनै बाधा र व्यवधानलाई अघि नसारे पनि मायाको गीत ओठ-ओठमा आइहाल्छ । यतिखेर गौरीशङ्करले अग्ला-होचा पारेका यी अनन्त हिमालमा पुगेर फर्केका आँखाको भाषाले यही कुरा बोलिरहेका छन् ।

मलाई लेक नलागोस् भनेर अदुवा, लसुन र टिम्मुरको लेदो चटाउन बल गराउनेहरूको माया कहाँको चानचुने छ र ! चर्को भो मैले भन्नै भएको छैन, साथीहरूको माया नै छ औधी चर्को ।

हिलारीले सगरमाथा आरोहण

लगतै यता नि माया पोखन थालेछन् ।
त्यै भएर उनले स्कूल बनाइदिएछन् ।
तर पाँच मास्तिर नउक्लेको त्यो
स्कूलमा हिजोआज ताल्वा लागेछ ।

राति वेदिडमा बास बस्दा
आडनिमाले भनेकी थिई । उसलाई मन
छैन गुम्बा जान । स्कूल पढ्न नै रहर
छ । तर पढिरहेको स्कूलमा अरू थप
कक्षा छैन ।

'कति पढ्नु एउटै कक्षामा
तीन-तीन पटक !' उसले पाँच कक्षामै
तेब्राइसकी । उसको उलिरहेको बैसे
ज्यान हेर्दा नै मैले अनुमान गरिरहेको
थिएँ-ज्यान र कक्षा मिलिरहेको छैन ।

हो, त्यही निमाको घरमा बाऱ्ह
बजे हामी पुगेथ्यौँ ना गाउँमा ।

निमबुटीको घर वेदिडमा पनि
छ । भोलि बिहान उसकै घरमा भातभान्सा
गरिनेछ भन्ने बाचा बन्धनमा परेर
हामीले ना गाउँका लागि ठाम ठेगाना
तोक्र्यौँ ।

ना गाउँ पुग्दासम्म हिमालमा
धेरै रड देखेँ । हिउँसँग ढुङ्गा, माटो,
रूख र हावाले कुदाकुद गरेको सबैभन्दा
बढी देखेँ । सफा, स्वच्छ र पवित्र
हावा फेरेर होचा छातीले फुरुङ्ङ-
फुरुङ्ङ अग्लिएको ठान्दैछु ।

वेदिडभन्दा धेरै तलदेखि नै
काँडे लहरा र हिउँका डल्लाडल्लीसँग
भेटघाट भएथ्यो । अल्भिएर लड्ने

कलामा कमी भएन । फेरि चिप्ला ढुङ्गा
र रातिको स्याँठले चट्टानमा ऐना बनेको
पानीले आफ्नो तुजुगमा ल्याएन कमी ।
म पछारिएको-पछारिएको भएँ ।

ना पुग्दा घरभित्र बस्न मनै
भएन । मीठो घाम र उज्यालो दिनले
जतिखेरै आँगनमै अल्मलिइरहुँ जस्तो
हुन्थ्यो । उपत्यकाको माभैमा थपक्क
बसेको रहेछ ना गाउँ । रोल्वालिड
उपत्यकाले सबै सौन्दर्य ठाउँ-ठाउँमा
थपक्क सिंगारेर राखेको देखिन्थ्यो ।

वरिपरि सेताम्मे हिउँचुली ।
अग्ला र सुरिला पहाडहरू । हिमालका
परी-परीका अनुहारहरू । ती हिमाल
नाचिरहेका, उफ्रिरहेका । ती पहाड
गाइरहेका, चलिरहेका । कतै पहाड र
हिमाल जुधिरहेजस्ता । कतै हिमाल र
पहाड जिस्किरहेजस्ता ।

पहाडको ढुङ्गा खोसाखोस
गरेजस्तो । हिमालको हिउँ थुताथुत
गरेजस्तो । हरेक अप्रत्यासित र अचम्मित
तुल्याउने हिमालयको उभ्याइले मनमा
खेल्छन् कति धेरै उकुसमुकुसहरू ।

'आमा एक वर्षभरि रूनु भो,
बा बित्दा । अचेल छोरोल्पातिर फर्केर
सुनपाती चढाएपछि आमाको आँखाको
आँसु आँखामै सुक्छ !' वेदिडमा भेटिएकी
पासाडले भनेकी थिई ।

मैले मुख धोएर तातोपानी
खाउन्जेलमा उसले घिउ हालेको चिया

तनतनी पिई । अनि च्याङ्ग्रा र चौरीका
बथान फुकाई । एउटा अग्लो र मोटो
कुकुर नि साथै हिँडाई ।

'सिम्भु गएर बत्ती बाल्ने
आमाको लाख इच्छा छ !'

चरीकोटसम्म एक पटक पुगेकी
पासाङले बोलेको कुराले छाती
खलबलियो । काठमाडौंको स्वयम्भु
नपुगे पनि 'सिम्भु'सम्म भन्न पुगी ।
आफ्नो श्रद्धा जोडेर रहर देखाई ।

'म चछोरोल्पा पुगेर फर्कँदा
तिम्रो काँचो उन किनुंला !' यति भनेर
उम्किएको थिएँ म । ऊ आमाको इच्छासँग
जोडिएर मसँग नजिक भएकी थिई ।

रोल्वालिङको तीरैतीर हिँडिरहँदा
हिमालको एकान्त र हावाको खुसखुसे
बोलीमा कान थापिरहेको छु । पहाडको
आत्मा पढ्नु भनेको, हिमालको ढुकढुकी
सुन्नु भनेको, हिउँको कम्पन जान्नु
भनेको यो नै होला ।

ना गाउँ पुग्दासम्म बाटाभरि
लेखिएका ठूलाठूला पवित्र अक्षर, शब्द
र वाक्यले आँखामा अलौकिक शान्ति
भरिइरहन्छन् । अर्थ नबुझिने भाषाभिन्न
पनि एउटा अद्भूत आनन्दी र
मिठासको रङ घोलिएको हुन्छ । त्यो
घुलमिल भएको रङ नै जीवन हो । त्यो
जीवन बुझ्न र पढ्न नै ना गाउँको
चकमन्न र एकान्तमा यी शेर्पाहरू
बसेका होलान् ।

ना गाउँमा यस्तै साठी घर छन्
भुरुप्प । तिनको एउटै आँगनले बिहे-
मृत्यु छिन्छ । तिनको एउटै पिँढीले
जन्म-जारी छिन्छ । तिनको एउटै
बारीको कुनाले धन-मनको निकर्ण
गर्छ । जति रोउ, यी पहाडबाट उता जाँदैन ।
जति हाँस, यो रोल्वालिङ नदीपारि पुग्दैन ।
जति उफ्र, यो उपत्यका पर कुनै छिटा
पुग्दैन । त्यस्तै संसार बोकेर ना गाउँको
पूर्वीतिर बादल फाट्छ र घामको मसिनो
ज्योति छरिन्छ भलमल्ल ।

कचौरा जस्तो छ ना गाउँ !

हिमालको अद्भूत घेरो छ ।
वरिपरि हिउँका अचम्मै लाग्ने आकार ।
हिमालको अथाह लस्कर । नाम दिएर
नसक्ने हिउँचुली छन् । औँला भाँचेर
नसकिने सङ्ख्याका सेताम्मे पर्वतहरू
छन् । हिमाली चुचुराका आकारमा आँखा
रोकिन नसक्ने सौन्दर्यका तहतह छन् ।
खेतमा आलु रोप्न लागिपरेका आइमाई,
केटाकेटीहरूले छपक्कै ढाकिएको
मान्छेको बगाल छ । जान मन छ
मलाई नि ।

'निमा, आलु खन्ने मन छ । मिल्छ ?'

उद्भवले उत्तर यसरी दिए-
त्योभिन्न अरु जिज्ञासा, जीवन र समयका
वाक्यको उपस्थिति गर्बिलो भयो ।

'छोरोल्पा नपुगी- यो रहर
नगर्नुस् दाजु । यिनले आलु रोपेका
होइनन् । हिउँले नखाओस् भनेर छ

महिना अधि खनीखोभ्रिएका आलुलाई
पुरेका खाल्दाबाट निकालेका हुन् । यी
आलुबाट गिनले रोटी, पिठो, सुकुटी,
दाल बनाउँछन् । कति ठाउँमा चामलै
खालका आलु-दाना बनाउँछन् ।'

रुच्यो, मज्जैले खाना रुच्यो ।
आलुको रस, आलुको भुटुवा, आलुको
अचार, आलुको छोप, आलुको कबाब,
आलुको पक्कट्टो । ओहो, सबै परिकार
आलुकै । आलुमय खाना, स्वाद पनि
आलुमय । खाँदै गर्दा आलु पाराले हाँसें म ।

मुख चुठेर घाममा बस्दा
आँखामा निद्रा ओर्लियो । ज्यानमा
निद्राको लोरीले गीत गाएकोले होला
यो अपरिचित र अद्भुत ठाउँको भुइँमा
पनि लमतन्न हुने मन छ । तर फेरि
सतर्क पारै आफूलाई ।

'लेक लाग्न सक्छ । नसुत् बाबु ।'
सुतेको सुतेकै भइन्छ फेरि । सुतेकै
तालमा सिलटिम्मुर खानेहरू निकै हुँदा
रहेछन् लेकाली धर्तीमा । नसुतेकै जाती ।
मनमा उठेका यी तर्क र वितर्कसामु मेरो
निद्राले नसुनी धरै पाएन ।

एक पटक उठेर नाङ्गो गोडाले
आँगनमा कुट्टे । चारै कुना फैलिएका
हिमालको लोभलाग्दो लस्कर छ ।
'चोपुचे !'

उत्तरतिर लमतन्न फैलिएको
अद्भुत हिमाल । कतै कुहिरोमा
हराएजस्तो लाग्ने । कतै मुसुकक

हाँसिरहेका चुलीहरू । कतै परेली खोलेर
रमाइरहेका कुमारी चुचुराहरू । कतै
अथाह जोवन पस्केर रमाइरहेका हिमाली
यौवनाहरू ।

एक पटक आफ्नै सुरिला औँला
र ओठसँगै निमाका आवाजमा ओर्लिए
वरिपरिका हिमचुलीहरू ।

खाडनाचू, वोमुगो, चेकिगो,
राम्दू, यलुमुरी यी सबै ना गाउँ र च्छोरोल्पा
छेउकुनाका हिमाल । अभै अरू अनौठा
नाम थिए रिपिमोसर, ट्राकडिड । हिमालको
विकटता वा दुर्गम आत्मा नाममा उत्रिएका
थिए ।

वरिपरि एकै खालका घर छन् ।
ती घरलाई दुङ्गेनी पर्खालले घेरेको छ ।
ठूला-ठूला भोटे कुकुर बेला-बेलामा
अकासै छेडुंला जस्तो गरी भुक्छन् ।
अरू केही छैन आवाजको रहलपहल ।

ज्यान फालेर बसेको छु म-
निमबुटीको घर अगिल्लिर । तातो घाममा
वरिपरिका हिमालको मात मेरो शरीरमा
ओर्लिरहेको छ । म मातेको छु मस्तले ।
मेरो मन, आँखा, चेतना, टाउको र
रगतका कणकणमा ध्वाप्पध्वाप्प छुन्छ
मातले । लाट्टिएका आँखाले मलाई हिउँको
रूप, सुन्दरता र अपार आभामा पौडिन
जा भनिरहेका छन् । तर बेखबर
हिउँचुलीका रडले आफ्नो मन धोइरहेको
छु, पुछिरहेको छु, नुहाइरहेको छु र
सुगधर बनाइरहेको छु ।

मुन्टो घुमाई-घुमाई वरिपरिका हिमालसंग आँखाको चिनाजानीमा कमी भएको छैन । हिमाली आभाले छरेको सेताम्मे तिरिमिरीले भङ्कृत पारेको पारेकै छन् मलाई । मेरो सिङ्गो शरीर हिउँको अँगालोमा परेर उकुसमुकुसियो ।
'बड्ड बड्ड !'

चारैकुनाका हिउँचुलीबाट अनौठा-अनौठा आवाज आइरहेका छन् । आवाजको तह भन्-भन् थपिंदो छ । चर्को आवाजले वरपरको चकमन्नता घरीघरी भत्काउँछ । आवाज अनौठो र अत्यासलागदो खालको छ ।

आँखामा यो आवाजले जिज्ञासाभन्दा पनि भय, डर र संशय उमार्छ । सिङ्गै हिमाल सोहोरिएर ना गाउँमा ओइरिएको लाग्छ कता-कता । जम्मै हिउँचुली कामेर भुतभुताएको लाग्छ पटक-पटक ।

के हिमाल कराएको हो ? के हिउँचुली रिसाएर बर्बराएको हो ? के हिमगिरिले फलाको हालेको हो ? के हिमालले सराप दिएको हो ? के हिउँ पर्वत चिच्याएको हो ? हामी तीनै जनाले ती अनौठा आवाजहरूसंग उत्तरका लागि खुलदुली गर्नुँ ।

घरभित्र नगई-नगई पनि वरिपरिका चुच्चा, सुरिला, खिरिला, काँडेदार, थेंप्चे, भ्यात्ते र नाकठाडे हिउँ-पहाडका आकारबाट आइरहेका

शिखरहरू पढिरहेथैं । घामको तातोसंगै पग्लेर खसेका हिउँ-पहिरोबाट आवाज आइरहेको रहेछ ।

कतै गोली चलेजस्तो, कतै बारूद पड्केजस्तो, कतै पेस्तोलको तकाइजस्तो-हिमालका कुनाकाप्चाबाट आइरहेका आवाजले घरीघरी भस्काइरहे मलाई । मसंगै हिमालको चकमन्नताले डामेको चोट र हिउँ पहिरोले घोचेको पीडा छ चर्कै ।

नीलो अकासमा पातलो सेतो बादलमुनि कनिके भुस छरिएर उल्लास र उमङ्गको वातावरण बनाइरहेको छ । अकास हाँसेको भन्छन्, यै होला । हृदयले किलिक् किलिक् तस्वीर खिचन छोडेन ।

चारै सुरका घरमा भेडाको ऊनैऊनको धोक्रो घाममा सुकाएको देखियो । सिङ्गो शरीरको मासु खाएर भुत्ला र छाला जोगाएर बनेको धोक्रो मैले वेदिङ्ग, सुरमुचेमा नि ओढेको थिएँ । ठाउँ, अवस्था र आवश्यकताले हरेक बस्तु जीवनको नजीक राख्न मान्छेले जानेकै हो ।

'साथी हो, खुट्टामा जुत्ता कस । फोला ढाडमा बोक । पानी बोक । आँखा नखाने चस्मा नाकेडाँडीमा हाल्न नबिर्स । लौ लाग्छोरोल्पा !' यसो भनेर पाइला चालें ।

नयाँ वर्षको पहिलो दिन थियो यो ।

चेलीवेटी बेचबिखन जटिल समस्या

चेलीवेटी बेचबिखन भन्नाले महिला तथा केटीहरूको बेचबिखन भन्ने बुझिन्छ । गरिबी बेरोजगारी तथा आरामदायी जीवन व्यतित गर्ने सपनाकै कारण चेलीवेटीहरू बेचिने कार्य हाम्रो देशमा लामो समय देखी भैराखेको छ । राज्यले यस कार्यलाई नियन्त्रण गर्नका लागि अनेकौं उपायहरूको अवलम्बन गरे पनि अपेक्षित रूपमा चेलीवेटी बेचबिखन लाई रोक्न सकिराखेको छैन । यौन चाहना पुरा गर्न सक्ने उमेरका महिलाहरूको बेचबिखन ठुलो समस्याको रूपमा रहेको छ । हजारौंको संख्यामा नेपाली चेलीवेटीहरू भारतका विभिन्न सहरहरूमा वेश्या वृत्तिका लागि बेचिन बाध्य भएका छन । पछिल्लो समयमा मानव अंग बेचबिखनका लागि महिलामात्र नभइ पुरुष र बालकहरू बेचिने गरेका छन् । शरीरका महत्वपूर्ण अंग मृगौला, आँखाका नानी जस्ता अंगलाई अवैध ढंगले बेच्ने उदेश्यका लागि पुरुषहरू पनि बेचिनेक्रम बढेको देखिन्छ ।

मुलत चेलीवेटी बेचबिखनकै सन्दर्भलाई यहाँ चर्चा गर्ने जमको

सुदर्शन अधिकारी

गरिएको छ । अशिक्षित तथा सामान्य साक्षर महिलाहरू समेत दलालको भुटो सपना प्रति विश्वास गर्दै बेचिन पुग्छन् । गाँउ घरका अभिभावकले पनि बास्तबिकता थाहा नपाई तिनै मानव बेच्ने गिरोहका भुटो कुरालाई पत्याउने विलासी जीवन व्यतित गर्न पाइन्छ भन्ने आशामा निर्दोष चेलीहरू बम्बै लगायत विभिन्न सहरमा नारकीय जीवन बिताउन बाध्य भएका छन् । पछिल्लो तथ्याङ्क अनुसार हरेक वर्ष विभिन्न वहानामा भारतमा मात्र छ देखी आठ हजार महिला बेचिने गरेका छन् । आकर्षक तलव सुविधा होटल तथा लजमा विलाशी दैनिकी बिताउन पाउने ठुला सपना वाँडेर चेलीवेटीलाई ललाईफकाई विदेशी कोठीहरूमा पुर्‍याउने गरिएको देखिन्छ । प्राय सबै जिल्लाका चेलीहरू बेचिन पुगेका छन् ।

विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट गरिएका अध्ययनबाट सबैभन्दा बढी संख्यामा चेलीवेटी बेचिने जिल्लाहरूमा सिन्धुपाल्चोक, रसुवा, नुवाकोट, धादिङ, मकवानपुर, काभ्रे, गोरखा लगाएतका जिल्लाहरू पर्छन् भने तराईका दाङ, नवलपरासी, कैलाली, धनुषा, महोत्तरी, बाँके आदि छन् । काठमाण्डौ, भक्तपुर र ललितपुर पनि यो समस्याबाट अछुतो भने छैन । अपरिचित व्यक्तिहरूले विभिन्न अकर्षण देखाई ललाइफकाई गर्ने आफ्नै नातेदारहरू जस्तै काका, भान्जी दीदी, फुपु लगायतका व्यक्तिले दलालको रूपमा काम गर्दै घुमाऊन तथा तालिम दिन लैजाने बहानामा फकाएर बिक्री गर्ने गरेका घटनाहरू प्रशस्तै भेटिएका छन् । नक्कली विवाह गरी राम्रो र पर्याप्त तलब सुविधा लिने वाचा गरी बेच्ने गरिन्छन् । निशुल्क पदार्थ दिने वाचा गरी बेच्ने गरिन्छन् । पदार्थ दिने मिठो खाना राम्रो लगाउन दिने भन्दै प्रलोभनमा पारेर पनि बेचिने गरेका घटनाहरू छन् ।

उपत्यकाका शहरहरूमा कार्पेट तथा गार्मेन्ट कारखानामा काम गरिरहेका केटीहरूलाई स्थान परिवर्तन गर्ने बाहानमा लागु पदार्थ सेवन गराइ अचेत अवस्थामा सिमाना कटाएर बिक्री गर्ने गरिएका पाइन्छ । एक दशक

अगाडिसम्म भारतमा मात्र सीमित भएको नेपाली चेलीवेटी बेचबिखन अब तेस्रो देशमा पनि सामान्य भैसकेको छ । अवैध मार्गबाट अनेकौ बहानामा वेश्यावृत्तिका लागि नै चेलीवेटी बेचिन कुनै पनि दृष्टिकोणले उचित मान्न सकिँदैन । कानुनले दण्डित गरेका भए पनि नयाँ तरिका र शैलीमा मानव बेचबिखनका गिरोह संगठित रूपले आफ्नो कुकर्मको धन्दा चलाई रहेकै छन् । सीमा सुरक्षामा प्रभावकारी जाँच नहुनु कानुनको कार्यान्वयन नहुनु कारवाही फितलो हुनु कारवाही पनि पहुँचको आधारमा गरिनु जस्ता गलत प्रवृत्तिले गर्दा यो समस्या जटिल बन्दै गएको देखिन्छ ।

चेलीवेटी बेचबिखनमा संलग्न अपराधीले राजनीतिक संरक्षण पाइरहने भएकोले पनि महिला तस्करी नियन्त्रण गर्न कठिन भएको हो । बेचिनु पर्ने मुल कारण भनेको गरिबी र बेरोजगारी समस्यालाई हल गर्न नसक्नुले पनि यो सामाजिक समस्या बढ्दै गएको देखिन्छ । कृषिलाई आकर्षित पेशा बनाउनेतर्फ राज्यले प्रभावकारी कदम चल्न नसक्दा र कृषिकार्यलाई अपहेलित पेशा भन्ने गलत मानसिकताले गर्दा बेरोजगारीको संख्या बढ्दै गएको छ । बेचिएका चेलीहरूले रहरले नभई वाध्यताले वेश्यावृत्ति अगालेका हुन्छन् ।

वेश्यालयमा नपुगी उनीहरू आफु बेचिएको थाहा पनि पाउँदैनन् । थाहा पाएपछि चाहेर पनि त्यहाबाट उम्कन सक्दैनन् । जर्वरजस्ती वेश्यावृत्तिको विकल्प पनि नहुने कोठीमा त्यहाँको मालिकले भनेको नमान्दा भनै कठोर र क्रुरतापुर्ण यातनाको शिकार हुनुपर्छ ।

सन् १९९० पछि नेपाली श्रमिक खाडी देशहरूमा जानेक्रममा महिला पनि घरेलु कामदारका रूपमा जानेक्रमको थालनीले अरबका देशमा वेश्यावृत्तिमा रहन बाध्य बनाइयो । महिला कामदारले वेश्यावृत्तिमा लाग्न विवश बनाइएको घटनाहरूले पछिल्लो समय खाडी राष्ट्र जान महिला कामदारलाई रोक लगाइ पनि संगठित गिरोहले वैकल्पिक मार्ग र देशको प्रयोग गर्दै अभै पनि त्यहाँ नेपाली चेलीहरू पुऱ्याउने कार्य रोकिएको छैन । इजरायलमा पनि महिला कामदारलाई केयर गिभर भनेर पठाइए पनि अधिकाशं महिलाहरूले अनैतिक तथा जोखिमपुर्ण कार्यमा संलग्न हुनु परेका समाचार आउने गरेका छन् । राज्यले आफ्ना नागरिकलाई सुरक्षित ढंगले व्यवस्थित र कानुनी मान्यता प्राप्त कार्यमा मात्र रोजगारीमा पठाउनका लागि गंभिरता पुर्वक अध्ययन कुटनीतिक प्रयास र श्रम सम्भौता जस्ता पक्षमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ ।

एकातर्फ प्रहरी प्रशासनबाट चेलीवेटी बेचबिखन गर्ने आपराधिक क्रीयाकलापमा संलग्न हुनेलाई पक्राउ गरी कारबाहीको दायरामा ल्याउने क्रम बढेको देखिन्छ भने अर्कोतर्फ नयां ढंगले नयां मार्गको पहिचान गर्दै भारत लगायत अन्य तेस्रो मुलुकहरू चेलीवेटी पुऱ्याउने क्रम पनि उत्तिकै बढेर गएको छ । व्यवस्थित मर्यादित र कानुनी ढंगले रोजगारीका लागी महिला बैदेशिक रोजगारीका लागि जानु पाउने उनीहरूको स्वतन्त्रताको अधिकारलाई कुन्ठीत राज्यबाट पनि गरिनु हुँदैन । त्यसै गरी कामदारको रूपमा बिदेश जानुपुर्व ज्यादै गंभिर भई सुरक्षित स्थान हो होइन बुभेरमात्र जाने र लाने गर्नुपर्छ खुलासिमानाका कारण नेपालबाट भारतमा विनारोकतोक मानिसहरू आवागमन गर्न सक्छ । प्रहरी प्रशासनले निगरानी गर्दा गर्दै पनि कतिपय दलालहरूले चेलीवेटी भारततर्फ सहजै लैजान सक्ने अवस्था छ । वैवाहिक सम्बन्धलाई देखाउने गरिन्छ जुन नक्कली रूपमा गरिएको हुन्छ त्यसै गरी दाजुवहिनी मामाभान्जी काका भतिजा जस्ता मुल नाता देखाएर समेत वेश्यावृत्तिमा संलग्न गराउने अवस्थामा पुऱ्याउने गरेका छन्, अशिक्षा सामाजिक समस्या आर्थिक अवस्था सौतेनी व्यावहार आदिले गर्दा कतिपय घरपरिवारको वातावरण

अनुपयुक्त हुनपुग्छ कतिपय युवतीहरू घरायसी वातावरण खराब भएकै कारण घरछाडेर हिड्न्ने जसलाई दलालहरूले सहजै विदेश पुऱ्याउने गरेका घटना प्रशस्तै भेटिन्छ केहि महिलाहरू गाउँ छाडेर सहरमा केहि समय विताई पुन गाउँमा जाँदा उनीहरूको रवाफ देखेर पनि अन्य महिलाहरू त्यसप्रति आकर्षित भई सहर आउन लालयित हुन्छन् फल स्वरूप बेचिन पुग्छन् राजनीतिका संरक्षणका कारण अपराधिक गतीवीधीलाई चाहेर पनि निरूत्साहित गर्न नसक्दा मानव बेचबिखन कार्य न्युन हुनुको साटो बढ्दै गएको देखिन्छ । अहिले पनि बेचिएका चेलीवेटीलाई उद्धार र पुर्नस्थापनामा गर्ने सरकारी निकाय लगायत गैरसरकारी संस्थाहरू नभएका होइनन् । माइती नेपाल, एवीसी, साथी जस्ता दर्जनौ संस्थाहरू यस क्षेत्रमा कार्य गरिरहेका पनि छन् । बेलाबेलामा उद्धार र पुर्नस्थापना गरिए पनि समस्या घट्नुको बदला बढ्दै गएको छ । कतिपय समुदायका मानिसहरू निरक्षर कमचेतनशील र विस्वास गरिहाल्ने प्रवृत्तिका कारण

अपरिचित व्यक्तिसंग उमेर पुगेका चेलीहरूलाई जागिर दिलाइदिन्छु भनेकै भरमा पठाउने गर्छन् । तसर्थ आफ्ना चेलीहरूको सुरक्षार्थ अभिभावक सचेत र चेलीहरू स्वयं जानकार हुनुपर्छ । यता चेलीवेटी बेचबिखन गर्ने विरुद्ध कडा कारवाहीका लागि आवश्यक कानुन निर्माण गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नेतर्फ संवेदनशील भएर अगाडि बढ्नुपर्छ तबमात्र यो समस्या न्यून हुन सक्छ ।

गीत

दिवकराज विश्वकर्मा

सात समुन्द्र पारी भएपनि, निम्नो यादले सताउ छ प्रिया
फर्कि आउन मन लाग्छ, तिमीलाई सम्भेर
यो मन मेरो त्यसै रून्छ तिम्रो तस्वीर हेरेर
आँखाबाट आँसु भर्छ, यो मन मेरो त्यसै रून्छ
(तिमी नहुँदा) २
सात समुन्द्र पारी भएपनि.....
(देउरालीको चौतारीमा, मलाई सम्भ्री रूदै होली
आउने जाने परदेशीलाई, मेरै वारे सोध्दै होली) २
फर्कि आउन मन लाग्छ, गाउँघर सम्भ्रीएर
आखाबाट आँसु भर्छ,
(त्यो निद सम्भेर) २
सात समुन्द्र पारी भएपनि.....
(बिरानो यो परदेशमा, नआउनु है साथीसंगी
सुखदुख यस्तै रैछ, आउनु पर्यो त्यो ऋण सम्भ्री) २
मेरो बुवा मेरी आमा, मलाई सम्भ्री रून्छन् होला
म पनि त सम्भ्री रून्छु,
(दर्शै तिहारमा) २
सात समुन्द्र पारी भएपनि.....

कथा

लक डाउन

मानौ कि यो चराचर जगतलाई चञ्चल र चलायमान बनाउने श्रृष्टिकर्ता आफैले केही समय स्थिर रहने उर्दी जारी गरेका छन् -चारैतिर लकडाउन छ । रेडियो, टेलिभिजन, पत्रपत्रिका, इन्टरनेट, सामाजिक सञ्जाल सबैको एक मुख भएको छ - घरैमा रहौं । ठूला ठूला नेता, सेलिब्रिटी, विद्वत व्यक्ति, घरकी आमा, श्रीमती सबैको अनुरोध छ- केही समय बाहिर ननिस्कौ । मानव इतिहासमै पहिलो पटक केही नगरी, निस्कृय, अकर्मण्य बसेर समाज र राष्ट्रको उच्चतम सेवा गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ । कोरोनाको कहरले विश्वब्यापी नयाँ सिद्धान्तहरू एवम् नयाँ मानवीय व्यवहार र शैलीहरूको प्रवर्तन गरेको छ । कैयौ प्रचलित धारणा र विचारहरूलाई पुन परिभाषित गरेको छ ।

मलाई भने लकडाउन कस्तो हुंदोरहेछ भनेर घर बाहिर निस्कने, टोल बजार घुम्ने र यसले उत्पन्न गरेको एक प्रकारको सेन्सेसन, रोमाञ्चकता एवम् रूमानी प्रभाव अनुभूत गर्ने हुटहुटिले छोएको छ । “भान्जाबाबु, यस्तो बेला किन बाहिर ?” भनेर माइजूले

✍ गोपाल चन्द्र भद्राई

रोक्दारोक्दै “एकैछिनमा आइहाल्छु” भन्दै म घरको गेट बाहिर निस्कहाले । छिमेक, टोल हुँदै अलिपर चोकमा पुग्दा अरू पनि थुप्रै रमितेहरू उत्सुक भएर वरपरको गतिविधी अवलोकन गर्दै गरेका पाइए । म अभै केही परसम्म गएँ । अर्को चोकमा दृष्य अलि भिन्न रहेछ । लकडाउन सम्बन्धी सरकारी आदेश लागू गराउन प्रहरीहरू खटिएका रहेछन् यहाँ । म अलिवरै बसेर यो दृष्य हेर्न थाले । प्रहरीहरू वडो सक्रिय देखिन्थे, असिन पसिन हुँदै वडो मेहनेत गरिरहेका थिए । प्रहरीले सानो हाते माइकबाट सर्वसाधारणलाई लकडाउनको वेला पालना गर्नुपर्ने नियमहरू बारे जानकारी गराएको, सरकारी आदेशको उल्लंघन गर्ने व्यक्तिहरूलाई हुने कानूनी कारवाहीबारे सचेत गराएको, त्यती गर्दा गर्दै पनि आदेश नमान्नेहरूलाई विच सडकमा उठबस गराउँदै गरेको र यदा

कदा केही उदण्ड व्यक्तिहरूलाई लाठी समेत हान्दै उक्त स्थानबाट भगाएका दृष्यहरू बडो दिलचस्प थिए । मैले धित मरुञ्जेल उक्त रमिता हेरे । विस्तारै प्रहरीहरू अन्य चोक र टोलहरू समेतमा फैलँदै गएको आभाष पाएर केही समय पछि म पनि प्रहरी कारवाहीमा परिने डरले हतार हतार घरतिर लम्किएँ ।

मोवाईल मैले घरमै चार्जमा राखेको थिएँ । आएर हेर्छु त मनिषाको पांचवटा मिस्ड कल रेकर्ड भएको रहेछ । के परेछ त्यस्तो भनेर म उसलाई फोन गर्न लागेको थिएँ, उसैको फोन आयो ।

“हेलो, के छ ?”

“फोन चाहिँ उठाउनु पर्दैन ? नउठाउने भए किन राखेको त्यो ठाँडो, फ्याँकिदिनु नि ।” “हैन स्वर त कडा पो छ त, के भयो हो त्यस्तो ?”

“हुँदैन त कडा, यहाँ आफुलाई कस्तो आपत परेको छ । मेरो पिरीयड रोकियो । “के हो पिरीयड भनेको ? परीक्षा रोकियो भनेको ? त्यो त मलाई पनि थाहा छ नि, रोकिएर के भो त, भन पढ्ने टाइम पाइयो ।”

“हरे, म के गरूँ, यस्ता त मान्छे छन् ! पिरीयड भनेको मिन्स्ट्रुएसन, मेरो मिन्स रोकियो भनेको, बुभनु सुभनु छैन, त्यसै” ।

एकछिन त मैले तात्पर्य नै बुझिन, ‘मिन्स रोकिए मैले के गर्नु त’

जस्तो लाग्यो । तर विद्युतीय भड्का जस्तो जब यसको अर्थ दिमागमा सञ्चारित भयो, म त उभिएकै स्थानमा ‘फ्रिज’ भएँ । पुरै जड । स्थिर । मैले टेकिराखेको भुइँ फननन घुमेको जस्तो लाग्यो । म थचक्क नजिकैको सोफामा बसेँ ।

“ला, हो र ? अब के गर्ने होला नि ! होइन कि, कहिले काहीं ढिलो पनि हुन्छ होला नि ।” मैले भिनो आशाको त्यान्द्रो समातेर आपतको विपुल भेलबाट किनारा लाग्ने कोशिश गरेँ ।

“होइन, आज सात दिन भइसक्यो, यती ढिलो कहिल्यै हुँदैनथ्यो ।” रून पो थाली मनिषा । मेरो ओठ मुख सुक्यो । म केही बोल्न खोज्दै थिएँ, मामा भित्रबाट निस्कनु भो । मैले हतारमा “ल, म एकछिनमा फोन गर्छु” भनेर फोन काटिदिएँ ।

“अनि कस्तोरैछ त लकडाउनको असर बाहिर तिर ? अबदेखि जरूरी काम नपरी ननिस्कनु है घरबाट” मामाले भन्नुभो ।

मेरो दिमागमा धेरै वटा रंगी विरंगी बत्तिहरू एकैपटक बल्दै निभ्दै गरेको हो कि, सयौं चराहरूले चर्को स्वरमा कड्ल्याड कड्लुङ्ग गरेको हो कि के हो के भाको जस्तो भयो । मामासँग यती सहज कुराकानी अगाडी बढाउन पनि म सँग शब्दै नभएको जस्तो भयो । मैले अन्योलमा मामा तिर हेरेर बेढंगले डिच्च हाँसे र केही नबेली तुरुन्तै अर्को

कोठातर्फ गए ।

कोठामा वेडमा डडरङ्ग पल्टें ।
कसैले निसास्सिने गरी घांटी पत्रेको
जस्तो पनि लाग्छ, छातिमा हेम्मानको
दुंगाले थिचे जस्तो पनि लाग्छ ।
छट्पटी जस्तो लागेर फेरी जुरूक्क
उठें । सुइँ सुइँ सिगरेट तानौ जस्तो
लाग्यो, एकमुठी सुपारी मुखमा हालेर
गड्याम गड्याम चपाउँ जस्तो लाग्यो ।
म वेशुरमा उठेर कोठाको एक छेउ
बाट अर्को छेउ हिड्न पो थालेंछु । माइजूले
चिया लिएर कोठैमा आउँदा पो थाहा
पाएँ र सम्हालिएँ ।

भोक लागेको छ ? केही खाने
हो ? माइजूले सोध्नुभो ।

मैले चीया समाउँदै माइजू संग
नजर बचाएर “छैन” भने ।

चीया पिइसके पश्चात म
हतार हतार घरको छतमा गएँ र
मनिषालाई फोन लगाएँ ।

“अब अर्को उपाय चै, अबोर्सन
गर्नुपर्छ । तिमि यसो गर न, कुनै तरीकाले
कसैलाई थाहा नदिकन लालवन्दी आऊ,
त्यहाँ भएन भने बर्दिवास जाऊ, अस्पताल
मेडिकलहरू खुल्लै हुन्छन्, गएर अबोर्सन
गराऊ ।” मैले वडो वुभुक्की बनेर
समस्याको समाधान प्रस्तुत गरें ।

“लाज लाग्दैन त्यसो भन्न ?
म एकलै जान सक्छु त्यस्तो ठाउँमा ?
मलाई के थाहा, काहाँ जानु, कसलाई

भेट्नु, के गर्नु, के भन्नु । एकलै जा अरे,
भन्न पनि कसरी सकेको ।” मनिषा
फेरि सुँकसुँक गर्न थाली । म चुप भएँ ।
उसले फेरि भनी, “तपाईँ तुरुन्तै आउनु,
भोलि नै ।”

“ल हेर, के भनेकी होला !
कसरी आउनु यो लकडाउनको बेला ?
गाडी मोटरसाईकल केही चलेको छैन,
पुलिसले वाटोमा मान्छेहरूलाई हिड्न
पनि दिँदैन ।”

“मलाई थाहा छैन, जसरी भएपनि
आउनु । अर्काकी छोरीलाई अभर पारेर
.....।” ऊ त मजैले पो रून थाली अब त ।

“जसरी भए पनि आउनु
भन्दैमा हुन्छ ? कसरी आउनु ?
नचाहिँदो कुरा ।” म भर्किएँ ।

“ल नआउनु न त त्यसो भए,
म पनि भुन्डिएर मर्दिन्छु, अनि
तपाईँलाई पनि हुक्क हुन्छ” मनिषा
भन् ठूलो स्वरमा रून थाली र
एकैछिनमा फोन नै काटिदिई ।

मेरा कान राता भए, आत्तिएँ
एक किसिमले म । साँच्चै अहिले नै पो
भुण्डिन जान लागी कि के हो भन्ने
डरले म हड्बडाएँ र हतपत्त फोन गरे ।

“ल चुप लागेर बस, म के गर्न
सक्छु विचार गरौला । त्यहाँ धेरै रोइकराइ
गर्ने होइन, घरमा थाहा पाउलान् अनि
फेरी अर्को आपत आइलाग्ला । म भोलि
फोन गर्छु.....।” मैले फकाएँ । ऊ

बल्ल बल्ल सम्हालिई ।

“भाञ्जाबाबु, खाना खाने बेला भयो, कहाँ हुनुहुन्छ ?” माइजूले तलबाट आवाज दिनुभो । म कुरा टुंग्याएर हतार हतार ओर्ले ।

मामा माइजूसँग जतिसक्दो कम कुराकानीले काम चलाएर हतार हतार वहाँहरूबाट उम्किएँ म र आफ्नो कोठाभित्र प्रवेश गरेँ । वेडमा थचक्क बसेको छु, केही उपाय निकाल्न खोज्छु तर मनको हड्डी, अत्यास र आतंकले सोचाइको श्रृङ्खला नै चुटिन्छ । त्यसै दिग्दार लागेर आयो, भर्को लाग्यो । यो सारा तनाव छोडेर लाचार बनिदिऊँ जस्तो, जे होला होला भगवान भरोषा छोडिदिऊँ जस्तो लाग्यो । कता कता रून् मन लागेको हो कि जस्तो पनि भयो । जीन्दगीको सबै भन्दा कठिन मोडमा पुगेको आभाष भयो मलाई यतिखेर ।

वेडमा पल्टेर आँखा चिम्ल गरेँ । स्मृतीमा मनिषाकी आमाले मेरो बुवासँग कुरा गर्दै गरेको चीत्र आयो । मनिषाकी आमाले भन्नु भो “दाजु, छोरीको एस एल.सी. को जाँच आउन लाग्यो, छोराको पनि आठ कक्षामा जिल्लास्तरीय जाँच हुन्छ अरे । उत्तमलाई बेलुका बेलुका हाम्रो घर पठाइदिनु न, यसो पढाइ हेर्दिन्छ । नत्र त फेल नै हुने हुन् कि केटाकेटी भन्ने डर भइसक्यो” ।

बुबाले भन्नुभो, “भैहाल्छ नि, त्यसको के काम छ र बेलुका । खराब

सङ्गतमा लागेर हो कि के हो, बेलुका बेलुका बरालिएर हिड्ने भाको छ हिजो आज त्यो ।” म नजिकै थिएँ, बुबाले बोलाएर भन्नुभो “ए उत्तम, सुनिस, भरे बेलुका देखि खाना खाएर वहाँहरूको घर जाने, भाइबहिनीहरूलाई पढाउने, ल हेरौं त कत्तिको सक्दो रैछसु, दुइटैलाई पास गराएर देखाइ हेर त ल ।”

मन नपरे पनि मैले हुन्छ भने र बेलुकादेखि मनिषाको घर जान थालेँ । मनिषाको भाइ चैं पढ्नमा अलि ठग खालको रैछ । बाबु आमा नसुतुञ्जेल यसो पढेको जस्तो गर्ने, अनि उनीहरू सुते भन्ने छनक पाउने बित्तिकै किताब थन्क्याएर आफ्नै कोठामा सुत्न गइहाल्ने त्यसपछि सुनसान रातमा कोठामा मनिषा र म मात्र । त्यो जवानी, त्यो सामीप्यता, र त्यो अनुकुलता ।

हुन त जे भए पनि म नै अघि सरेको त हैन नि ! अर्काको घरमा, उसका बुबाआमा त्यहीं पल्लो कोठामा सुतिराखेको अवस्थामा मलाई केही गर्ने आँट पनि कसरी आउँथ्यो र ? ‘ट्रिगोनोमेट्री त मलाई एकदम गारो लाग्छ, सिकाइदिनु न’ भन्दै टेबलको अर्को साइडमा बसेर पढिराखेकि ऊ पहिलो पटक मेरै तिर आएर मसँग टाँसिएर बस्ने ऊ नै त हो नि । तैपनि मैले आफुलाई संयमित नै राखेको थिएँ । आफु पढाइराखेको छु, ऊ भने एउटा हातले मलाई अंगालो

हालेर टाँसिएकि छे, कहिले मेरो कपाल चलाउँछे, कहिले मेरो कान सुम्सुम्याउँछे, कहिले बिनापत्तामा त्यसै खित् खित् गरेर हाँस्छे । हुँदा हुँदा अती नै गर्न थाली, पढ्न छोडेर दुबै हत्केलाले मेरो अनुहार सुम्सुम्याउँदै 'ओहो, कती ज्ञानी, कती असल मान्छे' भनेर मलाई जिस्काउन पो थाली । मैले मात्र कती सम्हालेर सक्नु आफुलाई, उसको घरमा उसलाई डर छैन भने मलाई मात्र के को खाँचो ? यसरी आखिरमा सबै नहुनुपर्ने कुराहरू भएरै छोडे । उफ् !

ठूलो श्वास फेर्दै मैले आँखा खोलेँ । यस्तो लाग्यो, मलाई अष्टयारोमा पार्नलाई मनिषाले मात्रै हैन, मनिषाका आमा, बुबा, उसको भाइ, मेरो बुबा लगायत सबै मान्छे, त्यो समय र त्यो परिस्थिती मिलेर मेरो बिरुद्ध षड्यन्त्र रचेका हुन् ।

तर अब गर्नु चैँ के ? प्रश्न जहाँको त्यहीं थियो । समस्यालाई त्यत्तिकै छोड्न मिल्दैनथ्यो । केही गरी समस्याको समाधान भएन भने परीणाम यती भयङ्कर हुन्छ कि कल्पनै गर्दा पनि आड सिरिङ्ग हुन्छ । नसोचौँ भन्दा भन्दै पनि एउटा डरलाग्दो परिदृष्य मेरो मष्तिस्कमा खडा हुन्छ- गाउँको चोकमा भद्रभलादमीहरू सहितको ठूलो कचहरी बसेको छ । मनिषा एक छेउमा घोसेमुण्टो लगाएर भुइँमा बसेकि छ, म अर्को छेउमा

अँध्यारो अनुहार लगाएर उभिएको छु । मनिषाकी आमाले सबैका अगाडी आफ्नी छोरीले उत्तमको गर्भ बोकेको र समाजले आफ्नी छोरीलाई न्याय दिनुपर्ने कुरा राखिछन् । पञ्च भलादमीले दुवैको बिहे गराइदिने निर्णय सुनाउँछन् । मेरा बुबा आमा र आफन्तहरूको शीर निहुरिन्छ । मनिषालाई मेरो घरमा जिम्मा लगाएर सबैजना तितरवितर हुन्छन् ।

म जवर्जस्ती यो सोचाइको क्रमलाई भत्काउँछु- मुटु ढुक ढुक गर्छ । म भर्खर १९ लागेको, मनिषा १६ वर्षकी, हामी दुवैको पढाइ, करियर, सपना र समग्र भविष्य अन्नत अन्धकारमा विलुप्त हुँदै गएको भान भएर मन आतङ्कित हुन्छ र म जुरूक्क उठ्छु ।

यसो सोचछु, यो बेलामा म उहीं घरमै भैदिएको भए कती सजिलो हुन्थ्यो । अब के गर्नु यती टाढा बसेर मैले । ठूलाबडाले भनेको, सम्झाएको कुरा मानेन भने जीवनमा दुःख पाइन्छ भन्थे, हो रैछ- मलाई बुबाआमाले कती सम्झाउनुभाको थियो अहिले नै काठमाण्डौ नजा भनेर । "कोरोनाको हल्ला चलिराको छ, भएका स्कूल कलेजहरू समेत बन्द हुन लागेका छन्, तँ चैँ किन अहिल्यै जानुपर्यो ? पछि सबै ठिक भएपछि जानु" भनेर आमाले कती सम्झाउनुभो, वहाँ रूनमात्र सक्नुभाको थिएन मैले जान्छु कि जान्छु भनेर जिद्दि गरेकोले ।

काठमाण्डौबाट मामाले पनि “ठिकै छ, पठाइदेऊ न त, भाञ्जाले सारै रहर गरेजस्तो छ, यहाँ हाम्रा केटाकेटीका पनि पखेटा लागिहाले, एउटा अमेरिका, अर्को अष्ट्रेलिया- भाञ्जा आए भने हामी बुढाबुढीलाई पनि साथी हुन्छ, घर अलि रमाइलो हुन्छ” भनेपछि त भन्म एकैछिन नअडिने भएँ गाउँमा । हेर, त्यतीखेर आमाबुवाले भनेको मानेको भए म यसरी अतालिएर छटपटाउनु पथर्यो पानिबाट उफ्रेर अचानक भुंग्रोमा परेको माछा जस्तो ? यो सब मलाई पाप लागेको हो । थुक्क, मैले आफैलाई धिक्कारेँ ।

अहँ, जसरी भए पनि म जानै पर्छ । अब भने मनले एउटा दृढ निश्चय गर्यो । सामाजिक सञ्जाल र समाचारहरूमा मानिसहरू पैदलै काठमाण्डौबाट तराइका आफ्ना घरहरू तर्फ गइरहेको मैले हिजो मात्र पढेको थिएँ । मैले अरू कुरा केही सोचिन, ‘म पनि पैदल जान्छु’ भन्ने एकसुत्रीय निर्णय गरे । मनमा अलि राहत भएको अनुभव भयो ।

रातैभरी निद्रा लागेन, छतपटीमै बिताएँ । बिहान ४ बजे पछि उठे । एउटा पछाडी भिर्ने भोलामा एकदुई वटा लुगा, मोजाहरू र दाँत माभने ब्रश आदि हालेँ । मेरो साथमा सत्ताइससय रुपैयाँ थियो । त्यती भए मलाई पुग्ने हिसाब गरेँ । लगभग साढे चार बजे तिर म त्यही भोला बोकेर सुटुक्क मामा

घरबाट निस्कें ।

६ बज्दा मैले भक्तपुर पार गरिसकेको थिएँ । म अचानक गायब भएको कुराले हाम्रो परिवारिक वृत्तमा शनसनी फैलाउने निश्चित थियो । त्यसलाई केही मत्थर पार्ने मनसायले मैले मामालाई एउटा मेसेज पठाएँ, “मामा मेरो चिन्ता लिनुपर्दैन, म ठिक छु, केही दिनमा फिर्ता आउँछु ।” मैले मनिषालाई पनि एउटा मेसेज पठाएँ, “म आउँदैछु, नआत्तिकन बस्नु” । त्यसपछि मैले मोबाइल स्विच अफ गरे । मन अलि ढुक्क भयो । सडक खाली थियो, म हिडिरहे ।

मान्छेले जे गर्छ, एउटा अदृष्य शक्तिको कारणले गर्छ भन्ने पढेको, सुनेको थिएँ, हो रहेछ जस्तो लायो । एउटा अदृष्य विषाणु मान्छेको फोक्सोमा प्रवेश गरेको कारणले अहिले सम्पूर्ण संसार घरभित्र थुनिएको छ, स्थिर छ, एउटा अदृष्य सुक्राणु मान्छेको डिम्बमा प्रवेश गरेको कारणले म चाहिँ घर निकाला भएको छु, चलायमान छु ।

म तेस्रो दिन बेलुकीपख बर्दिवास हुँदै सर्लाही पुगे । बयलवास पुग्दा साँझ पर्ने लागेको थियो । हरिपुर्वास्थित मेरो घर पुग्न अझै एक डेढ घण्टा लाग्थ्यो । म त्यो रात साथी सिकेन्द्र शाहको बयलवासकै घरमा बसेँ । धन्न उसलाई म काठमाण्डौ गएको कुरा

थाहा थिएन र मलाई ढाँट्न सजिलो भयो कि म एउटा कामले हरिवन गएको थिएँ फर्कदा ढिलो भयो । मैले एकछिनको लागि मोबाइल खोलें र मनिषालाई फोन गरेर भने, “म सर्लाही आइसकेको छु, तिमी कसैले थाहा नपाउने गरी भोलि बिहान दश बजेतिर बयलबास आउनु” । यत्किा दिनपछि मजाले खाएको दालभात नशा र थकानको कारण ओछ्यानमा ढल्कने वित्तिकै म निदाइहाले ।

भोलिपल्ट भनेकै समयमा मनिषा आइपुगी । कहाँ जाने के गर्ने भन्ने सम्बन्धमा मलाई पनि केही जानकारी थिएन तैपनि मनमा एउटा विश्वास थियो कि लालबन्दीमा अस्पताल, क्लिनिकहरू छन्, त्यहाँ हामीलाई कसैले चिन्दैन पनि र हाम्रो काम पनि हुन्छ । म मनिषालाई लिएर लालबन्दी तिर लागें । हामी लालबन्दी पुग्यौं । घरैघरहरू विचको एउटा साँघुरो गल्ली भएर जाँदैथियौं, अलि पर हामी हिँडिरहेको बाटोको केही फराकिलो ठाउँमा पचास साठी जना मानिसहरू भेला जम्मा भएको देखियो । उनीहरूको भावभँगिमा र रवैया हेर्दा लाथ्यो तिनीहरू क्रुद्ध छन् र उग्ररूपमा प्रस्तुत भइरहेका छन् । छेउमा गएर बुझ्दा थाहा भयो- एकजना मोहम्मद मिकरानी भन्ने व्यक्ति पाँच दिन अगाडी भारतबाट खुल्ला सिमाना हुँदै प्रहरीको आँखा छलेर

आफ्नो लालबन्दीको घरमा आएर बसेका रहेछन् । कोरोनाको संक्रमण भएका व्यक्ति भारतबाट आएर बसेको भन्ने सूचना पाएर उनलाई क्वारेन्टिनमा राख्नलाई लैजाने भनेर प्रहरीहरू आएछन् । समुदायको सुरक्षाको लागि प्रहरीलाई सहयोग गर्नुको सट्टा स्थानीय समुदाय भने प्रहरीले हाम्रो केही नभएको स्वस्थ मान्छेलाई पूर्वाग्रही भएर थुन्नलाई लिएर जान लाग्यो भनेर उग्र प्रतिक्रिया दर्शाइरहेका रहेका रहेछन् । भिडको पछाडीबाट मनिषा र मैले हेर्न अलि पर ढाल डण्डा लिएका केही प्रहरीहरू यताबाट मानिसहरू ले हानेका ईँट्टाहुङ्गाका टुक्राहरूबाट बच्ने कोशिश गर्दै, आफ्नो उपस्थिती दर्शाइरहेका थिए । यताका मान्छेहरू चैं भन् भन् उदण्ड भएर हल्ला गर्दै, प्रहरीलाई गाली गर्दै, ताकी ताकी हुंगा हान्दै गरिरहेका थिए । एकघण्टा भन्दा बढी भइसकेको रहेछ यो द्वन्द सुरु भएको ।

रमिता हेर्न मजै लागिरेकेको थियो तर आफ्नो उद्देश्य, पीर, चिन्ता र हुट्टुहुटी अर्कै थियो । छातिमा थामिनसक्नुको बोभ, मनमा सहीनसक्नुको तनाव थियो । त्यसैले त्यहाँ अल्मलिएर बस्नुको सट्टा जति सक्दो चाँडो आफ्नो गन्तव्यतर्फ लाग्नु नै श्रेयस्कर हुने ठानेर हामी अघि बढ्न खोज्यौं । मनिषा भिडको पछाडी उभिराखेकि थिई, म

जुत्ताको तुना खुस्केकोले वाँध्न भनेर निहुरिरहेको थिएँ । यही बेला अचानक र अप्रत्याशीत रूपमा भिडमा हलचल आयो । मैले के भएको हो भनेर बुझ्नै पाएको थिइँन । भिडमा सबैले “भाग्, भाग् पुलिस आयो “ भनेर कराउँदै हडबडीमा गडडड भागेको देखें । मैले केही सोचनै पाइँन, भिडको लयमा म पनि अत्तालिएर दौडें । म हेर्दै छु, मनिषा पनि पछाडी हेर्दै मेरो पछि पछि दौडी । तर दुर्भाग्य, पछाडी हेर्दै दौडेकीले उसले आफ्नो अगाडीको बाटोमा के छ दृष्टि पुऱ्याउनै सकिन । छिटो दौडिने भएकोले म पर पुगिसकेको थिएँ । तर मैले पछाडी उसलाई हेर्दा हेर्दै ऊ बेगसंग आएर बाटोको छेउमा लडिराखेको एउटा ठूलो ढुंगामा ठोक्किएर डड्डै घोटो परेर लडी । म दौडँदा दौडँदै थामिएँ, जहाँको त्यही उभिएँ र ऊ उठोस् भनेर पर्खि रहें । तर ऊ उठिन । भाग्ने मान्छेहरू भागिसकेका थिए, बाटो खाली थियो । प्रहरीहरू लखेट्दै आएकै थिएनन् भिड त्यसै आत्तिएर भागेको रै छ । मनिषा भने घोटो परेर लडेकि लड्यै देखिई । म भन् आत्तिएँ अब के गर्ने भनेर । डर, हैरानी, निराशा र अन्योलताले एकैपटक छोपिएर मलाई बहुलाउन पाए पनि हुन्थ्यो नि जस्तो लाग्यो । तैपनि जसरी तसरी आफुलाई सम्हालेर म विस्तारै मनिषा भएतर्फ गएँ ।

नजिकैको घरमा भएकी एकजना महिलाले देखिछन् । म संगसंगै उनीपनि त्यहाँ आइपुगिन । मनिषा वेहोश थिई । मेरो सुभबुभले केही काम गरि रहेको थिएन । विषम र कठिन परिस्थितिको भयंकर उचाइमा हिँडिरहेको थिए म । मन त्यसै कहलिनैइ रहेको थियो । म त लाटिएँ, त्यसै हराएँ । एकछिन पछि अरु मानिसहरू पनि जम्मा भए । मनिषालाई पानी छम्किए, ब्युँताउन कोशिश गरे, ऊ ब्युँभिन । मेरो मात्र सुभबुभले हो भने त यहाँ केही हुनेवाला थिएन, म त बाँदरको पुच्छर लौरो न हतियार जस्तो भएर अकमक्क परिरहेको थिएँ । तर धन्न अरु मानिसहरू नै सक्रिय भए, उनीहरूले नै गर्नु पर्ने सबै प्रयासहरू गरे । अन्तमा उनीहरूले नै मनिषालाई तुरुन्त अस्पताल पुऱ्याउनु पर्ने निर्णय गरे, उनीहरूले नै त्यसको लागि उपाय निकाले । एकजना मानिसले मोटरसाइकल लिएर आयो । अचेत मनिषालाई विचमा राखेर म पछाडी बसें र यसरी सबैको सहयोगमा उसलाई नजिकैको क्लिनिक पुऱ्याउन सम्भव भयो । उसलाई उपचार कक्षमा वेडमा सुताइयो, सलाइन दिइयो, डाक्टरले अरु परीक्षणहरू गरे । म भने छट्पटिदै उपचार कक्षको बाहिर बसिरहेँ ।

लगभग एकघण्टा पछि एउटी महिला मेरो छेउमा आई र सोधी “पेसेन्ट

तपाईंको श्रीमती हो ?” अप्रत्याशित रूपमा आएको यो प्रश्नले म अकमकाएँ र विस्तारै भने “हो”।

“ठिक छ, पेसेन्टको होस आइसक्यो”। उसले भनी ।

म भित्र गएँ । कमजोर जस्ती देखिएकी मनिषाले सुतीसुती भावसुन्य आँखाले मलाई हेरी । मैले केही बोल्न सकिँन ।

त्यहाँ बसिराखेको डाक्टरले मलाई भने, “सडेन फिजिकल ट्रमाले गर्दा अन्कन्सस भएको हो। अब ठिक भइसक्यो।” म केही बोलिन ।

डाक्टरले फेरी भने, “तपाईंको श्रीमती त सानै हुनुहुंदोरैछ, यती सानैमा बच्चा पायो भने आमा र बच्चा दुबैको जीवनमा खतरा हुन्छ भन्ने थाहा थिएन तपाईंहरूलाई ? यस पटकको प्रेग्नेन्सी यही ट्रमाको कारणले मिस्कारिज भयो, इनिशिएल फेजमै भएकोले धेरै कम्प्लिकेशनहरू आएन, तर अब उप्रान्त विचार गर्नुहोला, कम्तिमा बीस वर्ष नपुगी बच्चा पाउन नखोज्नुहोला ।” म फेरि पनि केही बोलिन ।

उपचार पश्चात् हरिपुर्वा हुँदै मोटरसाइकलमा नारायणपुर जान लागेको एउटा अपरिचित मान्छेलाई अनुरोध गरेर मैले मनिषालाई घर पुग्ने व्यवस्था मिलाएँ । म बिस्तारै हिँड्दै गएँ । घर पुग्दा भ्रमकक साँभ

परिसकेको थियो ।

‘यस्तो कोरोनाको महामारी फैलेको बेला कहाँ गएको, किन गएको, कतीसम्म गैरजिम्मेवार र लापरबाह हुन सकेको’ भनेर घरमा मेरो सातो खाइयो । चार चार दिनसम्म कसैलाई केही नबताइकन मर्यो कि बाँच्यो केही थाहा नहुने गरी बेपत्ता भएर सम्पूर्ण परिवारमा मैले थोपरेको पीर, चीन्ता, डर, अन्धोलता आदिको कारण आमाले मलाई कती हो कती गालि गर्नुभो, रुनुभो । बुबाले त गालि गर्ने मात्र हैन दुई तीन भापड पनि हान्नु भो । म मामा माइजूको नजरबाट अलिकती गिरेँ, भेट भएको बेला लाजले भुत्कुक्क भएँ । तर जे जे भए पनि यतिखेर म छातीबाट पहाड पन्छाएर हलुका भएको थिएँ, अपूर्व प्रफुल्लताले मन भरिएको थियो ।

हैट्, विशाल खुल्ला आकाशमा उन्मुक्त र बेलगाम उडान भरिरहेका मेरा युवा ईच्छा, आकांक्षा र सपनाहरू झण्डै पो असमयमै गृहस्थीको लकडाउनमा परेका, गाँठे ! अहिले सरकारी उर्दिवाला लकडाउन जारी नै छ, म घरमै थुनिएरै बसेको छु । तर मेरो ब्यक्तिगत जीवनको लकडाउन म तोड्न सफल भएको छु । जीवनमा कहिल्यै अनुभव नगरेको सुखले मेरो सम्पूर्ण अन्तर कुन्तर मखलेल छ ।

नेपालको सन्दर्भमा ट्राफिक व्यवस्थापनका लागि ट्राफिक इंजिनियरीङको महत्व

नेपालका अधिकाइस बाटाहरू अव्यवस्थित र असुरक्षित छन् । देशले सडक दुर्घटनाबाट वर्षेनी धेरै जनधनको हानी नोक्सानी ब्यहोरीरहेको अवस्था छ । समग्रमा भन्नु पर्दा अव्यवस्थित र असुरक्षित सडकहरूलाई सम्पूर्ण रूपमा सडक भन्न वा प्रयोग गर्न मिल्दैन । सडक तबमात्र प्रयोग गर्न लायक हुन्छ जब सुरक्षित र व्यवस्थित हुन्छ । ट्राफिक इंजिनियरीङको उचित प्रयोगमार्फत मात्र अव्यवस्थित र असुरक्षित सडक, हाईवेहरू सुरक्षित बनाई ट्राफिक व्यवस्थापनमा उल्लेख्य सुधार ल्याउन सकिने भएकाले ट्राफिक इंजिनियरीङको ठूलो महत्व र भुमिका छ । अझ हिमाल, पहाड र तराई मिली बनेको अव्यवस्थित शहरीकरण भएको नेपाल जस्तो भुपरिवेष्ठित राष्ट्रको परिप्रेक्षमा त यस्को महत्व भन बढी छ ।

सुरूवातमा कोटेश्वर चोकको ट्राफिक, ट्राफिक प्रहरी र ट्राफिक व्यवस्थापनलाई नमूनाको रूपमा विश्लेषण गरी हेरौं । कोटेश्वर चोक भनेको तीन वटा बाटो मिसिएको चोकमात्र नभई तीन वटा जिल्लाको जङ्गल हो । अझ भनौं भक्तपुरतर्फको

प्र.ना.उ.ई.गण श्रेष्ठ

बाटोले सिन्धुली बर्दिवासको मार्ग र धुलीखेलको मार्गमार्फत धेरै वटा पुर्वीय जिल्लाहरू जोडिएको हुँदा एक किसिमको काठमाण्डौ र ललितपुर जिल्ला भित्रिने नाकाको काम गरी रहेको छ । त्यस्तै नेपालको एकमात्र अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थल नजिकै रहेको यो चोक पर्यटकहरूको रोजाईमा पर्ने विश्व सम्पदामा सुचिकृत भक्तपुर दरबार स्क्वायर भ्रमणका क्रममा प्रयोग गर्ने पर्ने प्रमुख चोक हो । यति महत्वपूर्ण र संवेदनशील चोकमा न ट्राफिक लाईटको उचित व्यवस्थापन छ न त Over Bridge, Underpass वा Flyover Bridge को व्यवस्था छ, पैदल यात्रुहरू जोखिमपूर्ण रूपले जथाभावि रूपमा बाटो काटीरहेका छन्, सार्वजनिक तथा निजि सवारी साधनहरूको अत्यासलाग्दो जाम छ । आजको २१औं शताब्दीमा पनि कोटेश्वर चौकको ट्राफिक

व्यवस्थापन नेपाल प्रहरीका ट्राफिक प्रहरीले म्यानुअली (Manually) गरि रहेका छन । सो क्रममा ट्राफिक जामका कारण तनावमा परेका सार्वजनिक तथा निजि सवारी चालकहरूको गाली खाइ शिक्षित होस् या अशिक्षित, बच्चा, बुढा, बिरामी, अशक्त, विद्यार्थी आदि पैदल यात्रुहरूलाई ट्राफिक प्रहरीहरूले नै सुरक्षित तरिकाले बाटो काटन लगाउने कामदेखि ट्राफिक नियम पालना नगरेका चालकहरूलाई कार्वाही गर्नेसमेत काम गरीरहेको अवस्था छ । यस्तो अस्तव्यस्त परीस्थितिमा ट्राफिक व्यवस्थापनलाई सहज र सुरक्षित बनाउन ट्राफिक ईन्जिनियरीङको अवधारणालाई हृदयङ्गम गरी निम्न कार्यहरू तत्कालै अवलम्बन गर्नु अपरीहार्य छ ।

१.सुरुमा चालकले जसरी सवारी साधन चलाउने गर्छ त्यो स्वभाव पछिसम्म रहिरहने गर्छ । सवारी चालकमा लाईसेन्स हात पर्ने वित्तिकै एक प्रकारको उत्साह वा लापरवाही स्वभाव विकाश हुने हुँदा ड्राईभिङ्ग लाईसेन्स पाउनु भनेको एक प्रकारको सार्वजनिक जिम्मेवारी पाउनु हो र सचेत भएर सवारी चलाउनु पर्छ भन्ने जिम्मेवारी बोध सवारी चालकमा विकाश गर्नु जरूरी छ । ड्राईभिङ्ग लाईसेन्सको परिक्षा पास हुने वित्तिकै लाईसेन्स दिने र

लगत्तै सवारी साधन चलाउन दिने विद्यमान अवस्थालाई परिमार्जन गरी कम्तिमा पनि ड्राईभिङ्ग लाईसेन्सको परिक्षा पास गर्ने व्यक्तिहरूलाई दुर्घटना र दुर्घटनाबाट हुने क्षति, Driving Sense / Responsibility; सम्बन्धि Visual सहितको छोटो सटिक अनि ज्ञान वर्धक Orientation Class मा सहभागी गराएरमात्र लाईसेन्स दिनु उपयुक्त हुन्छ । यस्तो Orientation Class बेगर सवारी साधन चलाउने व्यक्तिहरूले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सवारी दुर्घटना तथा जाम बढाउने गर्छ । यो योजना लागु गर्दा तत्काल आर्थिक अभाव भएमा Visual हरूलाई U-Tube मा राखी परीक्षार्थीहरूलाई Visual हेरेरमात्र लाईसेन्सको लागि सम्पर्कमा आउन निर्देशन दिन सक्छौं र परीक्षार्थीहरूले Visual हेरे नहेरेको Views चेक गरेर मात्र लाईसेन्स वितरण गर्न पनि सकिन्छ ।

२.सवारी साधनहरूको लाईसेन्स वितरण गर्ने यातायात कार्यालयहरूमा उपयुक्त स्थान चयन गरी माथि उल्लेखित Visualहरू मात्र चल्ने गरी देखाउनु अति उपयोग हुन्छ । ताकि लाईसेन्सको फाराम भददिखि पटकपटक लाईनमा बस्दा ती

- Visual हेने क्रममा परिक्षार्थीहरूमा दुर्घटना र दुर्घटनाले हुने क्षति, Driving Sense र Responsibility आदि सम्बन्धी जिम्मेवारीपूर्ण ज्ञान प्राप्त गरिरहेको हुन्छ ।
३. ट्राफिक लाईट नभएको ठाउँमा ट्राफिक लाईटको व्यवस्थापन र ट्राफिक लाईट भएको ठाउँमा तत्काल मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउनु जरूरी छ ।
 ४. स्ट्रीट लाईट नभएको ठाउँमा स्ट्रीट लाईटको व्यवस्थापन र स्ट्रीट लाईट भएको ठाउँमा तत्काल मर्मत गरी सञ्चालनमा ल्याउनु जरूरी छ ।
 ५. सम्पूर्ण पिच भैसकेको बाटोमा जेब्रा क्रसिङ्ग र सडकको Lane मार्किङ्ग नभएकाले तत्कालै गर्नु अति आवश्यक छ ।
 ६. सडकमा ढल निकासको राम्रो व्यवस्था हुनु जरूरी छ । ढल निकासको राम्रो व्यवस्थाले सडकको आयुसमेत बढाउने गर्दछ ।
 ७. सडकको खाल्डाखुल्डीलाई समयमै मर्मत गर्ने र ढल निकासलाई सहज बनाउने सानो रेस्क्यू टीम बनाउनु पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण छ । यस्ले पनि सडकको आयु बढाउने गर्दछ ।
 ८. Road Sign हरूको पर्याप्त मात्रामा व्यवस्था हुनु जरूरी छ । यस्ले सवारी चालकहरूलाई भ्रमित हुनबाट बचाई सतर्क हुन मद्दत पुऱ्याउँछ ।
 ९. सडक Lane को चौडाईमा पनि केही सुधार गर्नु जरूरी छ । सडक Lane आवश्यक भन्दा ठूलो वा सानो दुवै अवस्थामा जाम बढ्ने र ओभरटेकिङ्गको बेला दुर्घटना हुन सक्छ ।
 १०. सडकलाई व्यवस्थित गर्ने क्रममा पन्यावरणलाई पनि महत्व दिनु उत्तिकै जरूरी छ ।
 ११. काठमाण्डौ उपत्यकाको प्रमुख चोक र रिङ्ग रोडका प्रमुख चोकहरूमा Over Bridge, Flyover Bridge र Under Pass को निर्माण अति आवश्यक भई सकेको सन्दर्भमा तुलनात्मक रूपमा Flyover Bridge र Under Pass को लागत बढि हुने तथा निर्माणमा पनि समय र बिशिष्टताको बढि नै आवश्यक हुने भएकाले तत्काललाई उपयुक्त स्थानहरू (जेब्राक्रसको नजिक उचित दुरीमा) मा Over Bridge को निर्माणलाई उचित सर्वेक्षण गरि निर्माण गर्नु अति जरूरी छ । उदाहरणका लागि कोटेश्वर चोकमा जेब्राक्रसको नजिक उचित दुरीमा Over Bridge को निर्माण भएको खण्डमा पैदल

यात्रुहरूले जेब्राक्रसबाट नभै Over Bridge बाट बाटो काट्नेछन् । फलस्वरूप पैदलयात्रुहरूलाई रोकि सवारी साधनलाई सुचारू गर्न, पैदलयात्रुहरूलाई बाटो काट्ने दिन सवारी साधन रोक्ने समय र पैदलयात्रुहरूलाई बाटो काट्ने लाग्ने सम्पूर्ण समय सवारी साधनलाई सुचारू गर्नमा सदुपयोग भएमा ब्यस्त चोकहरूमा सवारी जाम घट्ने मात्र नभै धेरै हदसम्म ट्राफिक व्यवस्थापन सहज हुन्छ । त्यस पश्चात CCTV, Road Sign, ट्राफिक लाईट र स्ट्रीट लाईटको उचित व्यवस्था मारफत सवारी साधनहरूलाई सुचारू र कन्ट्रोल गरी ट्राफिक व्यवस्थापनलाई अभि सहज रूपमा व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ । यही काम सम्पूर्ण ब्यस्त चोकहरूमा गर्न सकेमा ट्राफिक प्रहरीले धुंवाधुलो खाई गर्ने ड्युटी हट्ने, कन्ट्रोल रूमबाटै सवारी

आवागमनलाई सहज र व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ, थोरै मात्रामा रहेका ट्राफिक प्रहरीको संख्यामा सामञ्जस्यता हुनमा मद्दत पुग्छ र अन्तत्वगत्वा शहरको स्वरूपमै परिमार्जन भई अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमै नेपालको छवि राम्रो बन्ने पक्का छ ।

१२.अन्तमा सवारी दुर्घटना न्युनिकरण, सवारी आवागमनमा सहजता ल्याउने र सवारी दुर्घटना भईसकेको अवस्थामा त्यस्तो दुर्घटनाहरूको सही रूपमा अनुसन्धान लगायतका कार्यलाई सजह बनाउन समयसापेक्ष योजना बनाई बैज्ञानिक पद्धति र आधुनिक प्रविधि अपनाउनु पर्ने पनि आजको आवश्यकता हो ।

गजल

टिकाराम दुलाल

देशको खातिर नेपाली बनि मर्नेछु देशमा तिर्नलाई भारा वीरगति प्रप्त गर्नेछु देशमा

भोलीका पुस्ता स्वतन्त्र बनि हांसेर जिउनेछन् शान्तिको शन्देश उजागर गरी छर्नेछु देशमा

सम्भौता हैन भ्रातित्व साईनो गास्नेछन् नेपाली सबैको मन् मा नेपाली पन् भर्नेछु देशमा

नरूनु आमा त्यो नर्कबाटै देख्नेछु सारालाई बलिदान् मेरो ब्यर्थे भो भने भर्नेछु देशमा

कथा

श्रगवान स्वयं मरेको दिन

दिनको १२ बजेको हुँदो हो, मोवाईल फोनको घण्टी बज्यो । प्राचार्यले गर्नुभएको रहेछ ।

फोन उठाएर 'हजुर सर' भन्न नपाउँदै मलिन आवाजमा भन्नुभयो, सर, एउटा दुःखद खबर छ । मैले हतारिएर सोधें, हँ, कसलाई के भयो ? प्रतिउत्तर साँढै अप्रिय आयो ।

दिपेशको असामयिक निधनको खबर थियो त्यो । मेरा हात खुट्टा लगलगाउन थाले ।

ती बाबु विद्यालयकै एक शिक्षिकाको छोरा थिए । सहायक प्राचार्यलाई टेलिफोन गर्दै भनेँ, मैले एउटा अप्रिय खबर सुनेँ, के यो सत्य हो ?

'हजुर, हो सर ! बाबुको शव सिभिल हस्पिटलमा छ । म स्कूल जाँदै छु ।' कम्पनसहितको आवाजमा घटनाको पुष्ट्याईँ थियो यो । म अवाक् भएँ ।

फागुपूर्णिमाको दिन थियो । सबैजना हाँसीखुसी रङ्गहरूको पर्व होली मनाइरहेका थिए । म पनि परिवारसँग रमाउँदै थिएँ । हतारियर बाथरूम गई नुहाउन थालें ।

अकस्मात् मेरो रवैया परिवर्तन

जयश्वर रिमाल

भएकोले श्रीमती आत्तिइन् । यो स्वभाविक पनि थियो । कसलाई के भयो र ? मसँग उत्तरको अपेक्षा गरी ढोका ढक्ढक्याउन लागिन् ।

अकल्पनीय त्यो खबरले मर्माहत मैले आफूसँगै होलीमा रमाइरहेकी श्रीमतीलाई समेत जानकारी दिन भुलेछु ।

वास्तवमा म हतारिएको थिएँ । म छिटो हस्पिटल पुग्न चाहन्थेँ । म दिपेशसँग बोल्न चाहन्थेँ । त्यो टेलिफोन संवादसँगै आएको खबर भुट भएको प्रमाणित गर्न चाहन्थेँ । तर सत्यलाई असत्य बनाउने हिम्मत मसँग पो कहाँ थियो र !

मनमा अनेकन् कुराहरू खेलन थाले । आज, दुनियाँ रङ्गीन छ तर आज एक परिवार, जो यस अघि पनि अकल्पनीय दुःखको सागरमा डुबेको थियो, उसैमाथि फेरि पनि बज्रपात

परेको छ । एउटा घाउमा लगाएको मल्हम सुक्न नपाउँदै फेरि अर्को घाउ बनेको छ । 'कहिल्यै पुरिन नसक्ने गरि, मुटुमा किला गढे भैं ।'

सहनेले पनि कसरी सक्नु चोट माथिको त्यो चोट ।

दैव पनि कति निष्ठुरी हुन सकेको ! दुई वर्षको अन्तरालमा एकै परिवारका दुबै जना सन्तान चुँडी लग्यौ है ? कति धेरै आरिस त तिम्रो त्यो परिवारको खुसीमाथि !

संयोग पनि कस्तो अचम्मको ! दुबै दिदी भाइको मृत्यु १४ वर्षकै उमेरमा ! मरण पनि उति नै समयको अन्तरालमा ! अनि व्यथा पनि एकै किसिमको ! सामान्य हिसाबले पेट दुख्छ । विस्तारै स्वास फेर्न गाह्रो हुँदै जान्छ । छटपटिन थाल्छन् अनि अचेत हुँदै ३/४ घण्टामा प्राण जान्छ । हस्पिटल पुऱ्याइन्छ । तर चिकित्सकबाट हस्पिटल ल्याउन ढिला भइसकेको जानकारी आउँछ । रोग पनि पत्ता लाग्दैन । के गरेको भए बचाउन सकिन्थ्यो भन्ने पनि थाहा लाग्दैन ।

आफना दुबै सन्तान २ वर्षभित्र गुमाउनुको पीडा कसले अनुमान गर्न सक्छ र ? सम्भ्रंदा पनि आइ सिरिङ्ग हुन्छ, भक्कानो फुट्छ अनि मुटुको चाल रोकिन खोज्छ ।

कठै ती अबोध लाला बाला !

लाउँलाउँ र खाउँखाउँको बेला थियो । स्कूलका विद्यार्थी थिए । अध्ययनमा अब्बल थिए । क्षमता र प्रतिभाले भरिपूर्ण थिए । अनुशासित थिए । सरल अनि शालिन थिए । के थियो र तिनीहरूको दोष ? कसको के बिगारेका थिए र यति छिट्टै लग्यौ भगवान् ? सबैको यो प्रश्न थियो, ईश्वरलाई ।

उनीहरूप्रति बाबुआमाले निकै ठुलो सपना सजाएका थिए । अनि त्यही सपना साकार पार्न अहोरात्र मेहनत गर्दै थिए । सुन्दर भविष्यको कल्पनामा रमाउँदै थिए । तर आज ती सबै सपना चितामा जल्दै थिए । सबै यादहरू हरक्षण घोच्ने काँडा बनेर मुटुमा बिज्जै थिए ।

परिवारमा बाँकी भए केवल दुई दम्पति ! तिनै अभागी बाबुर काख रित्तिएकी आमा ! अनि साथमा छन् तिनका दर्दनाक पीडा र हृदयविदारक यादहरू !

साह्रै सज्जन थिइन, ती शिक्षिका । सरलता र शालीनता सायद तिनकै पेवा हुन् जस्तो लाग्थ्यो । किनकि त्यो उनलाई जति अरु कसैलाई सुहाउँदैनथ्यो । दशकौँदेखि संगै अध्यापन गर्ने दर्जनौँ शिक्षिकाहरू समेत मभन्दा दृढ पाएको थिएँ यस विषयमा । एकातर्फ मेरो मनमा भएको भगवानको आस्था र विश्वास, अर्कोतर्फ आजको यस घटना ! भगवान छन् कि छैनन् ? मेरो मनमा अनेकन्

प्रश्नहरूको बाढी आउन थाल्यो ।

म सानै हुँदादेखि नै बुबाले बारम्बार पाप र धर्मको भिन्नता खुट्याई रहनुहुन्थ्यो । सदा धर्मकर्ममा लाग्न प्रेरित गर्नुहुन्थ्यो । असल बन्न र भलाइका काम गर्न उपदेश दिनुहुन्थ्यो । भलो गरे फल पनि राम्रो हुन्छ भन्नुहुन्थ्यो । बुबाका ती उपदेशजन्य वाणीहरू मेरा कानमा गुञ्जिन थाले । यादहरू तछाडमछाड गरी ओइरिन थाले, वर्षाको भेल भैं ।

एक हिन्दी गीतको स्मरण भयो, 'तूने जो किया होगा, भला कर भला होगा, बुरा कर बुरा होगा ।'

स्कूले जीवनमा पढेको हिरण्यकश्यपु र प्रल्हादको बारेमा लेखिएको पौराणिक कथा सम्झन पुगें । हामीले मान्दै आएका सबै भगवानका तस्वीरहरू मेरा आँखा अगाडि देखापर्न थाले । ती सबैलाई एकैठाउँमा भेला पारी एक-एक गर्दै सोध्न मन लाग्यो । म कठोर हुँदै गएँ । तिनीहरूमाथि घृणा लाग्न थाल्यो । तस्वीर र कहानीमा सुनेका भगवानको अस्तित्व माथि शङ्का लाग्न थाल्यो । ती कहानीहरूमाथिको सत्यता केलाउन मन लाग्यो । अबै भनूँ, भगवानको अस्तित्व खोज्न मन लाग्यो हिरण्यकश्यपुले भैं ।

छाती पिटी पिटी चित्कार र रोदन मिसिएको आवाजमा भगवानलाई

आफ्नो कुनचाहिँ गल्तीको सजाय हो, यो ? भनी सोध्ने आमालाई सम्झाउने बुझाउने हिम्मत कसैको भएन । सबै निःशब्द थियो । आखिर बोल्नलाई के नै पो बाँकी थियो र त्यहाँ । हरेक शब्द औचित्यहिन बनेका थिए त्यो क्षणमा । बुबाको क्रन्दन र आवेगले हस्पिटलको आकस्मिक कक्ष नै स्तब्ध थियो । निकै बेरसम्म सम्हालिन नसकेको त्यो दम्पतिलाई जसरी पनि सम्हाल्नुको विकल्प थिएन ।

निकै बेरको अथक प्रयासपछि केही आफन्तहरू र सहकर्मी शिक्षक शिक्षिकाहरूले सम्हाल्ने कोसिस गरे । जसोतसो शवलाई पशुपति आर्यघाटमा लगियो ।

हिन्दु संस्कार अनुसार काजकिरिया त गर्नु नै थियो । शवको सदगद गर्नु अनिवार्य थियो । तर कसरी सक्थे र आफ्नो मुटुको टुक्रालाई जलाई खरानी बनाउन ? आफ्नै हातले हुर्काएका प्राणभन्दा प्यारालाई आफ्नै हातले जलाउन कसले पो सक्थ्यो र ! तर ती विवश थिए ।

घरी घरी लडिबुडी गर्दै छोराको मृत शरीरलाई अँगालो मार्दै बरबराएको दृश्य निकै कारुणिक थियो । छाती पिट्दै आफ्नो प्राण पनि यहीँ लिन गरेको अनुरोध र छोरासँग चितामा सँगै जल्ने ती दम्पतीको चाहनाले

सबैलाई निःशब्द
गरायो ।

अन्तिम
संस्कारमा जाने
सबै भक्कानिएका
थिए । आँखाको
डिलबाट आँसु भाग्दै
थिए । सपना जस्तो
त्यो वास्तविकतामा
एकोहोरो भई
निकैवेर टोलाएछु
म पनि ।

यस अघि
धेरैजनाको अन्तिम
संस्कारमा सहभागी
भइसकेको थिएँ ।
नाता, सम्बन्ध, उमेर,
रोग या मृत्युका
कारण जे भए पनि
हरकोहीलाई मानव
मरणको पीडा एकै
किसिमको हुन्छ
भन्ने सोच्दथेँ । तर
होइन रहेछ । यो
भिन्न थियो ।
अतुलनीय थियो ।
अत्यन्तै पीडादायक
थियो । अरू
कसैको पीडा अनि
वियोगसंग पटककै

मेल खाँदैनथ्यो ।

आजसम्म पनि मेरो मानसपटलमा यो दुखद् घटनाको
याद ताजै छ । मेरो स्मरणमा घरीघरी आइरहन्छ ।
त्यसयताका हरेक होलीमा मानिसहरू रङ्गहरूमा डुब्दा म
टोलाउने गर्छु । किनकि मलाई रङ्गसँगै त्यस दिनको याद
आउँछ । एउटा शवसँग दुई मुटु खरानी भएको पलको
स्मरण हुन्छ । हो, त्यस दिनदेखि ईश्वर आफैँ निःसन्तान
भएभैँ लाग्छ । भगवान स्वयं मरेभैँ लाग्छ । ♦♦♦

वृत्तक

✍ एच.के. धिताल

लेखन नजाने पनि सुनेरै भएपनी आनन्द पाउँदा रहेछन्
एकसुको आम्दानी नभए पनि कलम मै छाउँदा रहेछन्
आज दिनभर घरमै बसियो, मेहेफिल सुनियो र बुभियो
नेपालका गजलकार को को मधुशालामा धाउँदा रहेछन्

आर्यघाटको कथा, जल्नेहरू रूदैनन्, जलाउनेहरू रून्छन्
किसानको ब्यथा, खानेहरू रूदैनन्, फलाउनेहरू रून्छन्
सार्वजनिक यातायात, खाल्डाखुल्डी सडक अनि जिन्दगी
सवारी साधन भित्रका यात्रु रूदैनन्, चलाउनेहरू रून्छन्

तिम्ले जस्तै चोट दिए पनि जिन्दगी सबल सकभर बनाउँछु
पत्थरले प्रहार गर पलपल त्यही पत्थर बटुली घर बनाउँछु
तिम्रो आदत भुल्न, तिम्रो बिछोड भुल्न जे पनि गर्न सकछु म
तिम्रो माया भुल्न तिम्रो अभाव सहन पागल पनि वन्न सकछु म

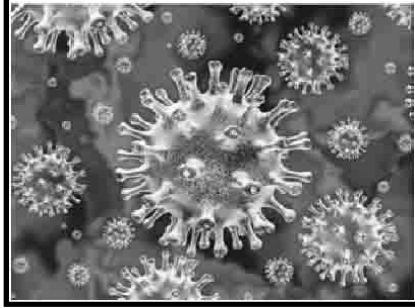
आफू नै सकिएर अरूलाई भर्छौं क्या रिस उठछ
मुक्तक सुनाई रहेछु हल्ला गर्छौं क्या रिस उठछ
जसले साहारा दियो उसैलाई फ्याकी दिएछौं यार
सफरमा खोलो फेरि कसरी तर्छौं क्या रिस उठछ

-भोरे, काठमाडौं ।

कोरोना भाइरस

कोरोना भाइरस परिचय

कोरोना भाइरस भन्नाले ठुलो भइरहेको Family हो, जसले सामान्य रूघा खोकीदेखि फोकसोमा जटिल निमोनिया (Pneumonia) गराउन सक्छ । यो भाइरस मध्यम आकारको Positive Standard RNA Virus हो । यसको आकार Crown जस्तो देखिने भएकाले यसलाई कोराना भाइरस भनिएको हो ।

प्रकार :-

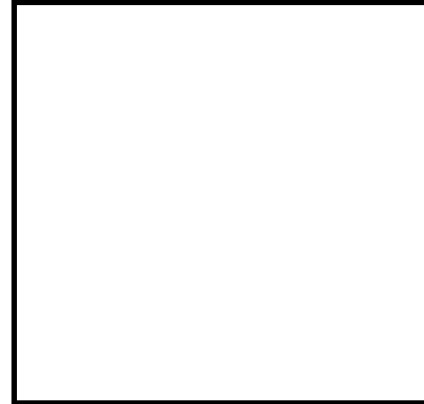
- अल्फा - a
- बिटा - b
- गामा - y
- डेल्टा - d

कोरोना भाइरस Zoonotic Disease हो, भन्नाले यो भाइरस जनावरहरूबाट मानिसमा सर्ने क्षमता हुन्छ । कोराना

प्र.ना.उ.डा.नविनकुमार रौनियार भाइरस चमेरा तथा जङ्गली जनावर र पशुपंक्षीमा पाउने गरिन्छ । मानिसको शरीरलाई असर गर्ने भाइरसलाई Human Corona virus (HCoVs) भनिन्छ । जसले मानिसको शरीरमा सामान्य रूघारखोकीदेखि जटिल निमोनिया तथा मृत्यु समेत गराउन सक्छ । कोरोना भाइरस श्वास प्रश्वासको (Respiratory Droplets) माध्यमबाट अर्को व्यक्तिमा सर्न सक्छ ।

Human Corona Virus (HCoVs)

Alpha (अल्फा) कोरोना भाइरसको सामान्य रूघा खोकी ल्याउन्छ भने Beta Corona Virus ले सास प्रस्वासमा समस्या ल्याउने र जटिल निमोनिया ल्याई Acute Respiratory Distress Syndrome गराउन सक्छ र भेन्टिलेटरमा राख्नुपर्ने अवस्था आउँछ । nCoV पनि Beta कोरोना भाइसर हो ।

२०१९ को अन्त्यमा नयाँ किसिमको तथा पहिले भन्दा फरक भएकोले यसलाई Novel Corona Virus भनिएको हो । हाल यसको नामाकरण Covid-19 राखिएको छ । कसै कसैले यसलाई SARS-CoV -2 भनेका छन् ।

M: Membrane Protein
N: Nucleoapsid Protein,
महामारी र प्रभाव

कोरोना भाइरस पहिलो पल्ट सामान्य रूघाखोकीको रूपमा सन् १९६० देखिएको त्यस पश्चात विभिन्न समयमा महामारीको रूप लिएको पाइन्छ ।

यस भन्दा पहिले २००२ मा SARS-CoV र २०१२ मा MERS-CoV ले माहमारी फैलाई हजारौंको ज्यान लिएको थियो ।

कोरोना भाइरस उत्पत्तिको देश SARS-CoV चिनमा सन् २००२ सालमा प्रभावित देश ३०

संक्रमण ८४३७ मृत्यु ८१३ र MERS-CoV साउदी अरब सन् २०१२ मा देश २७ संक्रमण २४९४ मृत्यु ८५८ जना भएको हो ।

भाइरसको बनावट
आकार: Crown
S: Spike Protein
E: Evolve Protein

हाल महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भइरस (COVID-19) चीनबाट उत्पत्ति भई हाल संसारभरि फैलिएको अवस्था छ । पहिलो पल्ट ३१ डिसेम्बर २०१९ मा चीनको हुवान सिटि हुवेई प्रान्तबाट अज्ञात निमोनियाबाट ग्रसित विरामीहरूमा शंका गरिएको थियो । साथै ती व्यक्ति Wuhan Sea Food Market बाट संक्रमित भएको शंका गरिएको थियो ।

९ जनवरी २०२० : चीनले निमोनिया कारण nCoV हो भनी जानकारी गरायो ।

२० जनवरी २०२०: जम्मा जम्मी २९५ ल्याब confirmed जानकारी गराउनु साथै मृत्यु हुनेको संख्या ४ पुगेको साथै संख्या बढ्दै गएको सूचना गराएको थियो ।

२३ जनवरी २०२०: नेपालमा १ जना शंकास्पद विरामीको throat swab को जाँच गर्दा nCoV positive देखियो ।

यो भाइरस र चीनको Wuhan City हुवेई प्रान्तबाट फैलिँदै हाल विश्वको २०१ देशमा देखिएको छ । यो रोगबाट संक्रमण हुनेको संख्या ३९,१७,९९९, मृत्यु हुनेको संख्या २७०७४० जसमध्ये मात्र ८२८८६ चिनिया नागरिक छन् बाँकी अधिकांश संक्रमण अमेरिका तथा युरोपियन मुलुकका छन् ।

हाल चीनमा संक्रमण दर कम हुँदै गए पनि अमेरिका तथा युरोपियन मुलुकमा आगोभै फैलिरहेको छ । जसमध्ये हाम्रो छिमेकी राष्ट्र भारतमा संक्रमितको संख्या ५६४०९ जस मध्ये स्वास्थ्यकर्मी तथा Frontliner १५० भन्दा बढी छन् र संक्रमितमध्ये १८९० जनाको मृत्यु भइसकेको छ ।

हाल मै हुँ भन्ने राष्ट्रहरूलाई पनि यो भाइरसको संक्रमण रोक्न हम्मेहम्मे परेको छ साथै आपतकालीन अवस्थाको सिर्जना भएको छ ।

**नेपालमा विभिन्न समयमा संकास्पद व्यक्तिको परीक्षण गर्दा हालसम्म
(०६ जेठ २०७७)**

परीक्षण गरिएका	संक्रमण देखिएको	निको भएको	अहिले मरेको	Isolation मा रहेको	क्वारेन्टाइनमा रहेको
RT-PCR : ३०७२४ RDT : ६९५६०	३५७	३६	२	३१९	२००९०

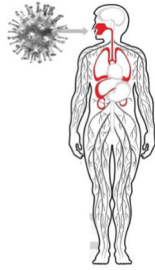
जेठ ६ गते २०७७ सम्म विभिन्न राष्ट्रमा कोभिड-१९ संक्रमित तथा मृत्यु संख्या :

देश	संक्रमित संख्या	मृत्यु संख्या
अमेरिका	१५५०२९४	९९९८९
स्पेन	२७८९८८	२७७०९
ईटाली	२२५८८६	३२००७
यूके	२४६४०६	३४७९६
फ्रान्स	१७९९२७	२८२३९

लक्षणहरू

√ सामान्यतया :

- ◆ ज्वरो
- ◆ रूघा
- ◆ खोकी
- ◆ श्वास प्रश्वासमा
- ◆ घाटी दुख्नु
- ◆ टाउको दुख्नु

√ बुढाबुढी, बच्चा तथा शारीरिक रोगसँग लड्ने क्षमता कम भएका व्यक्तिमा जटिल रूप लिन सक्छ ।

- ◆ निमोनिया
- ◆ ब्रोन्काइटिस
- ◆ ARDS (एस्युट रेस्परेटरी सिन्ड्रोम)
- ◆ मृगौला काम नगर्नु
- ◆ मृत्यु

रूघारखोकी लाग्दैमा सब व्यक्तिमा Covid-१९ हुन्छ त भन्ने प्रश्न नि आउँछ । त्यसैले संयुक्त राष्ट्र (WHO) case definition मा स्पष्ट पारेको छ । कुनै व्यक्तिमा माथिको

भनिएको लक्षण छुन् र दुई हप्ताभित्र Wuhan City वा चाइना गएर आएको वा त्यहाँको सम्पर्कमा रहेको वा तेही वसोवास गरेकोमा Coronavirus संक्रमण हुने संभावन प्रबल हुन्छ । कोरोना लाग्दैमा मृत्यु नै हुन्छ, उपचार नै हुँदैन भनी डराउनु र आत्तिनु पर्ने आवश्यकता हुँदैन ।

८५ प्रतिशतलाई सामान्य रूघाखोकी वा कुनै लक्षण पनि नहुन सक्छ, १०-१५ प्रतिशतलाई गम्भीर र ३-५ प्रतिशत बिरामी अति गम्भीर (Critical) हुने गर्छन् । यस रोगको मृत्यु दर ३.४-६ प्रतिशत छ, जुन पहिलै देखिएका MERS-CoV (३२ प्रतिशत) र SARS – CoV (१० प्रतिशत) भन्दा कम हो ।

उपचार

- ◆ हालसम्म कुनै पनि प्रमाणित औषधि नरहेको तथा Vaccine उपलब्ध नरहेको हुँदा भाइरस सर्न नदिन

WHO को मापदण्ड अनुसार पूर्ण सर्तकता अपनाउनु पर्दछ ।

- ◆ संक्रमित व्यक्तिले अरूलाई सार्न सक्ने सम्भावना रहेको हुनाले कम्तीमा १५ दिनको लागि सेल्फ क्वारेन्टाइन वा आइसोलेशनमा बस्नुपर्ने हुन्छ ।
- ◆ सामान्य संक्रमित व्यक्तिलाई अरू Flu भैं Supportive treatment (paracetamol, प्रशस्त तातो पानी, आराम तथा शरीरमा प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउने कार्य गर्नु पर्ने हुन्छ) ।
- ◆ जटिल संक्रमण भएका व्यक्तिलाई ICU तथा Ventilator sup उयचत चाहिन सक्दछ ।
- ◆ हाल विभिन्न Antiviral तथा अन्य औषधिहरू उपचारका निम्ति प्रयोग भए तापनि प्रभावकारिताबारे पुष्टि स्पष्ट नरहेको अवस्था छ । प्रयोग भइरहेका औषधिहरू :
- ◆ Tab Oseltamivir 75mg BD
- ◆ Hydroxychloroquine 400 mg BD for 1 day f/b 200 mg BD x 5 days
- ◆ Lopinavir/ritonavir -200 mg 2 tab BD)
- ◆ Remdesivir -Under study)
- ◆ Antibiotic (Azithromycin/ amoxicillin/ Clavulanate)

कोरोना भइरससँग बच्ने उपाय

- ◆ नियमित रूपमा साबुन पानीले हात धुने ।
- ◆ खोक्दा वा ट्याच्युं गर्दा मुख छोप्ने । tissue paper वा हातको कुइना (Flexed elbow) प्रयोग गर्ने ।
- ◆ जथाभावी नथुक्ने ।
- ◆ भाइरस धातुको सतहमा १२ घण्टासम्म बाँचन सक्ने हुँदा, संक्रमित सामान छोई हात नधोई हात नधोई मुख, नाक वा आँखामा नछुने ।
- ◆ फ्लु (Flu) जस्तो लक्षण देखाउने जो कोहीको सम्पर्कबाट १ मिटर (३ फिट) टाढा रहने ।
- ◆ मासुरअण्डा राम्रोसँग पकाएर खाने
- ◆ फ्लु (Flu) जस्तो लक्षण देखिएमा वा श्वास प्रश्वासमा सम्बन्धि समस्या भएमा समयमै चिकित्सकसँग परामर्श गर्ने ।
- ◆ घाम लाग्ने वा सूर्यको किरण भएको ठाउँमा बस्ने ।
- ◆ नियमित रूपमा मास्कको प्रयोग गर्ने ।
- ◆ धेरै मानिसहरूको भिडमा नजाने ।
- ◆ जंगली तथा घरेलु पशुपक्षीहरूसँग असुरक्षित सम्पर्कबाट टाढा रहने ।
- ◆ मरेको जनावर वा पशुपक्षी (सिनो) टाढा रहने ।
- ◆ कपडामा भाइरस ६-१२ घण्टासम्म सक्रिय हुने हुँदा लुगालाई Detergent ले धुने वा घाममा राम्ररी सुकाउने ।

◆ अनावश्यक मिडियाबाट आउने हल्लाको पछि नलाग्ने, विश्वासिलो मिडियाको मात्र समाचार सुन्ने र पढ्ने बानी गर्दा अनावश्यक मानसिक तनाव भेल्लु पर्दैन ।

हालको चुनौती

यो भइरस मानिस-मानिस बिचमा अथवा समुदायमा सजिलै र तीव्र गतिमा सर्ने गरेको पाइन्छ । हाम्रो जस्तो कम विकसित मुलुक जोसँग प्रयाप्त मेडिकल सामग्री तथा पूर्व तयारी जिर्ण वा न्यून रहेको अवस्था हुँदा यो भाइरस ठुलो मानवीय र आर्थिक क्षति गरी देशलाई भन् पछि धकेल्ने छ ।

तसर्थ यस भाइरसलाई फैलिन नदिन वा साङ्गो (Chain) चुडाउन प्रत्येक व्यक्ति, समाज र देशको दायित्व देखिन्छ । जसका निम्ति माथि उल्लेखित बच्ने उपायहरू अपनाई होम क्वारेन्टाईनमा बस्नु आवश्यक देखिन्छ ।

छिमिकी राष्ट्र भारतमा रोगको संक्रमण बढ्नुका साथै मृत्यु दर पनि बढिरहेको हुँदा नेपाल र भारतको सिमानामा कडाईका साथ रोक्न लगाउनुपर्छ । साथ-साथै सिमा पारबाट आएका नेपालीहरूलाई अनिवार्य रूपमा १५ दिन क्वारेन्टाईनमा बस्ने व्यवस्था मिलाउनुपर्छ । हाल रहेका क्वारेन्टाईन बेड र आइसोलेसन बेडको संख्यामात्र नबढाई उचित मापदण्ड अनुसार

बनाउनुपर्छ । रोगको संक्रमण हुन नदिन लकडाउन गर्नु र लकडाउन लम्बाउनुले हाललाई संक्रमण फैलिन नदिएता पनि पछि संक्रमण फैलिन सक्ने हुनाले बढी भन्दा बढी टेस्ट (RT-PCR, RDT) गर्नु पर्दछ । र टेस्ट-टेस्ट-टेस्ट र आइसोलेसनको प्रिन्सीपल फलो गर्नुपर्दछ ।

यस्तो अवस्थामा आफू बच्नेमात्र नभई अरुलाई बचाउने जिम्मेवारी पनि स्वास्थ्यकर्मीको हुन्छ । त्यसअर्थ स्वास्थ्यकर्मीहरू मानसिक तनावमा हुनु पनि स्वाभाविक हो ।

यस्तो बेला सरकार तथा जिम्मेवार अरु निकायहरू, उनीहरूको मनोबल बढाउने तथा आवश्यक सामग्रीहरू (PPE) समयमा नै उपलब्ध गराउन पर्ने देखिन्छ । सबै अस्पताल Covid संक्रमित बिरामी पुग्न सक्ने हुनाले अस्पताल र स्वास्थ्यकर्मी बाटै संक्रमण फैलिन सक्ने कुरालाई ध्यानमा राख्दै छुटै अस्पताल निर्धारण गरी उपचार गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्छ । बालबालिका, वृद्धवृद्धा, दीर्घरोगी, शारीरिक र मानसिकरूपमा कमजोर मानिसहरू विभिन्न नकारात्मक समाचारले मानसिक समस्या उत्पन्न हुन सक्छ । त्यसैले सामाजिक दूरी कायममात्र नगरी अनावश्यक तथा नकारात्मक समाचारबाट टाढा राख्नुपर्छ । ◆◆◆

कथा

१४ फ्रेब्रुवरी

१४ फ्रेब्रुवरी अर्थात भ्यालेन्टाइन डे उहाँ र म हामी भएको दिन । विशेष थियो त्यो दिन मेरा लागि । विवाह भएको पनि १५ वर्ष भइसके छ तर यो १५ वर्षमा म कहिल्यै श्रीमानसँगै बस्न पाएन । विवाह हुनु अगावै उहाँ पढ्नको लागि विदेश जानु भएको थियो पछि उतै जागिर खान थाल्नु भयो र उतैको माहोलमा रमन थाल्नु भो । वर्षमा एक दुई महिनाको लागि आउनु हुन्थ्यो फेरी जानु हुन्थ्यो । यो बिचमा हाम्रा दुई सन्तान पनि भए छोरा र छोरी । घर थियो गाडी थियो घरमा काम गर्ने थिए कुनै चिजको कमि थिएन, साथमा नभए पनि माया गर्ने श्रीमान हुनुहुन्थ्यो जिन्दगी राम्रोसँग चलिरहेको थियो । सबै कुरा पुगे पनि साथमा श्रीमान नहुँदाको पिडा भोग्नेलाई मात्र थाहा हुँदो रहेछ । घर परिवार बाल बच्चा सबै एकलैले सम्हालि रहेकी थिए । तर एक दिन बिहानै मोबाइलमा आएको त्यो म्यासेजले मेरो जिन्दगीलाई नै परिवर्तन गिदियो । म्यासेजको त्यो टुंग-टुंग आवाजले मेरो निन्द्रा खलबलिएको थियो । राती अबेरसम्म नेट चलाएर बसेकी थिएँ वाईफाई अफ गर्ने बिर्सै छु ।

होम थापा

म्यासेन्जरमा म्यासेज रहेछ खोलेर हेरें लेखिएको थियो “फ्रेण्ड रिक्वेस्ट एसेप्ट गर्न पनि कत्रो महाभारत महारानीलाई” एक छिन त अचम्ममा परें भनक्क रिस पनि उठ्यो । चिन्नु न जान्नु घचेटी मार्नु बिहान बिहान निन्द्रा खलबलाएकोमा मुरमुरिए । को रहेछ कोही चिनजानकै मान्छे होकि ? सायद मैले न चिनि एसेप्ट नगरेको होकि भनेर उसको प्रोफाइल चेक गरें । अहँ मैले कुनै पनि एंगलबाट उसलाई चिन्न सकिन । एस्ता रिक्वेस्ट त कति आउंछन कति, हजारौँ रिक्वेस्टहरू पेण्डिङमै होलान । निलो रङको सुटमा सजिएको उसको प्रोफाइल पिक्चर हेर्दा शालिन भद्र र ह्याण्डसम लाग्यो मलाई उ र अरू भन्दा भिन्न पनि । कता-कता चिने जस्तो देखे जस्तो लाग्ने उ किन किन विशेष लाग्यो मलाई । डराई डराई एसेप्ट गरें उसको फ्रेण्ड

रिक्वेस्टलाई । तुरुन्तै म्यासेज पठायो
 “थ्यांक्यू साथी बनि दिएकोमा” । मैले
 पनि धन्यवाद लेखी पठाएँ। “कहाँबाट
 होला” उसले प्रश्न गर्यो मैले सुकेधारा
 भने “ए... नजिकै रहेछौ त हामी म
 कपनबाट “मैले सोध्न नपाउँदै उसले
 उत्तर दिइहाल्यो । उसको मेरो दिनहुँ
 च्याट हुन थाल्यो । उ सँधै मलाई
 सम्मानका साथ कुरा गर्थ्यो । सन्चो बिसन्चो
 सोध्यो उसको कुरा गराइ मोहित
 बनाउने खालको थियो । दिन दिनै उसको
 कुरामा म सम्मोहित हुँदै गइरहेकी थिएँ ।
 किन किन उ संग कुरा न हुँदा के के
 अपुग भएको महशुस हुन थाल्यो । के
 थियो उसमा किन म यति क्रेजी भइरहेकी
 थिएँ उसको क्रियाकलापबाट । सायद
 एउटा मन मिल्ने साथी पाएकी थिएँ
 मैले । यो उमेरमा एउटा साथीको साथ
 पाउनु कुनै अनौठो कुरा थिएन सायद ।
 म्यासेन्जरमा कुरा हुन थाले को पनि धेरै
 भई सकेको थियो हाम्रो तर उसले मेरो फोन
 नम्बर मागेको थिएन । आजकलका
 केटाहरू चिनजान हुन पाएकै छैन फोन
 नम्बर माग्ने भेट्न खोज्ने खालका
 हुन्छन तर यो मामलामा उ चाहीं अलि
 पृथक थियो । बरू एक दिन मैले नै
 उसको फोन नम्बर मागेकी थिएँ । त्यस
 दिन मेरो छोरो अलि बिरामी थियो मेरो
 ड्राइभर बनेपा गएको थियो आफ्नो
 घरमा । छोरोलाई अस्पताल लानु पर्ने

भयो अनि मैले उसको नम्बर मागेर
 उसलाई कल गरेर बोलाएँ उ त्यस दिन
 रातीसम्म अस्पताल बसेर हामीलाई
 घरसम्म छाडी दियो । एक दिन उसले
 मलाई कतै गएर कफी पिउने प्रस्ताव
 राख्यो । तर मैले विभिन्न बहाना बनाएर
 उसलाई एकलै भेट्ने मौका दिएकी
 थिएन । किन भने म एउटी विवाहित
 नारी थिएँ । समाज न हो कसैले उ संगै
 देखेमा मेरो मान मर्यादा र इज्जतमा
 आघात पुग्न सक्थ्यो, त्यसैले म सजक
 थिएँ । उ संग भेट्ने लालसा हुँदाहुँदै
 पनि मैले भेट्न सकिरहेकी थिएन ।
 एक दिन उसले निकै कर गर्यो कफी
 पिउनको लागि । मैले उसको प्रस्तावलाई
 नकार्न सकिन । सायद शुक्रबारको दिन
 थियो त्यो, उसको र मेरो भेट भएको
 दिन । रातो क्रेटा गाडीमा आएको थियो
 उ । हेर्दा आकर्षक टल फिगर निलो जिन्स
 पाईण्ट र रातो हाफ टि-सर्टमा उसको
 व्यक्तित्व भन निखारिएको थियो । उ र
 म एउटा सुन्दर मनमोहक रेस्टुरेण्टको
 गार्डेनमा थियौँ । उसले कफी र खाजा
 अर्डर गर्यो । म उसको नजिक भएर होला
 केही बोल्न सकिरहेकी थिएन । “किन
 म्याडम हजुरलाई अड फील भइँरा हो ?”
 उसले मेरो मौनतालाई कटाक्ष गर्दै प्रश्न
 गर्यो । “त्यस्तो केही हैन” मैले सम्हालिएर
 उत्तर दिएँ । “किन केही बोल्नु हुन्न त ?”
 उसले फेरी प्रश्न गर्यो । “बोल्ने कुरा नै

केही छैन त के बोलु"? मैले सहज ढंगले भने त्यसो भए जाउँ न त किन बसि राख्नु लाटालाटी जस्तो भएर उसले मेरो चाहनालाई परख गर्न खोज्यो । मैले पनि हुन्छ नि त तपाईंको मलाई हेर्ने कहिले देखीको धोको पुरा भए जस्तो छ जाउँ न त भने । "हेर न मैले त के भन्छ भनेर भनेको जाउँ पो रे ? कस्तो मान्छे है तपाईं त ?" उसले घुर्की लाउन थाल्यो । त्यतिन्जेलसम्म हाम्रो टेबलमा हाम्रो अर्डर आइसकेको थियो । उ आफ्नै प्राइभेट कम्पनि खोलेर बसेको रहेछ । परिवारहरू सबै चितवनमा बस्दा रहेछन उ मात्र यहाँ कामदारहरूसँग बस्दो रहेछ । त्यो दिन हामी त्यहाँ तीन घण्टा जति बस्यौं तर त्यो तीन घण्टा मलाई तीन मिनेट जति पनि लागेन समय गएको पत्तै भएन । सायद आफुले मनले चाहेको मान्छेसँगै हुँदा समय गएको थाहा हुँदो रहेन छ । ऊ मेरो प्रत्यक कुरामा सहयोग गर्थ्यो बिरामी भएको बेला राती पनि फोन गर्दा तुरुन्त आईपुग्थ्यो । एक दिन म कमलादी गणेश दर्शन गर्न गएकी थिएँ मेरो चप्पल छिनियो उसलाई आफ्नो ब्यथा सुनाएँ उ एकैछिनमा चप्पल लिएर मेरो सामु आई पुग्यो । एस्तै एस्तै साना कुराहरूले भन मन छुँदो रहेछ । साँच्चै भन्नु पर्दा उसले मेरो मन जिति सकेको थियो । अब त उ नै मेरो सब थोक लाग्न थाली सकेको

थियो । हाम्रो चिन जान भएको पनि एक वर्ष जति हुन थाली सकेको थियो यो अबधीमा उसले मलाई कहिल्यै नराम्रो व्यवहार गरेन, कहिल्यै भर्केर बोलेन, रिसाएन त्यसैले पनि म ढुक्क थिएँ उ संग, उ त्यस्तो खाले व्यक्ति हैन भनेर । साँच्चै माया गर्न थालिसकेकी थिएँ मैले उसलाई । हिजोसम्म उ को हो केहो केही थाहा थिएन तर आज उ मेरो जीवनको एक अभिन्न अङ्ग बनि सकेको थियो । सायद यही नै रहेछ माया भन्ने चिज । सायद उसले पनि मलाई माया गर्थ्यो होला आफ्नो मुखले नभने पनि उसको क्रियाकलापबाट महसुस गरकी थिएँ मैले । एक दिन उसले अलि टाढा घुम्न जाने प्रस्ताव राख्यो । मैले उसले जान चाहेको ठाँउको बारेमा जान्न चाहेंँ उसले पोखरा भन्यो तर मैले उसलाई त्यहाँ जान असमर्थ रहेको जानकारी दिएँ । "त्यसो भए कहाँ सजिलो हुन्छ त तपाईंलाई" उसले फेरी भन्यो मैले त्यस बारेमा अहिले सोचेकी छैन पछि त्यसबारे सोचे भनुला भने । "ए.. त्यसो भए यो वर्ष पनि कुर्नु पर्ने भो हैन त मैले"? के थाह यो जुनी नै कुर्नु पर्ने हो कि ? "मैले ठट्टा गर्दै भनेकी थिएँ ।" हजुरको लागि सात जुनी पनि कुर्न तयार छु डियर, यो जुनी के हो र ? "मजनु भएको थियो त्यस बखत ऊ । त्यस वर्षको भ्यालेन्टाइन डे अर्थात १४

फ्रेब्रुवरी आउन एक महिना जति बाँकी थियो मैले उसलाई त्यही दिन कतै गएर उ सँग अन्तरङ्ग समय बिताउने योजना सुनाएँ । उ खुशीले उफर्यो । उ सँग बिताएको त्यो सुखद क्षण मैले पछिसम्म पनि सम्झि रहन त्यो दिन छानेकी थिएँ । र त्यो दिन मेरो लागि स्पेशल दिन पनि थियो मेरो विवाह भएको दिन । म पनि लालायित थिएँ उ सँग समय बिताउन । त्यो एक महिना बिताउन हामीलाई निकै गाह्रो भईरहेको थियो । तर समय त आखिर बगि नै रहन्छ कसले रोक्न सकेको छ र समयलाई । त्यो दिन पनि आई पुग्यो । बिहान ६ बजे हाम्रो भेटने योजना थियो त्यसैले म बिहान ५ बजे नै उठेर नुहाई-धुवाई गरेर उसलाई भेट्न तयार हुँदै थिएँ । मन आतुर थियो, एक किसिमको कौतुहलता र ब्यग्रताले सताई रहेको थियो मनलाई । छटपटि अत्यास र बेचैनीले गाँजेपनि आफुलाई चिटिक्क पारेर सिंगार्दै थिएँ । हतारिरहेको मनलाई सानत्वना दिँदै थिएँ आफैले, कति आत्तिको मन एक छिन पछी त भेट भै हाल्छ नि तेरो भन्दै । मेकअप पनि सकियो अब आफुलाई मन पर्ने गुलाबी कुर्ता-सुरूवाल लगाएर हिड्नै थालेकी थिएँ । कसैले डोर बेल बजायो । को होला यति बिहानै बेल बजाउने, दुध वाला पनि ७ बजे पछी नै आउथ्यो । मन नलागि नलागि ढोका खोल्न पुगें ।

“ह्याप्पी एन्नेभरसरी डियर बुढी ! बधाई तथा शुभकामना छ तिमिलाई” । मेरो श्रीमानले अंकमाल गर्दै शुभकामना दिँदै थिए । “कस्तो लाग्यो मेरो सरप्राइज” ? म स्तब्ध ! छाँगाबाट खसे जस्तै भएँ । खुट्टा लगलग काम्न थाले अनुहार तातो र रातो भएर आयो । यो के आई लाग्यो मलाई ? अहं म कति पनि खुशी भइन मेरो श्रीमानको आगमनमा । वर्षौंसम्म श्रीमानको प्रतिक्षामा टोलाइ रहने मेरा आँखाहरूमा खुशीको कुनै अंश देखिएन आज । मेरो जिन्दगीकै पहिलो दिन थियो यो जो श्रीमान आँउदा पनि बेखुश थियो । के गरेको थियो उसले जो मेरो श्रीमान जिन्दगीको आधा हिस्सा नजिक हुँदा पनि म खुश थिइन । के कारण थियो मेरो आफ्नैको आगमन पनि आज फिका लागिरहेको थियो । मैले केही बुझ्न सकिरहेकी थिईन । अन्यौल बेचैनी र छटपटीमै उल्झी रहेकी थिएँ । “के भो तिमिलाई सन्चो भएन ? किन अनुहार मलिन देखिन्छ त ?” श्रीमानले मेरो ब्यग्रतालाई अब बढाई दिए । “हैन हैन त्यस्तो केही हैन अलि टाउको दुखी रा'छ” मैले सम्हालिँदै भने । “खै यता आउ त म मालिश गरिदिन्छु” भन्दै मेरो टाउको मालिस गर्न थाले मेरो आँखाबाट अनायसै आँशुको भेल बग्यो । ६ बजे देखी उसको म्यासेज र फोन आउन थाल्यो । मलाई डर र चिन्ताले

सताउन थाल्यो । उसलाई एक महिनासम्म म्यासेज फोन केही नगर्नु भन्दै श्रीमान आएको जानकारी दिए । उसले पत्यायो कि पत्याएन एकिन भएन तर त्यस पछि उसले फोन गरेन । श्रीमान एक हप्ता पछि फर्किनु भयो । अफिसको कामले इण्डियासम्म आउनु भएको रहेछ त्यही मौकामा यहाँसम्म आउनु भएको रहेछ । त्यसैले लामो बसाई भएन उहाँको । तर मैले उसलाई यसबारेमा जानकारी दिएकी थिएन । एकदिन काम विशेषले दरबारमार्ग गएकी थिए । भोक लागेकोले खाजा खान एउटा रेस्टुरेण्ट भित्र छिरे । कुनाको टेबलमा उसलाई देखें । उ एक जना अधबैसे आईमाईसंग खुब मस्किएर गफ दिदै थियो । मैले उनीहरूको कयाकलापलाई नियालेर हेरी रहेकी थिए । उनीहरूले मलाई देखेका थिएनन् । खै मनमा के आयो उसलाई फोन गर्न मन लाग्यो र फोन गरे । पहिलो चोटी उसले फोन उठाएन । मैले फेरी गरे । उसले मन नलागे जस्तो गरेर उठायो । मैले कता हो भनेर सोधें तर उसले सिधै ढाँट्यो म अफिसमा छु भनेर । अनि के को हल्ला आई रा'छ त भन्दा तिमिलाई मेरो बिस्वास छैन ? म अफिसमै छु के ! तिम्रो कसम भन्दै पुस्न ढाँट्दै थियो मलाई भनक्क रिस उठ्यो पख फोन नराख है भन्दै म उसको सामु गएँ । उसको

अनुहार हेर्न लाएक थियो त्यस बखत । उ केही बोल्नै सकिन । म पनि केही बोल्न सकेन । मेरा आँखा भरी आँशु भरिएर आए सायद माया गरेकी थिएँ उसलाई तर उसले मेरो विश्वासको पाइदा उठाउन खोज्दै रहेछ । ५ मिनेट जति केही न बोली उसलाई हेर्दै आँशु खसालेर रोइरहेँ त्यस पछि घरतिर हिँडे । घर पुगे पछि उसले फोन गर्ला र आफ्नो कुराहरू राख्ला यदि उसले गल्लिनै गरेको रहेछ भने पनि माफि माग्ला भन्ने सोचेकी थिएँ अहँ उसको फोन आएन । सोचे गल्लि भएरनै त उसले फोन गर्न सकेन उसको आफ्नो कोही भएको भए त्यतिनै बेला भन्न सक्थ्यो होला मलाई उसको परिचय दिएर । विश्वस्त भएँ उ ब्यभिचारी रहेछ मलाई धोका दिन खोज्दै रहेछ, स्वार्थ भरिएको रहेछ उसको मायामा । नारीहरू कति छिट्टै पुरुषको विश्वासमा पर्दा रहेछन र पुरुषहरू कसरी नारीको त्यो विश्वासलाई घात गर्दा रहेछन भन्ने कुरा त्यो घटनाले मलाई पाठ सिकायो । सायद मेरो पनि गल्लि थियो त्यसमा । कसैको विश्वासमा परेर मेरो सुन्दर जिन्दगी गलत बाटोमा मोडिन खोज्दै रहेछ । म सम्हालिए । घृणा, पश्चाताप, ग्लानि र आवेगमा छुटपट्टिँदै मलाई सही बाटो देखाई दिएकोमा एक पटक ईश्वरसंग माफी माग्दै उसको फोन नम्बर फेसबुक भाइबर सबै ब्लक गरी उबाट अलग भएँ सदा सदाको लागि । ♦

कोभिड-१९ महामारी नियन्त्रणमा नेपाल प्रहरीको तयारी

सन् २०१९अन्ततिर चीनको वुहानबाट शुरू भई विश्वव्यापी रूपमा फैलिईरहेको कोरोना रोगको महामारी (COVID-19 Pandemic)का कारणले सिर्जित जनस्वास्थ्य संकटको परिणाम स्वरूप अवश्यम्भावी हुन पुगेको देशव्यापी बन्दाबन्दी (Lock Down) तथा देशमा व्याप्त आर्थिक कठीनाईले गर्दा नेपाल प्रहरीलाई कानून कार्यान्वयन र शान्ति व्यवस्था कायम राख्ने कार्यमा अभुतपूर्व चुनौति खडा गरेको छ । अग्रपंक्तिमा खटिएर नेपाल प्रहरीका कर्मचारीहरूले महामारी व्यवस्थापन, सामाजिक दुरी कायम गराउने र शंकास्पद संक्रमितहरूलाई क्वारेण्टाईनमा राख्ने, सहज आपुर्ति व्यवस्थाको प्रभावकारी सञ्चालनको प्रत्याभुति र जोखिममा रहेका आम नागरीकको सहायता तथा उद्धार गर्ने लगायतका कार्यमा महत्वपूर्ण र अहम् भूमिका खेल्दै आईरहेको कुरा सबैमा विदीतै छ ।

Frontline State Capacity को रूपमा लकडाउनका बेलामा विविध अत्यावश्यकिय सेवाका क्षेत्रहरूको निरन्तर संचालन र

प्र.ना.उ. भुवनेश्वर तिवारी

कार्यान्वयनमा प्रहरीले महत्वपूर्ण भूमिका खलिरहेको छ भने भोलिका दिनमा लकडाउन हलुका पारी जनजीवन सामान्य पार्न लिनुपर्ने जोखिम न्यूनिकरणमा पनि प्रहरीको थप र निरन्तर सक्रियताको आवश्यकता रहेको छ । यस सन्दर्भमा, अग्रपंक्तिमा खटिने प्रहरी कर्मचारीहरूको स्वास्थ्यको सुरक्षाको प्रत्याभुति गर्दै प्रहरी कार्यको निरन्तरता दिनु अत्यावश्यक छ । रोग नियन्त्रणमा राख्न सहयोग गर्दै, सुरक्षित समाजको सुनिश्चितता र महामारीको सदुपयोग गर्दै अपराध गर्ने अपराधकर्मीलाई कानूनी दायरामा ल्याई राज्य र आम जनमानसलाई यस पीडाबाट बचाउन प्रहरीको अहम् जिम्मेवारी हुन जान्छ । नेपाल प्रहरीले केन्द्रीय स्तरमा संभावित परिस्थिति, चुनौति र त्यसको सामना गर्न चाल्नुपर्ने कदमहरूको बारेमा

सरोकारवाला निकाय एवम् मातहत कार्यालयहरूसँग समेत आवश्यक समन्वय गरी कोरोना भाईरस संक्रमण रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकको नेतृत्वमा केन्द्रीय प्रहरी कोभिड हेल्थ डेस्क खडा गरी आफ्नो संस्थागत प्रयासलाई व्यवस्थित गरेको छ भने अन्य निकायहरूसँग भरपर्दो समन्वय व्यवस्था मिलाएको छ।

अन्य देशका प्रहरी संगठनहरूका अनुभवहरूको अध्ययन तथा नेपाल प्रहरीको केन्द्रीय कोभिड डेस्क तथा केन्द्रीय कमाण्ड (अपरेशन) सेण्टरमा रही काम गरेको अनुभवको आधारमा नेपाल प्रहरीले यस महामारीको समयमा

गर्नुपर्ने काम कारवाही र प्रयासहरूलाई थप सहज र प्रभावकारी बनाउन सहयोग पुऱ्याउनु यस आलेखको उद्देश्य रहेको हुँदा नेपाल प्रहरीले लकडाउनको समयमा अपनाईरहेका र भविष्यमा लकडाउन सहज पार्न अपनाउनुपर्ने पुर्व तयारी एवम् संभावित उपायहरूको सुची निम्नानुसार प्रस्तुत गर्ने जमर्को गरिएको छ । प्रहरीको कमाण्ड स्तर र नियमित ड्युटीमा खटिने प्रहरी सुरक्षाकर्मी लगायत सरोकारवाला तथा आम नागरीकलाई पनि यस आलेखमा समेटिएका बिषयहरू दिशानिर्देशनात्मक र जानकारीमुलक हुनसक्ने अपेक्षा राखिएको छ ।

सि. नं.	प्रमुख क्षेत्रहरू (Key Areas)	उद्देश्य तथा उपायहरू (Objectives and Measures)
१	जनश्वस्थ्य (Public Health)	१. अस्पतालको सुरक्षा तथा शान्ति व्यवस्था मिलाउने, क. अस्पतालको सुरक्षा र अस्पताल हाता भित्र तथा वरपरका क्षेत्रमा भीड जम्मा हुन नदिने, ख. भीड नियन्त्रण तथा विरोध कार्यक्रमको सुरक्षा तथा व्यवस्थापन गर्ने, २. स्वास्थ्यकर्मीहरूको सुरक्षा क. चिकित्सक, नर्स लगायतका स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य सहायता कार्यमा खटिने अन्य कर्मचारीहरूको सहज आवागमनको व्यवस्था मिलाउने, ख. समुदायमा स्वास्थ्य जाँच शिविर र सो सञ्चालनमा खटिने स्वास्थ्यकर्मीको सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने, ग. स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई आईपर्ने डेरा लगायतका अन्य

		समस्यामा कानूनी कारवाहीको प्रत्याभुति गर्ने, घ. Medical Equipment सुरक्षित ओसारपसार तथा बिरामी ओसारपसार गर्न सघाउने, ङ. जनस्वास्थ्यका उपायहरूका बारेमा जनतामा जानकारी गराउन चेतनामूलक गतिविधि गर्ने, च. जनस्वास्थ्य सम्बन्धि तथ्यांकहरू संकलन गर्ने, सम्पर्क नं, सम्पर्क व्यक्ति सहितको विवरण राखी समन्वय गर्ने, छ. प्रहरीका स्वास्थ्य सेवाहरूलाई तयारी हालतमा राख्ने र नेपाल प्रहरी अस्पतालको प्रतिकार्य योजना तयार गर्न लगाउने, ज. हेल्थ डेस्कमा खटिने स्वास्थ्यकर्मीको सुरक्षा तथा हितको ख्याल गर्ने,
२	निगरानी तथा कानून कार्यान्वयन (Monitoring and Law Enforcement)	१. क्वारेण्टाईनमा राख्ने व्यवस्था र सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने, क. क्वारेण्टाईन स्थल स्थापना तथा व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने, ख. अनिवार्य रूपमा क्वारेण्टाईनमा बस्नु पर्ने व्यक्तिहरूलाई क्वारेण्टाईनमा राख्ने, ग. क्वारेण्टाईन स्थलको सुरक्षा र क्वारेण्टाईनमा रहेकाको हितको सुरक्षा र समन्वय गर्ने, घ. Home Quarantine कार्यान्वयन गराउने, ङ. क्वारेण्टाईनमा नबसेकाको खोजी गरी क्वारेण्टाईन कार्यान्वयन गर्ने, च. सक्रमितको ओसारपसारको PRT/PTT लाई २४X७ ड्युटीमा तयारी हालतमा राख्ने, छ. PRT/PTT को सुरक्षा र हितको ख्याल गर्ने, २. समुदायमा महामारी फैलन नदिन गरिने व्यवस्थापनमा सहयोग पुऱ्याउने, क. चेक प्वाइण्ट तथा हेल्थरहेल्प डेस्क स्थापना गर्ने, ख. Contract Tracing र Tracking को कार्यमा सघाउने,

		ग. Random Community Tracing कार्यमा सुरक्षा र सहयोग गर्ने, घ. संक्रमित क्षेत्र र भवन lockdown गर्न सरोकारवालालाई सघाउने, सिल गर्ने, ङ. अस्थायी क्वारेण्टाईन स्थलहरूको सुरक्षा गर्ने, च. बाधा व्यवधान हुन नदिन समन्वय तथा आवश्यक परे कानूनी कारवाही गर्ने, छ. नेपाल भारत सीमा नाकामा यथेष्ट क्वारेण्टाईन स्थल स्थापना र कडा कार्यान्वयन गर्ने, ३. सामाजिक दुरी कायम गराउने, क. सवारी साधन, पैदल गश्ती र ड्रोनको प्रयोगबाट बजार र सार्वजनिक स्थलहरूको निरीक्षण गर्ने, ख. धार्मिक, सामाजिक राजनीतिक लगायतका विषयमा मानिसहरू भेला जम्मा हुन नदिने, ग. वस्ती तथा घना आवादी क्षेत्रहरूको निगरानी गर्ने, घ. उल्लंघन कर्तालाई कानून बमोजिम कारवाही गर्ने, ४. मास्क प्रयोगको अनिवार्यता लागु गर्ने, क. गाडी तथा ड्रोनबाट माईकिङ, सामाजिक सञ्जालमा जनचेतनामुलक श्रव्यदृष्य सामग्री प्रसारण गरेर जनचेतना फैलाउने, ख. मास्क वितरण गर्ने गराउने, ग. कारवाहीको सुनिश्चितताद्वारा नियम कार्यान्वयन गराउने,
३	जनचेतना (Public Awareness)	१. जनमानसमा जनचेतनामुलक सामग्रीको निरन्तर प्रसारण गर्ने क. Social Media, सवारी वा ड्रोनबाट माईकिङ, सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरी महत्वपूर्ण सुचना जनामानसमा पुऱ्याउने, ख. पासको उपलब्धता, अत्यावश्यकिय आवागमन लगायतका जिज्ञासाका बारेमा हेल्प कल तथा सुचना सामग्री तयार पारी जानकारी गराउने, ग. प्रहरी कर्मचारीका लागि STAY SAFE ! बुकलेट तयार

		पारी वितरण गराउने तथा सरल भाषामा बुझाउने, घ. मिडियाकर्मीलाई नियमित त्रिफिड गर्ने, २. जिङ्गल तथा आश्वासनमुलक सन्देश प्रसारण गर्ने, क. सुचनामुलक र आश्वासनमुलक सामग्री निर्माण तथा प्रसार गर्ने,
४	आपूर्ति व्यवस्था (Supply Chain)	१. आपूर्ति व्यवस्था नियमितताको सुनिश्चितता गर्ने, क. E-pass को व्यवस्था, सहजता र व्यवस्थापनमा प्रविधीको प्रयोग गर्ने, ख. निर्धारित अत्यावश्यकिय वस्तु, कच्चा पदार्थको वर्गीकरण प्रहरीको Mobile Apps वा Social Media मार्फत जानकारी गराउने, ग. हेल्प कल व्यवस्थापन गर्ने, घ. आपूर्ति व्यवस्थामा सहजता गर्नेस यस्ता काममा खटिनेहरूको सुरक्षा सुनिश्चितता गर्ने, ङ. यस्ता काममा आईपर्ने बाधा व्यवधान हटाउन सघाउने, २. राहात वितरणमा समन्वय तथा सुरक्षा क. समस्यामा परेका मजदुर, घरबारहीन तथा अलपत्र परेकालाई राहात वितरणमा सहयोग गर्ने, ख. स्थानीय स्तर र विभिन्न संघ संस्था मार्फत वितरण गरिने राहात वितरण कार्यलाई व्यवस्थित गर्न जिल्ला सुरक्षा समिति मार्फत एकरूपता, समन्वय र सुरक्षा प्रदान गर्ने,
५.	आप्रवासी (Migrants) (आन्तरीक र बाह्य)	१. आप्रवासीहरूको सुरक्षित आवागमनमा सहजता प्रदान गर्ने, क. अन्तर्राष्ट्रिय सिमा नाका, एअरपोर्ट र जिल्ला सिमानामा चेक प्वाइण्ट स्थापना गरी आवागमन नियन्त्रण गर्ने ख. तापक्रम मापन तथा सामाजिक दुरी कायम गराउने, ग. सवारी साधनहरू Disinfect गर्ने व्यवस्था

	मिलाउन समन्वय गर्ने, घ. सार्वजनिक स्थल, विद्यालयहरूलाई अस्थायी सेल्टरको रूपमा विकसित गरी असहाय आप्रवासीलाई राख्न स्थानीय तहहरूलाई सघाउने, ङ. आप्रवासी ओसारपसार र व्यवस्थापनमा भोलेण्टियरको व्यवस्था गर्ने, २. आप्रवासीहरूको सुरक्षा र हितको सुनिश्चितता क. खानपीनको व्यवस्था र अत्यावश्यक वस्तुको लागि सरोकारवालासँग समन्वय गर्ने, ख. खाना र अत्यावश्यक वस्तुको वितरणमा सहयोग गर्ने, ग. आप्रवासी सुरक्षा र हितको लागि अपनाईएका उपायहरूको जानकारी गराउने, घ. Disinfection गर्न अपनाएका अवैज्ञानिक विधि रोक्ने,
६. आवागमन (Mobility)	१. आवागमन प्रतिबन्ध कार्यान्वयन गर्ने, क. माईकिङ, जिंगल, सामाजिक सञ्जालको प्रयोगद्वारा जनचेतना फैलाउने ख. गाडी र ड्रोनको प्रयोग गरी आवागमनको अनुगमन गर्ने ग. मुख्य नाका तथा विन्दुहरूमा प्रहरी परिचालन गर्ने घ. अत्यावश्यक वस्तु ओसारपसार गर्दा सीमा नाकामा नियन्त्रणको भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने ङ. वैध e-pass वाहकको आवागमनमा सहजता प्रदान गर्ने, च. नेपाल भारत सीमा नाकामा जम्मा भएकालाई क्वारैण्टाईनमा राख्ने, स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने र तोकिएको अवधि पश्चात सुरक्षित साथ गन्तव्यमा पठाउन सघाउने, २. लकडाउनका कारण समस्यामा परेका र खतरामा रहेका वर्गका मानिसहरूलाई सहयोग गर्ने, क. देश फर्कन अनुमति पाएका पर्यटक र विदेशी नागरिकलाई सघाउने, ख. हराएका मानिस तथा बालबालिकाहरूलाई परिवारसँग सुरक्षित तबरले पुनर्मिलन गराउन सघाउने,

	ग. समस्यामा परेका विद्यार्थी तथा Paying Guests लाई सुरक्षित तबरले फर्कन तथा खानपानमा सघाउने, ३. उद्धार कार्य, क. समस्यामा परेका, अनिवार्य आवतजावत गर्ने परिस्थिति परेका, बिरामी, विदेशी नागरीकलाई उद्धारमा समन्वय र सहजता प्रदान गर्ने, ख. उद्धार कार्यमा विदेशी दुतावास, सहयोगी संघ संस्था, जनप्रतिनिधि स्थानीय तह र अन्य सरोकारवालाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गर्ने, ग. उद्धार कार्यमा समस्या हुने गरी बाटो पुल,बन्द हुन गर्न नदिने, घ. स्थानीयहरूद्वारा हुने अवरोधमा समन्वय र समस्यामा परेकालाई सुरक्षा प्रदान गर्ने,
७ अत्यावश्यकिय सेवा सञ्चालन (Utilities)	१. विद्युत, पानी, टेलीफोन, खाद्यान्न, दानापानी, स्वास्थ्य, संचार तथा ईन्धनसँग सम्बन्धित कर्मचारी तथा सामग्रीहरूको सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने, क. यस्ता सेवामा खटिएकाको आवागमनमा समयसीमा नलगाउने, सहजता प्रदान गर्ने, ख. E-pass को व्यवस्था गर्ने, ग. सुरक्षित आवागमनको व्यवस्था मिलाउने, स्थानीयबाट अवरोध हुन नदिने,
८ उद्योग कलकारखाना पुनः सञ्चालन (Reopening Industries)	१. निर्माण कार्य तथा कच्चा पदार्थ, कृषी र पशुपालन, उत्पादनमुलक व्यवसाय र प्राकृतिक स्रोत साधन सम्बन्धी उद्योगहरूको सञ्चालनमा सघाउ पुऱ्याउने, क. E-pass को व्यवस्था, आवागमनमा समयसीमा तोक्ने, सुरक्षित आवागमनको सुनिश्चितता गर्ने, ख. बाधा अवरोध भएमा समन्वय गरी सहजता प्रदान गर्ने
९ प्रहरीको सुरक्षा (Police Health)	१. प्रहरी कर्मचारीको सुरक्षा र हितको सुनिश्चितता गर्ने,

	क. Hand Sanitizer, मास्क, पञ्जा लगायतका PPE को यथेष्ट व्यवस्था गर्ने, ख. गाडीमा भिडभाड नहुने गरी बस्ने र आवागमन हुने व्यवस्था मिलाउने, अन्य सरकारी कार्यालयका सवारी साधन ल्याई थप्ने, ग. प्रहरी कर्मचारीको स्वास्थ्यमा निरन्तर ख्याल राख्दै प्रहरी संगठनमा संक्रमण फैलन नदिन सचेत रहने, घ. ४५ वर्ष उमेर कटेका प्रहरी कर्मचारीलाई अग्रपंक्तिका काममा नखटाउने, ङ. सिफ्टमा काम गर्ने तथा सहकर्मी र अरू सिफ्टमा काम गर्नेलाई संक्रमण फैलन नदिने गरी प्रबन्ध मिलाउने च. प्रहरी इकाई, प्रहरीका सवारी साधन, हातहतियार, सञ्चार सामग्री तथा असबाव लगायतका सामग्रीहरूको नियमित तथा सही तरीकाले सफाई (Sanitize /Disinfect) गर्ने भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने, छ. अग्रपंक्तिमा खटिने प्रहरी कर्मचारीको COVID-19 परीक्षणको व्यवस्था मिलाउने, ज. बिरामी प्रहरी कर्मचारीहरूको लागि Quarantine को व्यवस्था माउने, झ. COVID-19 संक्रमित प्रहरी कर्मचारी व्यवस्थापन योजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने, ञ. प्रहरीलाई Safety सम्बन्धि अत्यावश्यक तालिम सामाजिक दुरी कायम गरेर भएपनि प्रदान गर्ने, ट. प्रहरी कर्मचारीहरूको गुनासो सुन्ने व्यवस्था मिलाउने, ठ. ब्यारेक, मेश, खेलकुद स्थल तथा क्याण्टीन, शैलुन लगायतका स्थलबाट संक्रमण फैलन नदिन सचेतता तथा आवश्यक प्रबन्ध मिलाउने, ड. STAY SAFE! बुकलेटमा भएका कुरा सबैलाई अनुशरण गर्न सचेत गर्ने,

१०	संगठन संरचना (Organization Structure)	१. हेल्थ डेस्क र Nodal Officer को व्यवस्था गर्ने क. केन्द्रीय हेल्थ डेस्कले केन्द्रीय रणनीति तथा प्रतिकार्य योजना तयार पार्ने र सो सँग सामञ्जस्य हुने गरी मातहत कार्यालयले स्थानीय सुरक्षा योजना तयार पारी कार्यान्वयन गर्ने ख. यथेष्ट मात्रामा आवश्यक सामग्री सहितको कण्ट्रोल रूमको व्यवस्था गर्ने (प्रदेश र जिल्ला स्तरमा COVID हेल्थ डेस्क र मातहतमा सम्पर्क अधिकृत) ग. २४X७ सिफ्टमा काम गर्ने गरी यथेष्ट प्रहरी कर्मचारी व्यवस्था गर्ने, घ. अन्य संगठनहरूसँग समन्वय गर्ने, ङ. NodalOfficer तोकी Nodal Helpline व्यवस्था गरी जनमानसलाई सुसुचित गर्ने, च. GIS को व्यवस्था सहितको PCR Van को व्यवस्था गर्ने
		२. आन्तरीक सञ्चार क. संगठनका आदेश तथा निर्देशन कार्यान्वयनको लागि अग्रपंक्तिमा खटिने प्रहरी कर्मचारीहरूलाई अनिवार्य नियमित रूपमा जानकारी गराउने ख. सिफ्ट शुरू र अन्तमा Briefing Debriefing को व्यवस्था मिलाउने ग. प्रहरीको लागि सुचना र Motivation सहितको जिंगल तयार पारी सुनाउने व्यवस्था मिलाउने
		३. प्रहरी कार्यमा निरन्तरता क. Core Policing Duty नियमित गर्ने गरी प्र.क. खटाउने, ख. भुमिका, जिम्मेवारी र उत्तरदायित्वको स्पष्ट व्यवस्था गर्ने, ग. प्रहरीका सामग्री तथा हा ह असबावहरूको मर्मत

		सम्भार गर्ने, घ. प्रहरी कर्मचारी कम हुन जाने अवस्थाको वैकल्पिक योजना तयार पार्ने, ङ. कमाण्डमा रहेको अधिकारीको अनुपस्थितिमा कार्यभार लिने वैकल्पिक अधिकारी तोक्ने,
११	सामुदायिक प्रहरी सेवा (Community Policing)	१. सक्रिय सामुदायिक प्रहरी सेवा सुचारू गर्ने, क. आवश्यक सुचना तथा डाटा तयार पार्ने, ख. सुचना प्रदान गर्ने तथा जन अपेक्षाहरूको सम्प्रेषण गर्ने, ग. समाजिक संघसंस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने, घ. ज्येष्ठ नागरीक र घातक/दीर्घ रोगीहरूको सुरक्षा (सुचना र अत्यावश्यकरीय सामग्री घरसम्मै पु-याईदिने), ङ. प्रहरी र सरकारका लागि पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने,
१२	वित्त (Finance)	१. वित्तीय सहायता तथा सहयोगको उपलब्धताको सुनिश्चितता गर्ने क. प्रहरी कर्मचारीको लागि PPE खरीद गर्ने, ख. प्रहरी कर्मचारीको लागि मेडीकल तथा जीवन बीमाको व्यवस्था गर्ने, ग. Corporate Social Responsibility अन्तर्गत प्रहरीका अन्य सहायता प्राप्त गर्ने,
१३	अपराध (Crimes)	१. परिवर्तित प्रकृति र आवृत्तिका अपराधको नियन्त्रण र रोकथाम गर्ने, क. अपराध नियन्त्रण, रोकथाम र अनुसन्धानको लागि प्र.क. खटाउने, ख. Fake Medicine, आर्थिक अपराध र साईबर अपराधको अनुसन्धान तथा कारवाही गर्ने, ग. प्रहरीका Specialized Units लाई यस कार्यमा खटाउने,

		२. घरेलु हिंसा, बाल हिंसा तथा यौन अपराधको अभिवृद्धि क. हेल्पलाईन (१०४) सञ्चालन हुने व्यवस्था मिलाउने, १०० र १०३ लाई Active राख्ने, ख. NGO, अस्पताल र पुनःस्थापना केन्द्रसंग समन्वय गर्ने, ग. माईती नेपाल, साथी संस्था लगायतको महिला बालबालिकाको क्षेत्रमा काम गर्ने संघसंस्थाहरूसंग समन्वय र सहकार्य गर्ने, घ. स्थानीय रूपमा सुचना संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने, ३. साइबर अपराध नियन्त्रण क. साइबर व्युरोद्वारा सामाजिक सञ्जालको प्रभावकारी अनुगमन गर्ने, ख. Rumormongering, cyberbullying, hatespeech and fake news जस्ता अपराध विरुद्ध नागरिक स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ४. भेदभाव तथा Stigmatization हुन नदिने क. विरामीको सुचना नचुहिने भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने, ख. विरामीलाई भेदभाव तथा कलंकित (Stigmatization) हुन गर्न नपाउने व्यवस्था मिलाउने, ग. विरामीलाई कलंकित गर्ने विरुद्ध कानूनी कारवाही गर्ने,
१४	कारागार तथा बाल गृह (Detention/ Prison and Juvenile Center)	१. थुनुवा तथा कैदीहरूमा संक्रमण फैलिन नदिने व्यवस्था मिलाउने, क. प्रवेश पूर्व COVID-19 सम्बन्धि जाँचको व्यवस्था मिलाउने, रिपोर्ट नआउञ्जेल छुट्टै राख्ने, २. कारागार कर्मचारी, थुनुवा तथा कैदीको लागि सुरक्षा सामग्रीको व्यवस्था गर्ने, क. सामाजिक दुरी अवलम्बन तथा स्वास्थ्य सचेतनाको प्रबन्ध मिलाउने (Hand Hygiene, Social Distancing and Sanitary Hygiene), ख. कारागारलाई दैनिक रूपमा Disinfect गर्ने,

		ग. क्वारेण्टाईन र आईसोलेशनको व्यवस्था मिलाउने, घ. आगन्तुकसंग भेट्दा सामाजिक दुरी कायम गर्न लगाउने र अदालत तथा वकीलसंग भिडियो कन्फरेन्स गराउने व्यवस्था मिलाउने, ङ. साना अपराधसंग सम्बन्धीत कैदी वन्दीहरूलाई धरौटीमा छाड्ने व्यवस्था मिलाउने, च. साना अपराधमा थुनछेक कम हुने गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने,
१५. खाद्य सुरक्षा (Food Security)	१. उत्पादनको सुनिश्चितता गर्न सघाउने	क. कृषि कर्मलाई सहजता प्रदान गर्ने, ख. मल वीउ लगायत कृषि औजारको उपलब्धतामा सहजता दिलाउने, ग. कृषि पासको व्यवस्था मिलाउने, घ. शहर र भारतमा रहेका कृषकहरूलाई सुरक्षित तबरले क्वारेण्टाईनमा राखी घर पठाउने व्यवस्था मिलाउने,
	२. बजार पहुँच र आयात व्यवस्थापन	क. स्थानिय कृषी उत्पादनको बजार पहुँच मिलाउन सघाउने,आयात प्रतिस्थापन गर्ने ख. अपुग हुने खाद्यान्न आयातमा सहजता पुऱ्याउने,
१६. सुचना/तथ्यांक संकलन प्रस्तुतीकरण, विश्लेषण, वितरण तथा प्रतिवेदन (Information and Reporting Management)	१. सूचना/तथ्यांक संकलन	क. महामारी प्रतिकार्यमा आवश्यक पर्ने सबै खाले (स्वास्थ्य सम्बन्धी, प्रहरी जनशक्ति, सवारी, उपलब्ध सामग्री, भविष्यमा आवश्यक पर्ने कुराहरूको सुचना संकलन गर्ने, ख. तोकिएका तथ्यांक तथा सुचना तालुक कार्यालयलाई समयमै उपलब्ध गराउने,
	२. प्रस्तुतिकरण, विश्लेषण तथा वितरण	क. संकलित सुचनाहरूको विश्लेषण तथा Inter-

		pretation गरी उच्चस्तरीय समन्वय समितिमा पठाउने, ख. आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निकाय तथा समितिहरूलाई सुचना उपलब्ध गराउने, ३. प्रतिवेदन : क. उपलब्ध र समस्या एवम् भविष्यमा यस्ता महामारीको सामना गर्न अपनाउनुपर्ने उपायसहितको प्रतिवेदन तयार पारी केन्द्रीय हेल्थ डेस्कमा पठाउनेर केन्द्रले आफ्नो प्रतिवेदन तयार पारी प्रस्तुत गर्ने,
१७	शव व्यवस्थापन (Dead Body Management)	१. शव व्यवस्थापन क. शव व्यवस्थापन कार्यमा सम्बन्धित निकायलाई सघाउने, ख. यस कार्यको लागि विपद् व्यवस्थापन समुहलाई परिचालन गर्ने, ग. शव व्यवस्थापन निर्देशिका तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याउने, घ. शव व्यवस्थापन स्थल, शव व्यवस्थापन समुह र सो का लागि चाहिने सवारी साधन, औजार तथा सामग्री (Dedicated team and Equipment) तयारी हालतमा राख्ने, ङ. यस कार्यमा खटिने कर्मचारीको हितको सुरक्षा गर्ने, च. शव व्यवस्थापन र सो कार्यमा खटिएकाहरूबाट संक्रमण फैलन नदिने भरपर्दो व्यवस्था मिलाउने, छ. शव दाह गृह र शव दहनरव्यवस्थापन स्थलको व्यवस्था मिलाउने, ज. यस कार्यमा आईपर्ने बाधा व्यवधान हटाउने र सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने,

१८. समन्वय र सहकार्य (Co-ordination and Co-operation)	१. समन्वय र सहकार्य क. केन्द्र, प्रदेश र जिल्ला स्तरमा गठीत COVID-19 हेल्थ डेस्कमा १/१ जना सम्पर्क अधिकृत (Focal Officer) तोक्यो समन्वयको जिम्मेवारी दिने, ख. यस कार्यको लागि केन्द्र, प्रदेश र जिल्ला र स्थानीय स्तरसम्म भरपर्दो समन्वय र सहकार्यको संरचना विकास गर्ने, ग. केन्द्र, प्रदेश, जिल्ला र स्थानीय स्तरमा रहेका सुरक्षा/विपद्/समन्वय समिति लगायतका संस्थागत संरचनाहरूलाई सक्रिय बनाई यस संकटबाट पार पाउने कार्यमा परिचालन गर्ने,

यसप्रकार नेपाल प्रहरी संगठन र यसका समग्र कर्मचारीहरूले विगतमा जस्तै देशलाई आवश्यक परेको र जनतालाई समस्या परेको बेला आफु र आफ्नो घरपरीवारको समेत पर्वाह नगरी अहोरात्र आफ्नो कर्तव्य पालनमा दत्तचित्त भई लाग्न सकेमा यस्ता महामारीबाट समाज र राष्ट्रलाई पार लगाई सामान्य अवस्थामा फर्कन सहजता हुन जाने कुरामा विश्वस्त हुन सकिन्छ ।

References:

१. नेपाल प्रहरीको COVID-19 महामारी नियन्त्रण तथा प्रतिकार्य योजना, २०७६
२. Nepal Police HQs Central Command (Operation) Center, Naxal
३. Nepal Police COVID-19 Central Health Desk, Naxal
४. Policing the Pandemic (NandKumar Saravade)
५. Pandemic Preparedness Plan (Indian Police Foundation)

कथा

अन्त्यहीन अन्त्य

म कामको सिलसिलामा हिंडिरहन्छु फुर्सद हुँदैन भनौं या काम हुँदैन तरपनि व्यस्त जस्तो देखिन्छु । म यात्री हुं, एक विवश अतृप्तयात्री त्यसैले यात्रा गरिरहन्छु यो मेरो केही मात्रामा रहर र बढी मात्रामा बाध्यता हो । गाउँबाट शहरबजार ओहोरदोहार गर्दागर्दा थकित भएर फर्कन्छु र वास्तवमै गल्लु । आज भोलिको शहरको बिग्रदो वातावरणमा निस्सासिन्छु पटक पटक । शहर जीवनदेखि वाक्क लागेर आउँछ अझ बेलाबेलामा हुने बन्द हडतालसंगै शहरको शोभा बढाउने फोहोरको डुङ्गुरको दुर्गन्धले टाउकै फुट्ला जस्तो हुन्छ । म सम्भन्छु त्यो प्राचीन शहर त्यो रमणीय वातावरण सबै बिलिन भैसके । शहर दिनानुदिन निर्जन बन्दै गएको छ जति भौतिक उन्नति देखिएको छ त्यति नै सामाजिक समस्याको दलदलमा फस्दै गएको छ । मानवइच्छा सोच जस्तो बिल्कुलै छैन । दैनिक क्रियाकलाप चलिरहेको छ । शहरमा आउने जाने दिनचर्या चल्यै छ । संयोग भनौं या दुर्भाग्य अचानक मेरो बाटोमा शहरको

✍ बन्नीप्रसाद ढकाल

व्यस्त चोकमा मान्छेको भीड देखियो यस्ता भीडहरू बेलाबेलामा देखिन्छन् । शहरको चोकमा मान्छेको भीड हुनु जमघट हुनु नौलो घटना होइन चटकेको चटक होस कि अर्धपागल पागलका नौटङ्की वा अन्य कुनै बेपर्वाहका रमिता रमितेहरू जम्मा भइहाल्छन् । किन किन मलाई पनि आज त्यस भीडले तान्यो भीडभित्रको दृश्य हेर्ने इच्छाले म पन्छाएरै भीडभित्र पसे । त्यहाँ कुनै चटक थिएन त्यहाँ कुनै हांस्यदृश्य थिएन त्यहाँ एउटै कौतूहल थियो जान्ने उत्सुकता थियो । घटना अलि भिन्नै थियो सडकको पेट्टीमा अन्दाजी पच्चीस छब्बीस वर्षको युवक पल्टिएको थियो निन्द्रामा हो या चिरनिन्द्रामा उसलाई भीडको कुनै पर्वाह थिएन ।

समाचार पुऱ्याउनु काममा ढिलो भैसकेकोले म धेरै बेर रोकिन्

वैशाख-जेठ २०७७

चाहिन । सरासर कार्यशालातिर लागे र सम्पादकलाई जुम्लाहा गरेँ एकैक्षण पनि टिक्न सकिन मनमा विविध कुराहरू सल्बलाइरहे । त्यो युवक को हो ? यसरी चिरनिन्द्रा पुग्नुको कारण के हो ? बाटाभरि युवकका बारेमा सोचिरहेँ । त्यस कोमल हसिलो मुहारको भ्रमलको आइरह्यो काममा मन लागेन उकुसमुकुस भएर आयो एकक्षण पनि बस्न सकिन म चिन्तित अनुहार लिएर फर्किए । हतारिएर फेरी त्यहीं पुग्दा मान्छेको भीड भनभन बढ्दै थियो । मान्छेहरू आउने हेर्ने जाने क्रम निरन्तर चलिरहेकै थियो । घटनास्थलमा प्रहरीहरूपनि आइसकेका थिए । साँच्चै नै त्यो युवक खाउंखाउं लाउंलाउं उमेर मै किन मृत्युसम्म पुग्यो पक्कै पनि यो सामयिक मृत्यु थिएन, घटना थियो या दुर्घटना या आत्महत्या उसको बारेका बुझनमा सबै हेरालु आतुर थिए । प्रहरी आफ्नो काम गर्दै थिए । म पनि उनका निकटमै रहेर उसका मृत्यु वृतान्त बुझ्न खोजिरहको थिएँ । शवको प्रकृति मुजुल्का बन्यो । घटनास्थलमा भेटिएका वस्तुहरू यसप्रकार थिए :

एउटा पुरानो नोकियाको ११०० सय मोडलको मोबाइल सेट, जुन स्वीच बन्दको अवस्थामा थियो । हातेब्यागमा केही कागजपत्रहरू थिए ।

शैक्षिक चारीत्रिक प्रमाणपत्र, नागरिकता र एउटा महङ्गो मूल्यको आकर्षक डायरी भेटियो । उसको वास्तविक परिचयमा नाम समृद्ध नेपाली । शिक्षा स्तातक प्रथम श्रेणी, विभिन्न तालीम प्राप्त दक्षताको प्रमाणपत्र भेटिए । मैले नजिकैबाट सबै कागजपत्र नियाले अन्तमा उसको डायरी पल्टाएर हेरियो र अक्षरश पढ्न थाले । डायरीमा उसले जीवनका सुखद दुखद पलहरू आशा भरोसाका साथै निराशा उल्लेख गरिएको थियो र अन्तिम दिनको डायरी यसप्रकार लेखिएको थियो-

मिति २०७४ साल मंसिर २८ गते

आज पनि मैले तीन चार कार्यालयमा अन्तर्वार्ता दिएँ । सब अन्तर्वार्तामा धेरैको एउटै प्रश्न म माथि दोहोरिएको थियो । तपाइँको अनुभव के छ ? अनुभव, अनुभव, अनुभव जुन मसँग थिएन । मसँग जे थियो, त्यो कहिले कसैद्वारा सोधििएन । त्यसैले मेरा हरेक प्रयत्न असफल हुन्थ्यो । यो काम मेरो महिनौ देखिका दिनचर्या बनेको थियो । कार्यालयको ढोका ढोका चाहनु अन्त्यमा थकित भएर खालिहात कोठामा फर्किनु मेरो काम भएको थियो । घरभाडा तिर्न नसकेको तीनचार महिना नै भैसकेको थियो । खाने कुराको ठेगाना थिएन भोक मेटाउने कुनै वस्तु थिएन । सम्पत्तिको नाममा अब बाँकी यही

कागजको खोस्ता थिए । स्नातक प्रथम श्रेणीमा पास गरेको एउटा मात्र कागज जसमा आशा भरोसा सबै अडेको थियो, त्यो पनि सब व्यर्थ भए । मान्छेहरूको भीडमा केवल एकलो भएर बाँचेको अनुभव थियो अनि जीवनदेखि हार मानेर त्यसदिन म धेरै रोएँ । आफ्नो जीवनप्रतिको वितृष्णा भन्भन् उम्लेर आयो म जसको अगाडि जीवन बाँचनका लागि सहायता माग्न गएको थिए । नोकरीका लागि गएको थिए ती सबै अनुहार देखि घृणा बढेर आयो । म डाँको छोडेर रोएँ, धेरै रोएँ, रूनुको अर्थ बुझेर पनि रोएँ, जीवनको अर्थ नबुझेर रोएँ । बाबु आमाको दुःख र आशा सम्भेर पनि रोएँ । एउटा दुःख सधैं मनमा बोझ बनेर रहिरह्यो । आफ्नो जीवनको कर्तव्य पूरा गर्न सकिन्न भन्ने लागिरह्यो । ती आमाबुबाका सपना सबै सबै सपनामै सकिने भए, तुहिने भएँ भन्ने पीडामा कति रात अनिंदो मै बिते । अभ छोरोलाई ठूलो मान्छे बनाउन बाबुले घरबारी साहूकोमा बन्धकी राखेकै थिए । बन्धकका सम्पत्ति कहिले फिर्ता गर्न सकिएन ग्लानि भएर आयो । छोराले नोकरी पाउला र सुखका दिन फर्केलान भन्ने बाबुआमाको धैर्य कहिले सकिएन मैले आफ्नै जन्मलाई धिक्कारे । अन्त्यमा केही सोचन सकिन्न । बाँचेको अर्थ बुझ्न सकिन् । अब बाँच्ने कुनै

इच्छा रहेन जीवन मूल्यहिन बन्यो । बैरागिएर कोठाबाट निस्किएँ । घरबेटीको शब्द शब्दले मुटुमा छिया छिया पारिरहेको महशुस गरें अनि मृत्यु रोजे खुल्ला सडकको मेरो मृत्यु मेरो स्वइच्छा हो, यो मेरो आत्मत्याग हो यसमा कसैको हात छैन । मेरो मृत्युको कारण म आफै हुँ मृत्यु मेरो हो । मेरो जीवनको अन्त्य स्वेच्छिक मृत्यु हो । अलबिदा !!

मेरा आँखा पढ्दा पढ्दै अडिए । आँखामा असहज पीडा छचल्कियो । मन भारि भयो मुटुभित्र दुखेको महशुस भयो एउटा होनहार युवकले अभावै अभावमा जीवन गुमायो बलिन्द्र आसुका धारा छुटे, म किंकतव्यमूढ भएँ । मेरा स्मृतिमा मेरा अनगिनति मित्रको तस्वीरहरू निरन्तर आए गए । ती समकक्षी साथीहरू आए मेले चिनेजानेका कैयौँ युवकहरू सबैको अनुहार मृतक युवकसंगै मिल्दाजुल्दो देखियो । युवकको अनुहार विस्तारै परिवर्तित हुँदै गयो अनुहार क्रमशः फेरिदै गयो सबै मित्रहरूको वेवारिसे मृत्युवरण गर्दै गइरहेका छन् म चोकको भीडबाट सबैलाई नियाल्दै छु चारैतिर आकाश बादलले ढाकिएको छ, पृथ्वी शून्य छ जताततै शोक छ, भोक छ रोग अनि सबैका आ-आफ्नै अर्थहिन जीवन पनि

समुदाय प्रहरी साभेदारी २ नेपाल पुलिस स्कूल

नेपाल प्रहरीले पछिल्लो समयमा ल्याएको समुदाय प्रहरी साभेदारी कार्यक्रम अहिले निकै प्रभावकारी रूपमा अगाडी बढिरहेको हामी पाउँछौं । हुन त यो अवधारणाको सार्वजनिककरण भैरहँदा कतिपय अवस्थामा यसको कार्यान्वयन पक्षमा शंका पैदा नभएको पनि हैन । अझ भन्नुपर्दा पुराना कार्यक्रमसँग तुलना गर्दै यो कुनै नौलो कार्यक्रम नभएको र विगतका कार्यक्रम जस्तै विचमै प्रभावहिन भएर जान्छ भनेर धेरैले अड्कल बाजि गरिरहेको पनि पाईयो । तर विस्तारै यो कार्यक्रमको प्रभाव समाजमा सकारात्मक रूपमा पर्दै गयो र पछिल्लो समयमा अपराध नियन्त्रण, रोकथाम र आपराधिक सुचना संकलनमा समेत यसले प्रभावकारी भूमिका खेलेको कुरामा सन्देह नहोला । कार्यक्रमकै चर्चा गर्नु पर्दा पनि यो कुनै विल्कुल नयाँ कार्यक्रम नभएको बरु यो पुराना विभिन्न लोकप्रिय कार्यक्रम र कार्यक्रमका सकारात्मक पाटोलाई समेत समेट्दै ल्याईएको एउटा व्यवस्थित कार्यक्रम हो भनेर बुझाउन केहि समय भने अवश्य लाग्यो ।

प्र.नि.जनार्दन घिमिरे

यसरी समुदाय प्रहरी साभेदारी कार्यक्रमको चर्चा गरीरहँदा यो कार्यक्रमका विविध पाटोहरू मध्ये एउटा पाटोको रूपमा नेपाल प्रहरीले देशभर संचालन गरीरहेका प्रहरी विद्यालयलाई एउटा महत्वपूर्ण उदाहरणको रूपमा लिन सकिन्छ । छिमेकी प्रहरीको अवधारणाको केहि समय पश्चात तत्कालिन समयमा स्थापना भएका प्रहरी विद्यालयहरूमा बहालवाला तथा भुतपुर्व प्रहरीका सन्ततीका साथै आम नागरीकका सन्ततीसमेतलाई न्युनतम शुल्कमा स्तरिय शिक्षा प्रदान गर्ने हेतुले स्थापित प्रहरी विद्यालयले नेपाल प्रहरीलाई समुदायसँग जोड्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको मान्न सकिन्छ ।

स्थापनाको उद्देश्यकै कुरा गर्नु पर्दा नेपाल पुलिस स्कूल विशुद्ध रूपमा नेपाल प्रहरी संगठनको कल्याणकारी

कार्ययोजना अन्तर्गत संचालित विद्यालय हो । नेपाल प्रहरी निजी शैक्षिक गुठीद्वारा संचालित यो विद्यालयको स्थापनाको सुरुवात तत्कालिन प्रहरी महानिरीक्षक दिल बहादुर लामाज्यूको पहलकदमीमा वि.सं. २०४० सालमा काभ्रेको सांगाबाट भएको हो भने त्यसको ठिक १ वर्ष पश्चात अर्थात् वि.सं २०४१ सालमा तनहुँको बेलचौतारा लगायत अन्य स्थानमा क्रमशः स्थापना हुँदै गयो । बहालवाला तथा पुर्व प्रहरी कर्मचारीको साथसाथै आम सर्वसाधारणका छोराछोरीलाई समेत पठनपाठन गराईने प्रहरी विद्यालयमा आरम्भमा पुर्ण रूपमा आवासीय माध्यमबाट पठनपाठन गराईएकोमा पछिल्लो समयमा सबैको आवश्यकतालाई मध्यनजर राख्दै गेहआवासीय माध्यमबाट समेत अध्ययन अध्यापन गराउँदै आइएको छ । नयाँ पुस्तालाई स्तरिय शिक्षा प्रदान गर्नुको साथै विद्यार्थीलाई अनुशासित बनाई सामाजिक उत्तरदायित्वको भावनाको विकाससमेत गराउने लक्ष्यका साथ संचालित यस विद्यालयमा विद्यार्थीलाई नियमित पठनपाठनको साथै विभिन्न विषयमा सैद्धान्तिक एवम् व्यवहारीक ज्ञान प्रदान गर्ने गरिन्छ । शिक्षाको साथै अतिरिक्त क्रियाकलाप अन्तर्गत विभिन्न खेलकुदमा समेत सहभागि गराईने यस विद्यालयमा विद्यार्थीको

चौतर्फी विकासमा निरन्तर रूपमा निम्न तत्वको भुमिका महत्वपुर्ण रहेको हुन्छ

१. विद्यार्थी

नेपाल पुलिस स्कुलको सबैभन्दा महत्वपुर्ण अंगको रूपमा हरेक विद्यालयको शैक्षिक क्रियाकलापको पहिलो केन्द्रविन्दु भनेका विद्यार्थीनै हुन् । किन भने हरेक विद्यालयमा अन्ततोगत्वा त्यसको समग्र मुल्याङ्कन विद्यार्थीको नतिजाबाटै हुन्छ । अझ भनौं त्यसको मापक भनेकै विद्यार्थी हुन् । त्यसकारण यसै मापकलाई मध्यनजर राख्दै नेपाल पुलिस स्कुलले आफ्ना हरेक गतिविधि चाहै त्यो शैक्षिक गतिविधि होस अथवा प्रसासनिक गतिविधि सदैव विद्यार्थीलाई केन्द्र विन्दुमा राखेर निर्धारण गर्दै आएको छ । यसका लागि विद्यालयमा पुर्ण शैक्षिक वातावरणको सृजना गरी विद्यार्थीलाई यसका अतिरिक्त विभिन्न व्यवहारीक ज्ञान प्रदान गर्नुको साथै खेलकुद र मनोरञ्जनात्मक गतिविधिमा समेत सहभागि गराउँदै आएको छ यसका अतिरिक्त विद्यार्थीलाई श्रव्य दृश्य सामग्री एवम् विभिन्न व्यवहारीक ज्ञानमार्फत सक्षम, योग्य, सु-संस्कृत, असल र सामाजिक उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्षम नागरिकको रूपमा रूपान्तरण गर्ने उद्देश्य राख्दै सहभागितामूलक र व्यवहारिक शिक्षा प्रणालीलाई जोड दिई आएको छ ।

२. शिक्षक

नेपाल पुलिस स्कूलको अर्को महत्वपूर्ण अंग शिक्षक शिक्षिका हुन् । विद्यार्थीसँगै विद्यालयको पुर्ण शैक्षिक गतिविधि सञ्चालनमा शिक्षकको भूमिका महत्वपूर्ण रहन्छ भन्ने कुरामा दुइमत छैन । भनिन्छ नी “गिरती अज्ञाम् ईती गुरु” अर्थात् अज्ञानलाई हटाएर ज्ञान प्रदान गर्नेलाई गुरु भनिन्छ । त्यसैले विद्यार्थीलाई उनिहरूको क्षमता र रुचि पहिचान गरी अनुकूल शैक्षिक वातावरण सृजनागर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ने विद्यालयका शिक्षकले विद्यार्थीलाई सैद्धान्तिक एवम् व्यवहारीक ज्ञान प्रदान गर्नको लागि निरन्तर रूपमा लागिपर्नु पर्दछ भन्ने कुरामा विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक शिक्षिकाको विशेष जोड रहेको छ । विद्यार्थीलाई पुर्ण रूपमा शैक्षिक वातावरण मार्फत वैज्ञानिक शिक्षा प्रणालि अन्तर्गत प्रभावकारी शिक्षा प्रदान गर्नुका अतिरिक्त विद्यार्थीमा निहित क्षमताको पहिचान गरी तत् अनुरूपको ज्ञान प्रदान गर्न विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक शिक्षिकाको भूमिका महत्वपूर्ण रहनु पर्छ भन्ने कुरामा विशेष जोड दिईनु पर्छ र रहेको पनि छ ।

३. प्राचार्य

विद्यालयको एउटा अर्को महत्वपूर्ण अंग प्राचार्य वा प्रधानाध्यापक हुन् । विद्यालयलाई

कसरी पुर्ण शैक्षिक वातावरणमार्फत व्यवहारीक, वैज्ञानिक र संस्कारयुक्त आधुनिक शिक्षा प्रदान गर्न सकिन्छ भन्ने सन्दर्भमा उपयुक्त योजना तर्जुमा गर्नुको साथै विद्यार्थी एवम् शिक्षक शिक्षिकालाई सोहि अनुरूपको उत्प्रेरण जगाउने कार्यमा प्राचार्यको प्रमुख भूमिका रहन्छ । यसको लागि वस्तुनिष्ठ र प्रभावकारी योजना निर्माण गरी सो अनुरूप त्यसको कार्यान्वयनको पक्षमा समेत प्राचार्यको प्रमुख भूमिका रहन्छ । विद्यार्थीलाई नियमित शैक्षिक गतिविधिको अतिरिक्त विभिन्न व्यवहारीक ज्ञान सिपको साथै अतिरिक्त कृयाकलापमा सबै विद्यार्थीलाई सहभागि गराउनुको साथै विद्यार्थीलाई असल एवम् उच्चनैतिक चरित्रवान नागरीक निर्माण गर्ने पाठोमा शिक्षक तथा विद्यालयमा कार्यरत कर्मचारीको भूमिका समेतलाई समेट्ने कार्यमा प्राचार्यको योगदान रहेको हुन्छ । समग्रमा भन्नुपर्दा विद्यालयमा निर्माण हुने पुर्ण शैक्षिक वातावरण सहित व्यवहारीक र आधुनिक शिक्षा प्रणाली निर्माणमा प्राचार्यको भूमिका अहम् रहन्छ ।

४. अभिभावक

विद्यालयको अर्को महत्वपूर्ण अङ्ग अभिभावक हो । विद्यालयमा सञ्चालित विद्यार्थी केन्द्रित सम्पूर्ण गतिविधिको प्रत्यक्ष मुल्याङ्कनकर्ता र सुभावदाता भनेकै अभिभावक हुन् । विद्यालयमा अध्ययनरत

विद्यार्थीको दैनिक कृयाकलाप पठनपाठनको प्रभाव लगायतको उचित अनुगमन गरी त्यसको आधारमा उपयुक्त सल्लाह सुभाब दिने कार्यमा अभिभावकको महत्वपूर्ण भूमिका रहने भएकोले अभिभावकको सल्लाह सुभाबको आधारमा विद्यालयले आफ्ना गतिविधिलाई थप प्रभावकारी बनाउँछ । त्यसकारण अभिभावकलाई पनि विद्यालयको महत्वपूर्ण अङ्गको रूपमा लिन सकिन्छ ।

५. समादेशक

नेपाल पुलिस स्कुलको अर्को एउटा अङ्गको रूपमा समादेशक रहेको हुन्छ । सामान्यतया सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयमा समादेशक रहने व्यवस्था रहँदैन । यो व्यवस्था नेपाल प्रहरीद्वारा संचालित सबै स्कुलहरूमा रहेको छ । समादेशकको कामको कुरा गर्नु पर्दा पुलिस स्कुलमा रहेको विविध गतिविधिमा समादेशकको प्रत्यक्ष भूमिका रहन्छ । अर्थात् विद्यालयको आर्थिक प्रसासन कर्मचारी प्रशासन र विद्यालयका दैनिक कृयाकलापलाई चुस्त दुरुस्त राख्ने कार्यमा समादेशकको भूमिका महत्वपूर्ण रहन्छ । विद्यार्थीको दैनिक कृयाकलाप व्यवस्थापन देखि लिएर शैक्षिक गतिविधिलाई कसरी प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ भन्ने विषयमा समेत शिक्षक एवम् प्राचार्यसंग नियमितरूपमा समन्वय गरि प्रभावकारी

शैक्षिक व्यवस्थापनमा समन्वकारी भूमिका समेत समादेशकको रहन्छ । यस कार्यको लागि समादेशकसंग एउटा टिम नै प्रभावकारी रूपमा खटिई व्यवस्थापकिय क्षेत्रमा प्रभावकारी रूपमा कार्यसम्पादन गर्न समादेशकको भूमिका प्रभावकारी रूपमा रहने गर्दछ । समग्रमा भन्नुपर्दा संगठन र विद्यालय विचको प्रभावकारी समन्वयकर्ताको रूपमा समादेशक रहने व्यवस्था रहेको छ ।

६. विद्यालय व्यवस्थापन समिति

विद्यालयका अधिल्ला पाँच अङ्गको वारेमा चर्चा गरिसकेपछि यि पाँच वटै अङ्गको छाताको रूपमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई लिन सकिन्छ । जस अन्तर्गत मुख्यरूपमा विद्यालयलाई सहि मार्ग निर्देशन अथवा दिशा निर्देश गर्ने कार्य विद्यालय व्यवस्थापन समितिले गर्दछ । नेपाल पुलिस स्कुल साँगाको हकमा स्वयं प्रहरी महानिरीक्षक संरक्षक रहनुभएको छ भने पुलिस स्कुल सामाखुशीमा महानगरीय प्रहरी कार्यालय का प्रमुख एवम् विभिन्न प्रदेशमा रहेका पुलिस स्कुलमा प्रदेश प्रहरी कार्यालयका प्रमुख प्रहरी नायव महानिरीक्षक संरक्षक रहने विद्यालयको व्यवस्थापन समितितर्फ सबै प्रदेशमा रहेका पुलिस स्कुलको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षमा

सम्बन्धित प्रदेशमा रहेको संघिय प्रहरी ईकाई कार्यालयको प्रमुख प्रहरी बरिष्ठ उपरिक्षकज्यू व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष रहने व्यवस्था रहेको छ । यो संगै विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा सम्बन्धित जिल्ला प्रसासन कार्यालयका प्रतिनिधि, सम्बन्धित नगरपालिकाको शिक्षाविभाग प्रमुख वा प्रतिनिधि, सम्बन्धित जिल्ला प्रहरी कार्यालयका प्रमुख सदस्य रहने व्यवस्था रहेको छ । यसै गरेर सम्बन्धित वडाको अध्यक्ष वा सचिव वा प्रतिनिधि, अभिभावक प्रतिनिधि, शिक्षक प्रतिनिधि, समादेशक र चन्दादाता प्रतिनिधिसमेत सदस्य रहने व्यवस्थापन समितिमा स्कुलका प्राचार्य सदस्य सचिव रहने व्यवस्था रहेको छ । यसरी निर्माण भएको व्यवस्थापन समितिले विद्यालय संचालनको लागि विद्यालयसंग सम्बद्ध अंगलाई उचित निर्देशन दिनुको अलावा विद्यालयको कुशल अभिभावकत्वसमेत निर्वाह गर्ने कार्य हुन्छ ।

यसरी विभिन्न अङ्ग वा तत्वको उचित समन्वयबाट संचालित यस नेपाल पुलिस स्कुलमा आपसी समन्वय र सहकार्यले विद्यालयलाई कसरी प्रभावकारीरूपमा सञ्चालन गरी समय सापेक्ष स्तरिय र वैज्ञानिक प्रणालीको शिक्षा प्रदान गर्न सकिन्छ भन्ने सन्दर्भमा निरन्तर लागिने रहेको छ । ता पनि

विद्यार्थी कुनै कच्चा पर्दा हैनन् ताकी कुनै साँचोमा हालेर हामीले चाहे अनुरूपका ढाँचा र आकारमा तयार गर्न सकीदैन भन्ने कुरालाई हृदयङ्गम गर्दै यसमा सबै पक्षको उचित तालमेल हुने हो भने आगामी दिनमा उचित र प्रभावकारी ढङ्गबाट अगाडी बढ्दै स्कुललाई नयाँ उचाईमा पुऱ्याउन सकिन्छ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुन सकिन्छ ।

माथिका विषयवस्तुको बारेमा चर्चा गरिसकेपछि यहाँनेर बुभनुपर्ने महत्वपूर्ण कुरा के छ भने नेपाल प्रहरीले समाजमा शान्तिसुरक्षाको अलावा विविध क्षेत्रमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ । त्यसमा पनि शैक्षिक क्षेत्रमा समेत नेपाल प्रहरीको उत्तिकै योगदान रहेको कुरा हाल केन्द्रमा २ वटा र सातवटै प्रदेशमा एक एक वटा विद्यालयय स्थापना गरी शैक्षिक क्षेत्रमा केहि मात्रामा भएपनि टेवा पुऱ्याउन सकिन्छ भन्ने तर्फ संगठन सदैव सकारात्मक भएको मान्न सकिन्छ । अझ प्रहरी तथा आम नागरीकका सन्ततिलाई समेत न्यून शुल्कमा स्तरीय शिक्षा प्रदान गर्ने कार्यगरी नागरीक र प्रहरी बिचको समन्वयमा सेतुको भूमिका निर्वाहमा समेत प्रहरी विद्यालय रहेको भन्न सकिने आधारबाट यसलाई समुदाय प्रहरी साभेदारीको एउटा नमुनाको रूपमा लिन सकिन्छ । ♦

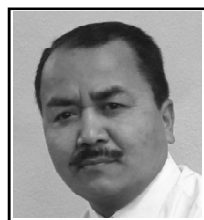
बालकथा

मामाघरको यात्रा

वार्षिक परीक्षा सकिनुअगावै अर्चना र प्रार्थनाले छुट्टीमा मामाघर काठमाडौं जाने मन बनाइसकेका थिए । कक्षा छ र सातमा पढ्ने अर्चना र प्रार्थना काठमाडौं नगएका चाहिँ होइनन् । तर मामाघरको रमाइलोले उनीहलाई सधैं तान्ने गर्छ । मामा र माइज्यू दुबै संगीतको शिक्षक भएको हुनाले पनि घरको वातावरण सधैं संगीतमय हुने गर्दछ । त्यसमा पनि मामाको छ वर्षे छोरो पूकितको नृत्यले थप मनोरञ्जन हुने गर्दछ । मामामाइज्यू पनि भाञ्जीहरू भनेपछि हरूककै हुने हुँदा पनि विद्यालयको छुट्टी हुनसाथ अर्चना र प्रार्थनालाई मामाघर जान हतार हुन्छ । तर यसपटक पनि अर्चना र प्रार्थनासँग आमाबुवा जाने हुन कि होइनन् निश्चित भइसकेको छैन ।

'आमा! हामी कहिले मामाघर जाने ?' -अर्चनाले आमालाई सोधिन् । 'खै, कैले भन्ने कैले ।' -थममायाले भात बसाल्दै भनिन् । 'तिमीहरूको पो स्कूल छुट्टी हुन्छ र जान्छौ । हाम्रो त व्यापारगर्ने बेलै यै हो । यै बेला विद्यार्थीको नयाँ लुगा सिउने अडर आउँछ ।

'आमा, मैले तरकारी काटेर

✍ इन्द्रकुमार श्रेष्ठ सरित

पाखाली पनि सकें । अब गोलभेंडाको अचार बनाउँछु है ।' प्रार्थनाले डालोबाट गोलभेंडा भिक्दै भनिन् ।

'ल ल, तिमीहरू मामाघर नगई नछोड्ने हो भने आ-आफ्नो लुगा ठीक पारिराख, हामी जान नसके पनि कोइ साथी भयो भने तिमीहरूलाई मामाघर पठाई दिउँला ।' आमाको कुरा सुनेर अर्चना र प्रार्थना दुबै मख्ख परे ।

अर्चना र प्रार्थनाको बुवा दानबहादुर आएपछि रातिको खाना खान बस्दा पनि दिउँसोकै प्रशङ्ग चल्थो । दानबहादुरले थममायाकै कुरामा सही थापे ।

'हामी दुई जनामात्रै पनि जान सकिहाल्छौं, नि बुवा ।' अर्चनाले भनिन् 'बाह्रबीसेबाट हामी गाडी चढेपछि मामालाई फोन गर्दिनुस् हामीलाई लिन मामा बसपार्कमा आइहाल्नु हुन्छ ।'

'अँ, तिमीहरूले भनेजस्तो

सजिलो हुन्छ नि ।' थममायाले जुठो भाँडा उठाउँदै भनिन् । 'कतै अबेर पुग्यो भने तेरो ठूलो शहरमा आपत पर्दैन केटाकेटी मात्रै जाँदा ?'

'ओहो! हामी अबै पनि केटाकेटी हो र आमा ?' प्रार्थनाले जोशितै भनी 'छ कक्षा र सात कक्षामा पढ्ने मान्छे पनि साना हुन्छन् त ? हामी त मामाघर जाने है आमा, है बुवा ।'

'ल, तै पनि कोही साथी भेटिन्छ कि बुझौं ।' दान बहादुरले हात पुछेर बाहिर बैठकतिर लाग्यो । 'म पसलमै गएँ है, कालिगढहरूलाई अबेरसम्म काममा ला छु ।'

विद्यालय विदा भएको तीनचार दिन बितिसक्दा पनि अर्चना र प्रार्थनालाई काठमाडौं मामाघरसम्म लगिदिने मान्छे कोही नभेटिएपछि दुबै दिदीबैनीको करकरले गाडीको चालक र सहचालकलाई भनेर आमाबुवाले अर्चना र प्रार्थनालाई गाडीमा बसाईदिए । अर्चना र प्रार्थना दुबैले लुगाको भोला र आमाले हालिदिनु भएको कोसेलीको भोला बोकेका थिए । छोरीहरूलाई गाडीमा चढाउने बित्तिकै दानबहादुरले छोरीहरूको मामालाई फोन गरेर भाञ्जीहरू आउदैछन् भनेर खबर गरे । श्रीमतीलाई आश्वस्तपार्दै उनले भने 'चिन्ता लिनु पर्दैन । मामाचै समयमै बसपार्क पुग्छ अरे ।' तैपनि छोरीहरू

राप्रोसँग पुग्छन् कि पुग्दैनन् भनेर थममायाको मन तुलबुल तुलबुल भइरह्यो ।

उता अर्चना र प्रार्थना अब मामाघर पुगिने भयो भनेर दङ्ग परिरहेका थिए ।

'प्रार्थना, हामीलाई लिन मामा बसपार्कमा आइहाल्नु हुन्छ, के को चिन्ता हैन ?

'तेइ त', गुडिरहेको गाडीबाट दायंबायाँ नियाल्दै प्रार्थनाले सही थापी । भक्तपुरको सल्लाघारीमा पुगेपछि अचानक गाडी रोकियो । गाडी बिग्रिएको थाहा पाएपछि दुबै दिदीबैनीको खुशी चिन्तामा बदलियो ।

'ला, अर्चना, गाडी पो बिग्रियो भन्छ त, अब के गर्ने ?'

'एकैछिन पर्खौं, बनिहाल्छ होला नि ।'

तर डेढ घण्टा जतिपछि गाडी नबन्ने भन्दै काठमाडौंसम्म जान थोरै थोरै रकम सहचालकले सबै यात्रुलाई फिर्ता गयो । दुबै दिदीबैनी अलमल्ल परे । अब कुन गाडी चढेर काठमाडौं जानुपर्ने हो उनीहरूलाई थाहा भएन । दुबै अलमलमा परेको थाहा पाएपछि अघिदेखि उनीहरूलाई नियालीरहेकी विहारीजस्ती देखिने एउटी महिलाले उनीहरूलाई कहाँ जाने, साथमा को छन् भनेर सबै नालीबेली सोधेपछि उनले निकै माया दर्शाउँदै खाजा खाने प्रस्ताव गरिन् । तर दुबै दिदीबैनीले

मानेनन् । तैपनि काठमाडौंसम्म संगै जाने भनेपछि असजिलो मान्दै भए पनि दुई दिदीबैनी गाडीमा चढे । मामाघर लाने कोसेली निकै भएकोले तिनै महिलाले बोकेर गाडीमा चढाई दिइन् । दुबै दिदीबैनी मनमनै छटपटिरहेका थिए । गाडी बिप्रेर ढिलो भएकोले गर्दा आफूहरूलाई लिन आएको मामा घर पो फर्किसकेकी भन्ने चिन्ताले दुबै चिन्तित भएकोले ती महिलाको कुराकानीमा कुनै ध्यान दिइरहेका थिएनन् । ती महिलाभने मोबाइलमा कसैसंग सानो स्वरले कुरा गरिरहेकी थिइन् ।

'अर्चना, मामा फर्किसक्नु भएको रहेछ भने हामी मामाघर कसरी जाने ?' प्रार्थनाले चिन्ता व्यक्त गरी । 'मामालाई फोन गर्ने नि । नआत्तिइ बस न, मामा आइहाल्नु हुन्छ नि।' बैनीलाई सम्झाए पनि स्वयं अर्चनाको मन पनि छटपटिरहेको थियो । नयाँ बसपार्कमा पुगेर अरू यात्रुसंगै अर्चना र प्रार्थना पनि ओर्लिए । तर ती महिला छायाँभै उनीहरूकै पछि लागिरहिन् । 'आण्टी, अब तपाईं जानुस् । हामी हाम्रो मामाघर आफै जान्छौं ।' दुबै दिदीबैनीले भन्दा पनि ती महिलाले मानिरहेकी थिइनन् । ढिट भएर उनी आफैले दिदीबैनीलाई मामाघर पुऱ्याईदिने भन्दै दुबैको पछि लागिन् । केही क्षणपछि कहाँबाट हो एउटा दाहीवाल बिहारी

पनि त्यहाँ आईपुग्यो ।

'ए भगलु, यी नानीहरूको सामान तैले बोक । नानीहरूलाई मामाघर पुऱ्याई दिनुपर्छ ।'

'भैगो आण्टी,' दुई दिदीबैनीले इन्कार गर्न खोज्दा दुबैको हात च्याप्प समाउदै ती महिलाले भनिन् । 'चुपचाप हामीसंग हिंड, छोकरी । तेरो मामाघर नै पुऱ्याई दिन्छु हामी । हल्लाखल्ला गरिस् भने तेरो गर्दन निमोठिदिन्छु ।'

डरले अर्चना र प्रार्थना कालोिनिलो भए । अब दुबैले बुभिसकेका थिए, यी महिलाको चाला निको छैन भनेर । त्यसैले उनीहरूले ती महिलाबाट जोगिने उपाय सोच्दै थिए । त्यहीबेला बसपार्कमा रहेको प्रहरी बिट देखिन् अर्चनाले र बलपूर्वक हात भड्कारेर आफ्नो हात खुस्काएपछि उनी रुदै दौडदै गएर प्रहरीलाई हतारहतार सबै कुरा बताईन् । अर्चना हात छुटाएर भागेपछि अलमलिएका ती महिला र भगलु जोडजोडले रोइरहेकी प्रार्थनालाई लिएर सामानसहित त्यहाँबाट भाग्दा भाग्दै प्रहरीले उनीहरूलाई च्याप्प समाती हाल्यो । दुई दिदीबैनीको रुवाईले रमितेहरूको ठूलै भीड लाग्यो । महिला प्रहरीले दिदीबैनीलाई पानी पिउन दिइन् र सान्त्वना दिंदै चुप गराइन् । भगलु र ती महिलालाई प्रहरीले चार थप्पड लगाएपछि उनीहरूले यस्तै साना

नानीहरूलाई लगेर भारतमा बेच्ने गरेको कुरा खुल्यो । प्रहरीले ती दुबैलाई भ्यानमा हालेर थाना लग्यो । अर्चना र प्रार्थनाले मामाको फोन नम्बर भनेपछि प्रहरीले उनलाई फोन गरेर बोलायो । केही क्षणमै मामा आएको देखेनबित्तिकै दुबै दिदीबैनी रूदै मामासँग टासिन पुगे ।

चलाख र हिम्मतिला पनि रहेछन् । त्यसैले आज यिनीहरू बदमासको हातबाट बँचन सफल भए । नानीहरू तर्सिएका छन्, घर लानुस् यिनीहरूलाई । महिला प्रहरीले अर्चना र प्रार्थनालाई मामाको जिम्मा लगाउँदै भनिन् । अर्चना र प्रार्थना दुवैले मुसुकक हाँसेर मामालाई हेरे र, रमाउँदै मामासँग ट्याक्सीमा चढेर मामाघरतिर लागे । ♦♦♦

बहुकथा

निष्कर्ष

“देशको विकास किन भएन ?”

“देशको विकास कसरी गर्ने ?”

✍ इन्द्रकुमार श्रेष्ठ

बुद्धिजीवीहरूबीच हुने आजको छलफलको विषय यही थियो ।

छलफलको पहिलो चरण (समस्याको उठान) निकैबेरसम्म चल्यो । कसैले कृषिमा ध्यान नपुगेको कुरा बताए । कसैले उद्योगधन्दा नखुलेको बताए । कसैले देशमा भ्रष्टाचार बढेको तर्क पेश गरे ।

छलफलको दोस्रो चरणको विषय “समस्याको समाधान” थियो । यस विषयमा पनि धेरै कुराहरू आए । कृषिलाई प्रथामिकता दिनुपर्ने कुरामा सबैको सहमति भयो । उद्योगधन्दा स्थापना गर्नमा पनि उपयुक्त वातावरण रहेको मानियो । भ्रष्टाचार कम गर्न सकिने कुरामा पनि सबै आशावादी थिए ।

छलफलको तेस्रो चरणमा निष्कर्ष निकाल्नु थियो । यस चरणमा लामो छलफल चल्यो । अन्त्यमा निष्कर्ष निकालियो : “युवाशक्तिलाई विदेश पलायनमा पूरै रोक लगाउने । “सही निष्कर्ष निकाल्न सकिएकोमा सबैजना खुशी देखिन्थे । अब बैठक क्लोज गर्न बाँकी थियो । यत्तिकैमा सहभागीहरूमध्ये पाँचजनाको मोबाइलमा एकैचोटि फोन आयो । पाँचजना पाँचतिर लागे । फोनमा बोलेपछि सबैको अनुहार एकाएक उज्यालो देखियो । एकजनाले भनिहाले, “मेरी छोरीको बल्ल अष्ट्रेलिया भिसा लागेछ !”

अरूहरू पनि आफ्ना छोराछोरीको भिसा लागेको कुरा सुनाउन हतार गर्दै थिए, “जापान, कोरिया, अमेरिका, कुवेत ।”

-कमलाकुञ्ज, ओखलढुङ्गा ।

लकडाउन कार्यान्वयनमा नेपाल प्रहरीको सक्रियता

“आदरणीय आमाबुवा, दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा हार्दिक अनुरोध ! परिवारका सम्पूर्ण सदस्यहरू घरभित्रै बसौं । कोरोना भाइरसको संक्रमणप्रति सचेत र सजग रहौं । तपाईं घरभित्र निश्चिन्त रहनुहोस्, नेपाल प्रहरी तपाईंको सेवा र सुरक्षामा हरपल तयार छ।स्व:अनुशासनमा रहौं र लकडाउनलाई अनिवार्य रूपमा पालना गरौं । तपाईंको लागि हामी सडकमा छौं, हाम्रो लागि तपाईं घरमै बसी सहयोग गरिदिनुहोस् । -जनचेतनाका लागि नेपाल प्रहरी ।”

लकडाउनको समयमा हरेक टोल-टोल, गाउँघर र शहरबजार यत्रतत्र प्रहरीले माइकिङ्द्वारा गरेको माथिको आग्रह नसुन्ने नागरिक विरलै होलान् । विश्वव्यापी महामारीको रूपमा फैलिएको कोरोना भाइरस (कोभिड-१९) बाट बच्न नेपाल सरकारले लागू गरेको देशव्यापी लकडाउनलाई पूर्णरूपमा कार्यान्वयन गराउन नेपाल प्रहरीले आम नागरिकसमक्ष माइकिङ्द्वारा जनचेतना जगाउन गरिएको अपिल हो, माथिको अंश । शुरूमा २०७६ चैत ११ गतेदेखि लागू गरिएको लकडाउनको

प्र.नि. घनबहादुर थापा

समय संक्रमणको अवस्था विश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार थप समेत गरियो । यस अवस्थामा कोभिड-१९ संग लड्न सरकारका पूरै संयन्त्र परिचालित भए । सबै संयन्त्र जोखिम न्यूनीकरणका लागि युद्धस्तरमा लागे । भाइरसको महामारीलाई हाम्रो देशमा फैलनबाट रोक्न लकडाउनलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्दै लकडाउनलाई पूर्ण सफल पार्न सम्पूर्ण राष्ट्रको ध्यान केन्द्रित भयो । कोरोना रोकथाम तथा नियन्त्रणका क्रममा अपनाइएका विधि र विभिन्न प्रयासहरूलाई अवलम्बन गर्दै नेपाल प्रहरी समेत यस कार्यमा दिनरात जिम्मेवारीपूर्वक ढंगले खटियो ।

मानव जाति आफ्नो उत्थान र प्रगतिकालागि सदियौंदेखि अग्रपथमा रह्यो । अनेक वैज्ञानिक अविष्कार

गरी आफ्नो बचाउमा ढाल बनेर उभियो । यसअघि बेलाबखत सामना गर्नुपरेका सार्स, डेंगू, एड्स, हैजा, क्षयरोगजस्ता सरूवा रोगहरूमाथि निकै हदसम्म विजय हासिल गर्‍यो । तथापि हाल अप्रत्यासितरूपमा देखा परेको कोभिड-१९ महामारीको तत्काल उपचार सम्भव भएन । तैपनि मानिसले यो भाइरसले कसरी आक्रमण गर्दछ, लक्षण कस्ता देखिन्छन्, कसरी सजगता अपनाउने, संक्रमण भएको छ वा छैन भन्ने परीक्षण गरी पत्ता लगाउने लगायत यसबाट बच्न के गर्न सकिन्छ भन्ने तथ्य तत्काल पत्ता लगाउन सफल भयो । तीमध्ये यस महामारीबाट बच्न र यसविरुद्ध लड्न हाललाई प्रमुख हतियार सामाजिक दूरी कायम गर्ने, सरसफाईमा विशेष ध्यान दिने र लकडाउन नै भएको प्रमाणित भयो । यस तथ्यलाई हृदयङ्गम गरी नेपाल सरकारले पनि लकडाउनको घोषणा गरेको हो ।

यस विषम परिस्थितिमा महामारीविरुद्ध लड्न स्वास्थ्यकर्मी र सुरक्षाकर्मीको साहस, कर्तव्यपरायणता र कटिबद्धता आवश्यक रह्यो । सो क्रममा उपचारतर्फ स्वास्थ्यकर्मीको र लकडाउन कार्यान्वयनतर्फ सुरक्षाकर्मीको भूमिका अहम् रहन गयो । राज्यमा कानून कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख निकाय

नेपाल प्रहरीको काँधमा महामारीविरुद्ध लड्ने फरक जिम्मेवारी थपियो । यस आलेखमा लकडाउन कार्यान्वयनका क्रममा नेपाल प्रहरीले निर्वाह गरेको भूमिकामध्ये मेरो दृष्टिमा पहुँच सन्दर्भलाई सर्सती केलाउने प्रयास गरिएको छ । तथापि यस सानो लेखमा वृहत् प्रहरी संगठनका सम्पूर्ण गतिविधि समेट्न सम्भव भने नहोला ।

'लकडाउन' अंग्रेजी शब्द हो । लकडाउनको एकिन नेपालीमा रूपान्तरण नभए पनि 'बन्दाबन्दी' शब्द प्रयोगमा आएको पाइन्छ । साथै 'देशव्यापी आवतजावत तथा यातायात संचालन रोक' भन्ने अर्थमा पनि लकडाउनलाई बुझिन्छ । लकडाउनमा के गर्न हुने, के गर्न नहुने भन्ने नेपाल सरकारले प्रस्ट व्यवस्था गरी घोषणा गरेअनुरूप तथा आफूलाई तोकिएको जिम्मेवारी अनुरूप नेपाल प्रहरीले अन्य निकायसँगको समन्वयात्मक भूमिका निर्वाह गर्दै यसको कार्यान्वयनमा सक्रिय एवम् जिम्मेवारीपूर्वक लागेको हो ।

एककाइसौं शताब्दीमा मान्छेको जीवन निकै भागदौडतिर अगाडि बढेको अवस्था हो । अधिकांश मान्छेमा कामको तनाव बढी नै देखिन्छ । तर कामको साथसाथै आराम पनि आवश्यक छ भन्ने तथ्य मान्छेले भुसुककै बिर्सैको

अवस्थालाई नकार्न सकिन्न । भागदौडले सबैथोक प्राप्त गर्न सकिन्छ भन्ने असीमित महत्वाकांक्षाले पनि यसलाई बल पुगेको अवस्था होला । यस सेरोफेरोमा अचानक लकडाउनको कारण दैनिकी खल्बलिँदा मान्छे भित्रको उकुसमुकुस कति बढ्दो हो । त्यही सन्दर्भमा भाइरस संक्रमणको जोखिम र लकडाउन पालना गर्नुपर्ने नागरिक कर्तव्य पनि कसैकसैकालागि केही हदसम्म छायाँमा पर्न गयो । र, वाध्यता वा लहड्मै केही व्यक्तिहरू घरबाहिर निस्कन पुगेको अवस्था रह्यो । त्यस्ता व्यक्तिहरूलाई लकडाउनको पालना गराउने क्रममा नेपाल सरकारका निकायहरू, आमसंचार माध्यमको साथै नेपाल प्रहरीले सचेतना जगाउने लगायतका कार्य जनमानसमा प्रशंसनीय रहे ।

यस अवस्थामा नेपाल प्रहरीले माइकिङ मार्फत लकडाउनबारे जानकारी गराउने, लकडाउन पालना नगरी लखरलखर हिँड्दै वा सवारी साधनमा सडकमा निस्कनेलाई सम्झाउने बुझाउने, जहाँबाट आएको हो त्यतै फर्काउने, पटकपटक गल्ली गर्ने तथा अटेर गर्नेलाई निश्चित समयसम्म होल्ड राखेर छोड्ने, सवारी साधन होल्ड गरी निश्चित समयपछि छोड्ने दैनिकी बन्न पुग्यो । यो सबै पुनः यस्तो गल्ली

नदोहोरियोस् भन्नका खाँतिर प्रहरीले गरेको उदाहरणीय कार्य बन्यो । लकडाउन उल्लंघन गरी लापरवाहीपूर्ण हिँडडुल गर्नेलाई Multi Functional Arrest and Rescue Device उपकरणको प्रयोग गरी नियन्त्रणमा लिने काम पनि भयो । लकडाउन अनुगमन एवं विविध सहजताका लागि प्रहरीले आधुनिक प्रविधि (ड्रोन), मोबाइल एप लगायतको समेत प्रयोग गर्‍यो । जसले लकडाउनका समयका गतिविधि निगानी गर्न निकै सहयोग पुऱ्याएको देखिन्छ । लकडाउन पालना गराउने तथा उल्लंघन गर्नेलाई नियन्त्रणमा लिने मात्र होइन कोरोना भाइरसको कारण जनमानसमा उत्पन्न डरत्रासको वातावरण र पीडा बोधलाई बिसाउने गरी सम्झाउने, बुझाउने काम समेत नेपाल प्रहरीको योगदानको अर्को पाटो बनेको छ । इन्टरनेट वा टेलिफोनमार्फत हुनसक्ने सम्भावित अनलाइन जोखिमबाट बचन 'कोभिड-१९ फ्रड एलर्ट' जारी गरी प्रविधिको दुरूपयोग गरी हुनसक्ने ठगी सम्बन्धमा नेपाल प्रहरीले जनहितमा सचेतना प्रदान गरेको अवस्था रह्यो । नेपाल प्रहरीको आधिकारिक वेबसाइट, फेसबुक पेज, ट्वीटरसमेत सचेतना अभिवृद्धिका सन्देशसहित अपडेट भए । लकडाउन कार्यान्वयनलाई थप

सशक्त र प्रभावकारी बनाउन प्रहरी महानिरीक्षक ठाकुर प्रसाद जवालीको निर्देशन र सक्रियताले विशेष महत्त्व स्थापित गर्‍यो। अपराध अनुसन्धान र शान्ति सुरक्षा अमनचयनका साथै विपद्को समयमा गरिएको थप कामको प्रशंसा तथा यस्ता मानवीय कामका लागि सदैव तयार रहन गरिएको निर्देशनबाट फिल्डमा खटिने प्रहरी कर्मचारीहरूलाई थप उर्जा मिल्यो। विपद् एवम् विषम परिस्थितिमा हुनसक्ने अपराधको प्रकृति र प्रवृत्तिलाई मध्यनजर राख्दै योजनाबद्ध तरीकाले प्रहरी परिचालन भयो। सम्पूर्ण जनशक्ति आवश्यकता अनुसार आ-आफ्नो कर्तव्यमा अहोरात्र खटिएका कारण नियमित कामको साथै संक्रमण नियन्त्रण सन्दर्भमा तोकिएको जिम्मेवारी पूरा गर्न सहज भएको अवस्था हो।

कोरोना महामारीले विश्वमै एकप्रकारको शून्यता छायो भन्दा फरक नपर्ला। कतिपय देशमा जल्दाबल्दा शहरहरू अन्धकार जस्तो देखिए। मनोरम शहरहरूमा सन्नाटा नै छायो। हाम्रो देशमा पनि यस्तो अवस्था नआओस् भन्नाका खाँतिर आह्वान गरिएको लकडाउन सफल पार्न थप सुरक्षाकर्मी परिचालन अपरिहार्य अवस्था सिर्जना भयो। यस अवस्थामा

थप जनशक्तिको आवश्यकता महसुस भयो। जसको परिपूर्तिका लागि नेपाल प्रहरीले यस समयमा सञ्चालन गर्दै गरेका सबै तालिमहरू स्थगित अवस्थामा रहे। तालिममा दक्षता हासिल गर्न भन्दा फिल्डमा खटिएर नागरिकको जीवन र राष्ट्रको प्रतिष्ठा रक्षाकालागि प्रशिक्षार्थीहरूको उत्कृष्ट योगदान रहन गयो। व्यापकमा बस्ने जनशक्तिबीच सामाजिक दूरी कायमको साथै संक्रमणको जोखिमपूर्ण स्थानमा खटिएर राष्ट्र सेवा गर्नु प्रहरी जीवन र सेवामै नयाँ आयाम ठहरिन पुग्यो, जुन जहिलेसुकै एउटा गर्वलायक कामको सूचीमा दरिने पक्का छ।

लकडाउनको अवस्था अन्य समयजस्तो शान्ति सुरक्षा अमनचयन कायम, अपराध अनुसन्धान समेतमा मात्र सीमित रहेन। यो हरेक प्रहरी कर्मचारी र आम नागरिकको स्वास्थ्य सुरक्षासँग समेत सजग, सचेत र संवेदनशील रहनुपर्ने अवस्था रह्यो। लकडाउनलाई स्वास्थ्य क्षेत्रले ठूलो वैज्ञानिक महत्त्व रहेको अर्थमा बुझ्यो र सामाजिक दूरीलाई नै संक्रमण रोकथामको महत्त्वपूर्ण उपाय ठान्यो। तर फिल्डमा खटिने प्रहरी कर्मचारीलाई सामाजिक दूरी कायम गर्नु कति संभव छ? भन्ने प्रश्न खडा गरी नेपाल प्रहरी अस्पतालले प्रहरी कर्मचारीलाई

उच्च जोखिममा रहेको महसुस गरी तत्काल आवश्यक सुरक्षाको लागि मास्क, ह्याण्ड स्यानीटाइजर आदि प्रयोग गर्न सचेत गराएको अवस्था हाम्रा सामु छ ।

नेपाल सरकार, प्रहरी संगठन, प्रहरी अस्पतालले प्रहरी कर्मचारीको स्वास्थ्य र उपचारको व्यवस्था र आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापनमा एक्यवद्धता जनाए । समुदाय-प्रहरी साभेदारी कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न सहयोगी संघसंस्थाबाट नेपाल प्रहरीलाई प्राप्त स्वास्थ्य सामग्रीले समेत थप सहयोग पुऱ्याएको अवस्था रह्यो । प्रहरी अस्पतालमा आइसोलेसन वार्डको व्यवस्था, थप वेडको व्यवस्था, आइसियु, भेन्टीलेटर, पीपीई, स्वास्थ्य सामग्रीको थप जोहो, नयाँ अस्पताल भवन निर्माण आदिको व्यवस्थामा विशेष ध्यान दिइयो । फलतः फिल्डमा खटिने प्रहरीलाई मानसिक रूपमा सवल राख्न मद्दत पुऱ्याएको महसुस गर्न सकिन्छ । तपाईंहरू लकडाउन कार्यान्वयनमा खटिनुस्, कुनै स्वास्थ्य समस्या आएमा अस्पताल तपाईंको साथमा छ है भन्ने सन्देशले प्रहरी कार्यमा थप सक्रियता आएको महसुस गरायो ।

विश्व स्वास्थ्य संगठनले नेपाललाई कोरोना भाइरसको उच्च जोखिममा रहेका राष्ट्रमध्ये एक राष्ट्रमा

समावेश गरेपछि यसको संक्रमण रोक्न जनचेतना जगाउन थप सक्रियताको आवश्यकता पर्‍यो । साधारण मास्कको सट्टा सर्जिकल माक्स प्रयोग गर्नुपर्ने, खोकदा वा हाछ्यु गर्दा टिस्युपेपरले मुख नाक छोप्नुपर्ने, सकेसम्म भीडभाडमा जान नहुने, गई हालेमा सामाजिक दूरी अनिवार्य रूपमा कायम गर्नुपर्ने, हात मिलाउने होइन नमस्कार गर्ने जस्ता सुभाव प्रहरी अस्पतालबाट प्रसारित भए । लकडाउनबाट नागरिक जीवनमा निश्चय नै केही अठ्यारा समस्याहरू देखिए पनि आफ्नो स्वास्थ्यलाई सर्वोपरी ठान्न विविध पहल भए । देशव्यापी लकडाउनको समयमा प्रहरीले हरेक काममा देखाएको सक्रियताको पनि सराहना भयो । नागरिक स्तरबाट नेपाल प्रहरी लगायतका सुरक्षा निकायबाट आफ्नो जीउज्यानको पर्वाह नगरी, स्वास्थ्यको ख्याल नगरी नागरिक सेवामा खटिएको कार्यको उच्च प्रशंसा भयो नै । प्रहरी नागरिकसंग प्रत्यक्ष जोडिने संस्था भएकोले पनि नेपाल प्रहरीको समन्वयपूर्ण काम वढी प्रभावकारी ठहरियो । समाज र नागरिकको सेवामा हरपल क्रियाशिलताका लागि समाजमा प्रहरी धन्यवादको पात्र बन्न एक पटक फेरि सफल भयो ।

विषम परिस्थितिमा लकडाउनको मौका छोपी उपभोग्य वस्तुहरूको कृतिम

अभावको सिर्जना गराई मूल्यवृद्धि गरी कालोबजारी गर्नेहरू पनि भए । जसलाई नेपाल प्रहरीले पक्राउ गरी अनुसन्धान तथा कानुनी कारवाही गर्‍यो । कोरोना संक्रमणबारे अफवाह फैलाउनेहरू कारवाहीमा परे । साइबर अपराधमा संलग्नहरू कानुनी दायरामा आए ।

लकडाउनको समयमा नेपाल प्रहरीले गरेका कामको अर्को पाटो सामाजिक सेवा पनि रह‍यो । स्वास्थ्य लगायतका ठूला समस्यामा परेकाहरूलाई सहजता प्रदान गर्ने, सडकमा अलपत्र परेका व्यक्तिहरू, मागी खाँदै हिड्ने व्यक्तिहरू, असहाय वृद्धवृद्धा तथा बालबालिकालाई सम्भाइ बुभाइ उद्धार गरी विभिन्न आश्रम तथा संरक्षण केन्द्रहरूमा पठाउने उदाहरणीय काम नेपाल प्रहरीले गर्‍यो । यस कार्यको सामाजिक सञ्जालमा देखिएका भिडियोले मात्र पनि हरेक नागरिकलाई भावुक बनायो र प्रहरीलाई इङ्गित गर्दै यस्तो भावना पोख्न बाध्य बनायो, 'अहिले भगवान् मन्दिरमा होइन बाटो बाटोमा आम नागरिकको सुरक्षाको लागि खटिइरहनुभएको छ ।'

दाताको सहयोगमा छाक टार्नुपर्ने आश्रम, संरक्षण केन्द्र, वृद्धाश्रम तथा बालबालिका संरक्षण केन्द्रहरूको साथै दैनिक ज्यालादारी मजदुरी गरी गुजरा चलाउने कामदार तथा विपन्न

र गरिब परिवारलाई विभिन्न संघसंस्था तथा स्थानीय तहबाट गरिएको राहत वितरण कार्यको व्यवस्थापनमा समेत प्रहरीले सहयोग पुऱ्यायो । अभावको कारण सुरक्षामा चुनौती नथपियोस् भन्नेतर्फ सचेत भई खाद्यन्न अभावग्रस्त परिवारमा समेत प्रहरी पुगेको अवस्था पनि रह‍यो । नागरिकको पीडामा मल्हम लगाएको यही कामले नागरिकलाई राज्यप्रति विश्वास बढ्ने बातावरण केही हदसम्म बनेको विश्वास गर्न सकिन्छ ।

मातृभूमि जहिल्यै मानवताको हितमा हुन्छिन् । मानवलाई असह्य पीडा थपिँदा निश्चय पनि धर्तीमातालाई पनि पीडा हुन्छ । कोरोना संक्रमणको कहर बोक्दै रोए सरह यस वर्षको वसन्त ऋतुमा पनि प्रकृतिले वर्षा थाम्न सकिनन् । धर्तीमाता चिसोको कहरमा परिन् । त्यस्तो पीडामा पनि मानव नामका केही व्यक्तिहरू मातृभूमिमाथि निरन्तर प्रहार गर्न तमिसिए । प्रहरी ढाल बनेर उभिँदा उल्टै प्रहरीमाथि जाइलाग्न पछि परेनन् । आफ्नो शालीन् इतिहासजस्तै यसपाली पनि प्रहरीले आफ्नो कर्तव्य इमान्दारिता पूर्वक निर्वाह गर्न विर्सिएन । हो, सस्तो प्रचारमा आएन होला, उसको काम र मर्म कसैले बुझ्नु वा नबुझ्नु राज्य र मातृभूमिले अवश्य बुझ्छन्, बुझ्दै

आएको पनि सबै सामु छर्लङ्ग छ । आमनागरिक राज्य सबै एकजुट भएको सङ्क्षेपमा, कोभिड-१९ संग अवस्था रह्यो । तीमध्ये नेपाल प्रहरी आज विश्व नै जुधिरहेको छ । यस एक अग्रपङ्क्तिमा खटिएको संगठन महामारीको कहर विश्वव्यापी हुँदै हो । जसले आफ्नो निर्दिष्ट जिम्मेवारी गएपछि समयमै सजगताका साथ पूरा गर्नुको साथै आम नागरिकलाई नेपाल सरकारले आवश्यक कदम त्रासमा नवसौं, सावधानी अपनाऔं, घरमै थालेको विदितै छ । यसमा राज्यका बसौं, सुरक्षित रहौं, संक्रमणबाट आफू पनि बचाऔं, अरूलाई पनि बचाऔं' भन्दै सन्देश अर्पित गरि नागरिक र राष्ट्रहितमा उदाहरणीय काम गरी आफूलाई अब्बल राष्ट्रसेवक सावित गर्न सफल भएको सन्दर्भ सामग्री : देखिन्छ ।

-Nepal Police for COVID-19 | Nepal Police effort to sensitize public on #COVID19

A documentary film by Nepal Police, National Police Academy, Maharajgunj

In association with BC Motion Pictures

Youtube link: <https://www.youtube.com/watch?v=pcFwJ63rn-4>

- <https://m.youtube.com/watch?v=4su821Awtd8&feature=youtu.be> (प्रहरी अनुरोध कार्यक्रम “कोरोना भाइरस बिरुद्ध नेपाल प्रहरी” मिति: २०७७।०९।२३ गते)

-<https://nepalpolice.gov.np/index.php/news/latest-news/19363-2020-04-28-12-57-26>

-<https://nepalpolice.gov.np/index.php/news/latest-news/19419-2020-05-06-11-18-06>

-<https://www.facebook.com/NepalPolicePHQ/photos/pb=390508537689217=-2207520000==/3739251792814858/?type=3&theater>

- <https://metro.nepalpolice.gov.np/index.php/metro-news/news-release/2068-2020-03-30-11-38-47>

१. पोड हानेपछि

चिउरी साँभपख डाँडामा पुगी । केही बेर सुस्ताई । पहुँलो घामले उसको गाला सबै पोतिएको छ । यही पहुँलो घाम पोतिएको गाउँका छाप्रे घरमध्ये एउटा उसको घर पनि छ । उसले घरतिर आँखा डुलाई । 'बालाई कस्तो भयो होला ?' उसले मनमनै भनी । उसलाई विरामी बाको बढी चिन्ता हुने गरेको छ । उसले देखी उसको घरतिर दुई जना लाठे मान्छे जाँदै छन् । उसले आफैसँग प्रश्न गरी 'कहीं बालाई रोगले त च्यापेन' । ऊ जुरूकक उठी र छिटो छिटो पाइला बढाउन थाली ।

ऊ घर पुग्दा अघि देखिएका दुई जना मान्छे पुगिसकेका रहेछन् । बा पनि पिढीमा अडेस लागेर बस्नुभएको रहेछ । "लौ हजुर हामी त पोड हान्न आ' को । तपाईंले यसलाई स्विकार्नुप्यो । मेरो कान्छो छोरो मडगलेलाई हजुरको छोरी दिनुप्यो ।" छाता ओड्ने मानिस भन्दै रहेछ । चिउरीले जे शङ्का गरेकी थिई आखिर त्यही सत्य भएर आएको थियो । 'मोरो मड्गले, हतार नगर् है भनेकी थिएँ । मोराले त आजै बालाई पठाइहालेछ,

यशु श्रेष्ठ

मलाई माग्नु' उसले मनमनै भनी । ऊ सुटुक्क घरभित्र छिरी । सायद पिढीमा बसेकाहरूले उसलाई देखेनन् ।

"ए आमा, बाको यो अवस्था छ । अहिले नै मेरो बिहे गर्न के हतारो प्यो ?" उसले केही रिसाएको भावमा आमासँग विस्तारै सोधी । "त्यसैले त हतारो भयो नि नानी । मेरो जिउ छदैं चिउरीको घरजम गरिदिन पाए.... ।" तेरो बा सधैं यही भनिरहनु हुन्छ । हुन्दे बा राम्रै कुटुम्ब आएका छन् । जातभात पनि मिल्ने । त्यही पल्लो गाउँको राउटेङ्गे हुन् क्यार । बरू केटो पो कस्तो छ कुन्नि तैँले चिनेकी छस् ?" आमाले विस्तारै सोधिन् ।

"चिनेकी छु नि मोरालाई । म जङ्गलमा गिट्ठा भ्याकुर खोज्ने हिडेकोकहाँ कहाँबाट देख्दो रहेछ । सुटुक्क पछि लागिहालछ, मोरो... ।"

चिउरीले आंखा नचाउँदै भनी ।
यसो भन्दा उसको गालामा हल्का
गुलाबी रङ पोलिएको प्रस्ट देखिन्थ्यो ।
“ए राम्रै भयो त । वनको लुकिछिपी
भेटलाई उसले विहेमा बदल्न खोजेको
रैछ । भैत गो ।” आमाले खुसी हुँदै
भनिन् । दुबै ढोकाको चेपमा बसेर
बाहिरको दृश्य हेर्न थाले ।

“लौ हजुर यो ४ पाथी निख्खर
कोदोको रक्सी छ । यो पोड लिनुहोस
र छोरी हामीलाई दिनुहोस् ।” छातावाला
मानिसले फेरि दोहोर्‍याए । ‘लौ, हुर्के
बढेकी छोरी । माइतमा सधैं राखिराख्ने
जात पनि त होइन । त्यसमा पनि म
अलि बढी बिरामी छु । यसको विहेदान
गर्न पाए हुन्थ्यो भन्ने लागिरा’थ्यो ।
हामी त रुडदुडे चेवाङ हौं । तपाईंहरू
राउटाङ्गे चेवाङ होइन त ? हाम्रो
विहेबारी चलने नै हो । एकपल्ट
छोरीसंग सोध्नु न है..’ बाले खोकदै भनेको
दुबैले सुने ।

“नानी चिउरी, बाहिर आऊ
त ।” बाले भने । चिउरी सुटुक्कभित्र
पसेको कुरा बाले थाहा पाइसक्नु भएको
रहेछ । लौ फसाद, अब त बाहिर देखिनै
प्यो’ चिउरीले मनमनै भनी । ‘अं बुबा
किन बोलाउनु भएको’ भन्दै ऊ केही
थाहा नपाएभै गरी बाहिर आई ।
“उंहाहरू तिमीलाई माग्न आउनुभएको
रहेछ । के भन्छ्यौं, म यो रक्सीको पोड

स्विकारूँ त” बुबाले सोध्नुभयो ।

“किन हतारो बुबा तपाईं
बिरामी हुनुहुन्छ । निको भएपछि
गर्दा पनि त होला नि” चिउरीले
लजाउँदै भनी । “त्यसो नभन नानी ।
म बिरामी भएकोले नै हतारिएको
हुँ । ल तिमीहरूले एक अर्कोलाई
चिन्छौं अरे । भेटघाट पनि भएको
छ रे । मैले पोड समाते हैत माइतीको
इज्जत थामेर खुसीसाथ घर गरी
खाए ।” बाले भन्नुभयो । चिउरीले
टाउको निहुराई । यो माइतीघर पराई
घर हुन लागेको ठानेर होला उसका
आंखा रसाए । ऊ सुँक्क सुँक्क गर्दै
भित्र पसी ।

“लौ आजदेखि तपाईं मेरो
कुटुम्बेरी हुनुभयो । मैले मेरो छोरी
तपाईंको छोरालाई दिएँ । तपाईंले
ल्याएको यो सगुनको पोड लिएँ ।
अहिले त साँभ पर्न लाग्यो । भोलि बिहानै
आएर मेरी छोरीलाई आफ्नो घर लाँदा
हुन्छ ।” बाले धोद्रो स्वरमा सकी नसकी
बोल्नुभयो ।

हस् सग्धी हजुर, हाम्रो पोड
लिनुभयो, धन्यवाद । भोलि बिहानै
हामी आउछौं र नानीलाई लिएर
जान्छौं । ‘यत्ति भनी नमस्कार गर्दै
ती दुवै पाहुना उठे र अघि आएकै
बाटो फर्के ।

जिम्मेवारीमा साभेदारी आवश्यक

एकदिन आमाबाट प्रताडित एक बालक रुदै बुवाको छेउ पुगेछ बुवाको मोबाइल खोसेर उसले १०० मा फोन गरेछ ।

मेरो आमाले मलाइ पिटयो भन्दै प्रहरीलाइ सुनायो आमा डराएर मोबाइल खोसिन र भनिन बाबु तिमीलाइ यो कुरा कस्ले सिकायो ? ति बालकले भने समुदाय प्रहरी साभेदारीले सिकायो ।

माथि प्रस्तुत उक्ति काठमाण्डौ स्थित नीजी स्कुलका कक्षा ५ मा अध्ययनरत एक बालकको हो । एक दिन महानगरीय प्रहरी परिसर टेकुबाट उनी पढने स्कुलमा समुदाय प्रहरी साभेदारीमार्फत बालबालिकालाइ सचेतिकरण गर्न कार्यक्रम भएको थियो । त्यस कार्यक्रममा उनी सहभागि हुन पाएका थिए । कार्यक्रममा विभिन्न भिडियोमार्फत बालबालिकालाई सचेतना दिइदै थियो । उनी एकदम जागरूक थिए । भिडियोमा देखाएका सबै कुरालाइ उनले ध्यानसंग हेर्ने । कार्यक्रम सकेपछि फेरी पनि आउनु है भनेर प्रहरीलाइ भन्थे । कक्षा कोठा होस या घरमा आफुले भिडियोमा देखाएको कुरा सबैलाइ सुनाउथे । ति कलिला बालकमा एक प्रकारको आत्म

रसना ढकाल

विश्वासको वृद्धि भैसकेको रहेछ । यस्तै यस्तै विभिन्न प्रकारका शिर्षकहरूमा समुदायमा जनचेतना फैलाउने काम नेपाल प्रहरीले गरिरहेको छ । त्यसबाट सकारात्मक परिणामहरू आइरहेका छन । माथि उल्लेखित एक बालकमा मात्र होइन स्वयम अभिभावकहरूमा पनि आफ्नो बालबच्चा प्रति सजग हुने, कस्तो व्यवहार गर्नुपर्छ जस्ता व्यवहारमा परिवर्तन आएको छ ।

नेपाल प्रहरीले अपराध न्युनिकरणमा समुदायसंग मिलेर काम गर्ने उद्देश्यले समुदाय प्रहरीको अवधारणा ल्यायो । त्यसपछि विभिन्न जिल्लाहरूमा, नगरपालिकास्तरमा र विद्यालय स्तरमा समुदाय प्रहरी साभेदारी समितहरू गठन भयो । गठन भएपश्चात सबै क्षेत्रमा यो कार्यक्रम चलन थाल्यो । सुरुमा कार्यक्रमप्रति त्यति रुचि नदेखाएका व्यक्तिहरू पछि आफै

समुदाय प्रहरी साभेदारीसंग मिलेर काम गर्ने इच्छा देखाएको पनि हामीसंग प्रमाण छ । हिजोको दिनमा संघ सस्थाहरूले केहि कार्यक्रम गर्दा प्रहरीलाई अतिथीको रूपमा या प्रमुख अतिथीको आमन्त्रण गर्थे भने अहिले त्यहि प्रहरीसंग मिलेर काम गरिहरका छन । त्यो भन्दा ठुलो उपलब्धि अरु के हुन सक्छ र । यो समाजमा सबैको आ आफ्नो जिम्मेवारी छ । समाजिक संघ सस्थाहरू कानून बनाउन राज्यलाइ दबाव दिन्छन भने राज्यले त्यससम्बन्धी कानूनको निर्माण गर्छ र प्रहरीले कानून कार्यन्वयनको लागि काम गर्छ भने कानूनमा भएका कठिनाइहरू उपर व्याख्या न्यायापालिकाले गर्छ । यसरी हेर्दा यहाँ सबैले देश विकास गर्न आ आफ्नो प्रकारले जिम्मेवारी पाएका छन । यि जिम्मेवार पाएका निग्रयहरू मिलेर हिडनु बाहेक विकल्प छैन ।

अहिलेसम्म नेपाल प्रहरीले ल्याएको कार्यक्रमहरूमा सबैभन्दा लोकप्रिय कार्यक्रम नै समुदाय प्रहरी साभेदारी देखिएको छ । यस मार्फत समाजिक संघ सस्थाहरूले पनि आफ्नो उद्देश्य अनुरूप समुदाय स्तरमा कार्यक्रमहरू गर्ने अवसर पनि पाएका छन र अर्को तिर समाजमा हुने विभिन्न प्रकारका हिंसा न्युनिकरण गर्न समाजिक सस्थाहरूले आफ्नो तर्फबाट पनि योगदान पुराउँदै आइरहेका छन । उनीहरूले लक्षित वर्गसम्म पुगेर

जोखिमबाट बचन सक्ने उपायहरूको बारेमा विभिन्न शिर्षकमा कार्यक्रमहरू गर्दै आइरहेका छन । तर प्रहरीसंग मिलेर काम गर्दा या समुदायमा जादा त्यसको प्रभाव छुट्टै हुने देखिएको छ । त्यसैगरी कुनै स्कुलमा गएर प्रहरीले सम्बन्धित एक शिर्षकमा बोल्थो भने त्यहाँ उपस्थित जो कोहिमा पनि राम्रो प्रभाव पर्ने गरेको छ । एकतिर प्रहरीसंगको आत्मियता पनि बढ्दै जान्छ भने अर्कोतिर अपराध न्युनिकरणमा पनि टेवा पुग्न सकेको छ । समय हेरक दिन बदलिइरहेको छ । समयसंगै व्यक्तिका हरेक कृत्याकलापहरूमा पनि परिवर्तन भैरहेका छन । परिवर्तन हुने क्रममा कतिपय स्थानमा धेरै घटनाहरू पनि हुने गरेका छन् । ती सबै घटना ठोकिने प्रहरीमा नै हो । जंहा समुदाय हुन्छ त्यहाँ हिंसा नहुने अपराध नहुने भन्ने नै हुदैन । यो मानविय सोचको उपज हो । तर त्यहि हिंसा अत्याचारमा बढ्यो भने समाज भन्न भन आक्रान्त बन्छ । त्यसको असर अर्को पुस्तालाइ पनि पर्न जान्छ । त्यसको लागि हिंसा न्युनिकरण आवश्यक हुन्छ । त्यहि न्युनिकरणको अर्को पाटोको रूपमा समुदाय प्रहरी साभेदारी रहेको छ । यस कार्यक्रमलाई अभै शसक्त बनाउन, समाजलाई विकृति विसंगतिबाट रोक्न सचेतना दियो भने पक्कै पनि यो समाजमा हिंसा लोप नै भएर जान्थ्यो होला ।

कथा

तर्कमान काका

भलकवीर मेरा प्रिय साथी हुन् । हामीसँगै पढलेख गर्छौं । पढाइ र भोलि के गर्ने भन्ने विषयमा छलफल गर्छौं । हामी दुवै आ-आफ्नै गाउँ फर्केर केही गर्ने सल्लाह पनि गरिरहन्छौं ।

भलकवीर परिश्रमी र घरायसी कामकाजमा पनि सिपालु छन् । नरिसाइ मिठो बोल्छन् । सरसफाइमा उत्तिकै ध्यान दिन्छन् । उनी पढाइ संगसंगै विद्यालयमा हुने अरू गतिविधिमा पनि मन लगाउँछन् । हामी सात कक्षाका साथीहरू उनैको सिको गर्छौं ।

भलक गुरुहरूको आँखामा पर्ने असल विद्यार्थी र हाम्रा मिलनसार साथी हुन् । हाम्रो मित्रता देखेर म सहयोगी बसेका घरका काकाकाकी पनि खुसी हुनुहुन्छ । भलकवीर र म मिलेर पढाइसँगै परि आउँदा एकअर्काको घरमा पनि सघाउँछौं ।

यसपालि वार्षिक परीक्षा सकिँदा नसकिँदै कोरोना नामको सरुवा रोगले हाहाकार मच्चायो । यसबाट बच्ने भरपर्दो उपाय सामाजिक दूरी कायम राख्नु रहेछ । यही कुरालाई ध्यान दिई सरकारले सिङ्गै देश बन्दाबन्दी

छायादत्त न्यौपाने 'बगर'

गर्ने निर्णय गर्थे । चार पाँच जना भन्दा बढी मान्छे जम्मा हुने र हुनुपर्ने विद्यालय र महाविद्यालय, कार्यालय, होटेलहरू सबै बन्द भए । धेरै कामकाज बन्द भएपछि मान्छेहरू आ-आफ्नै घरमा रहे । बाहिर निस्कन मिलेन !

भलकवीरका काका तर्कमान र काकी पनि धेरै समय घरमै हुने भए । अब उनीहरूलाई सहयोगी किन चाहियो र ! उनीहरूले केही विचारै नगरी आफन्तकहाँ गएर बस पछि बोलाउला भनेर करकर सुरु गरे । भलकले एक दुई दिन त सुनेर नसुन्यै गरे । सारै भएपछि भने जे पर्ला भनी बाहिर निस्के । निस्कन त निस्के ! अब कहाँ जाने के गर्ने ? अलपत्र सडकमा उभिरहेको भेटेर मेरी काकीले घर ल्याउनुभयो । म धेरै खुसी भएँ । दुई चार दिनदेखि हामी संगसंगै बस्दै थियौं ।

कहिले काहीं
अचम्मको संयोग जुद्धोरेहेछ ।
भलकवीर जस्तै गरी अर्को
एक जना साथी पनि
निकालिएछन् । मेरा काकाको
कार्यालयका साथीले यस्तै
कुरा उठाउनु भएछ ।
कस्ता मानवता नभाका
दुईखुट्टे ? देखनका मात्र
मान्छे ! वर्षौं देखि कज्याउने
अहिले आएर अष्टयारो पर्दा
घरैबाट निकाल्ने ? हैन
यस्तालाई कसरी मान्छे भन्ने ?
मानव अधिकारकर्मी, सरकार
कसैले केही गर्दैनन् ?
अधिपछि के के न सहयोगी
चाहिने विपत्ति आइलाग्दा
चार दिन पाल्न नसक्ने ?
चक्रे बहस भएछ । यी कुरा
तर्कमान काकाले पनि
सुन्नुभएछ । मेरा काकाले
भलकवीरको प्रसङ्ग
चलाउँदा नामै नलिए पनि
तर्कमान काकाको अनुहार
रातोपिरो भएछ ।

साँभ काका घर
आइनपुग्दै तर्कमान
काकाकाकी आउनुभयो ।
उहाँहरूलाई पछुतो भएछ
क्यारे ! तीन वर्षदेखि

छोराछोरीको साथी र आफूहरूको सहयोगी भएर
बसेको बालकलाई असजिलोमा पारियो, बेठिक
गरियो भनेर । जे होस् गल्ती महसुस गर्नुभयो ।
राम्रो भयो ।

विषय प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागे त घरका
कुराले कार्यालयमा पनि राम्रो परिणाम दिने
रहेछ नि है ! कहिलेकाहीं त ! ◆◆◆

गुणवत्त

सुरेन्द्र शाही "गुलाव कान्छो"

१

तरबार भन्दा बलियो कलम भैदिन्छ ।
अरे पुरानै घाउ सेकौं मलम भैदिन्छ ॥
केले बचाउँ सिमा कलम या तरबारले ?
खै कुन्नि के मलाई त अलम भैदिन्छ ॥

२

गाह्रो छ यहाँ आफैलाई सलामी कमाउन ।
जिउँदाको जन्ती मादाको मलामी कमाउन ॥
गिदीनङ्गा खियोस् यो स्वार्थी माभ सकेजति,
दिनरात खटिने छु बरु म कलमी कमाउन ॥

३

आउ प्रिया यही दिलकी रानी बनाउँला ।
दुबै मेरा यी आँखाकी नानी बनाउँला ॥
जब युद्ध भूमिमा लडिरहन्छु दुश्मनसंग,
अनि त्यतिबेला पिउने चौलानी बनाउँला ॥

- बाजुरा ।

फेसबुकको परिणाम

माघ महिनाको रापिलो घाम, दिउसोको समय, आकासमा एकथोपा पनि बादल थिएन । दाहिने बायाँ कहि कतैबाट चियाएर आकाशमा हेर्दा पनि घमाइलो बातावरण धुमिल्याउने खालको गतिबिधि हुने सम्भावना थिएन । विश्व परिवेशमा विभिन्न समयमा घटिरहने घटनाहरूका पछाडि मौसमले पनि भूमिका निर्वाह गरेको हुन्छ भनिन्छ । सफा मौसमको समयमा घटनाहरूमा क्रिमि आएको तथ्याङ्क भएपनि कहिले काहीं अपवादको रूपमा अप्रत्यासित घटना सुन्नु पर्ने र देख्नु पर्ने पनि हुन्छ ।

जिल्ला प्रहरी कार्यालयको प्रत्यक्ष मातहतको रूपमा रहेको ईलाका प्रहरी कार्यालयमा २०७६ सालको आश्वीन महिनाबाट मात्र मुद्दा दर्ता हुन थालेको भएतापनि फुर्सदको समय र तत्काल कुनै घटना नघटेको हुँदा घटित अपराधको विश्लेषण गर्ने कार्यमा शाखामा कार्यरत प्रहरी कर्मचारीलाई त्यसको मोडालिटीको बारेमा मैले बताउँदै थिएँ, अचानक मेरो मोबाइलमा सेभ नभएको नम्बरबाट फोन आयो “सर बेनिघाट रोराड

प्र.नि.भोजराज पाण्डेय

गाउँपालिकाको वडा नं. ९ ठिवाङ स्थित सुमन रेग्मीले खेती गर्ने गरेको पाखो बारीको ढिकमा खाडल खनि आधा पुरिएको अवस्थामा एकजना नवजात शिशुको कर्तब्य गरि मारेर फालेको जस्तो लास छ, तत्काल आउनु पर्यो” आफूलाई समाजसेवी बताउने एकजना महिलाले उक्त कुरा मलाई बताए पछि फोन काटिदिइन ।

सो पश्चात मैले सो घटनाको बारेमा अन्य स्थानीय श्रोतमा मोबाइलबाट सम्पर्क घटना भएको हो होइन भन्ने एकिकन गरि घटना पुष्ट्याई गर्ने आधार प्राप्त भएको हुँदा तत्काल उक्त बिवरण कार्यालय प्रमुखलाई जाहेर गरेपछि घटनास्थलमा आवश्यक टोली लिई जानु भन्ने आदेश भए पश्चात मैले घटनास्थल रहेको उक्त ईलाका प्रत्यक्ष रूपमा हेर्ने प्रहरी चौकी जोगिमाराको कार्यालय प्रमुख प्रसनि भानुराम

चौधरीलाई टेलीफोन गरि आफुसंग भएको जनशक्ति लिई उक्त स्थानमा पुगि घटनास्थलको आवश्यक सुरक्षा गर्नु भन्ने निर्देशन दिई म कार्यालयदेखि अं ३५ कि.मी पश्चिममा रहेको घटनास्थलतर्फ सोको टोलीसहित लिई रवाना भएँ ।

करिब ५० मिनेटको गाडी यत्रापछि जोगिमारादेखि उकालो कच्ची बाटो हुँदै म सहितको टोली घटनास्थलमा पुगि हेर्दा पुर्वमा सुमन रेग्मीको कुखुराको फर्म रहेको टहरा, पश्चिममा टंक बहादुर मल्लको पाखो बारी, उत्तरमा मोहन बहादुर मल्लको पाखो बारी र दक्षिणमा टंक बहादुर मल्लको पाखो बारी सहितको चारकिल्ला भित्र सुमन रेग्मीको पाखो बारी र उक्त बारीको पश्चिमतर्फ डिलमा बुट्यानहरू रहेको, उक्त स्थानमा गोलाई ३ फिट ४ ईन्च, गहिराई १० ईन्च रहि चारै तिर माटो भएको खाडल रहेको, उक्त खाडलको पश्चिमतर्फ डिलमा उत्तर टाउको दक्षिण खुट्टा रही उत्तानो अवस्थामा मास पुरा भई जन्मिएको नावि काटिएको नवजात शिशु मृत अवस्थामा रहेको, उक्त मृतक शिशुको शरिरमा कपडा नभएको, दायाँ हात सामान्य, बायाँ हातको हत्केलादेखि नाडी सम्मको पुरै भागमा मासु नभएको,

उचाई १ फिट ४ ईन्च, कपाल कालो माटो लागेको, दुवै कानमा माटो लागेको, दुवै खुट्टा अर्ध खुम्चिएको अवस्थामा रहि माटो लागेको, नाकमा माटो लागेको, घाँटीको बायाँतर्फको भागमा मासु नभएको, छातीको बायाँतर्फको भागमा मासु नभएको, बायाँतर्फ कोखादेखि पछाडी ढाडसम्मको भागमा छाला उक्किएको र मुखमा केहि चिजले घोचे जस्तो फुल्लिएको अवस्थामा रहेको र सो नजिकै एकातर्फ काटिएको १ फिट ५ ईन्च लम्बाई, २.३ ईन्च गोलाई रहेको काठको घोचो रहेको, उक्त घोचो प्रहरीले बरामद गरेको लाश फेला परेको स्थानको चारकिल्ला सहितको घटनास्थल मुचुल्का लगायतको कार्य सम्पन्न गर्दै गर्दा कसैको कर्तब्यले उक्त घटना भएको कुरा स्पष्ट देखिन्थ्यो ।

घटनास्थलको मुचुल्का गर्ने क्रममा मेरो आँखाहरू वरिपरि जम्मा भएका मानिसहरूमा परिरहेको थियो । मसँग गएको सादा पोशाकको टिमलाई हालसालै घटनास्थलको वरपर रहेका घरहरूमा बस्ने कोहि महिला सुत्केरी भएको छ कि छैन ? भनि पत्ता लगाउन खटाईहाले । घटनास्थलको प्रकृती हेर्दा उक्त स्थान कुनै बाँभो बारी नरहेको, दैनिकरूपमा खेती गर्दै गरेको मलजल

हाली खनखोरस गरेको जमीन रहेको देखिएको र सो स्थानमा सम्बन्धित जग्गा धनी बाहेकको अन्य व्यक्तिहरू आउन सक्ने कुनै सम्भावना नदेखिएको तथा बच्चाको लासको अवस्था हेर्दा मास पुरा भई जन्माई कर्तव्य गरि मारी काठको डण्डीले खाडल खनि उक्त बच्चालाई पुरेको देखिएकोले यो वारदात घटाउने कार्यमा सम्बन्धित परिवारको सदस्य बाहेक अन्य मानिसको संलग्नता हुन नसक्ने निक्कै गरि मैले सो जग्गामा खेती गर्दै गरेको सुमन रेग्मीलाई सोध्नु उपयुक्त ठानी निजलाई एकान्तमा लगि सोध खोज गरें ।

निजले पहिला त आफ्नो घर परिवारका कुनै पनि सदस्यले यस्तो घटना घटाउनै नसक्ने कुरा बताए । तर मैले बिभिन्न कोणबाट निजलाई घटना हुन सक्ने कुरा बताएपछि बिगत २ वर्षदेखि बहिनी प्रमिला रेग्मी श्रीमानसंग डिभोर्स गरि माइतीमा नै बस्दै आएको कुरा बताए पछि म सहितको टोलीले निज प्रमिला रेग्मीलाई तत्कालै भेटी निजलाई सोध खोज गर्दा निजले कुनै कुराको आत्मग्लानी तथा पश्चाताप नगरी महाभारत कथामा ऋषी ब्याससंग महाराज धृतराष्ट्रले आफूले महाभारत युद्ध हेर्न चाहेको ईच्छा जाहेर गर्दा ऋषी ब्यासले महाराज अन्धो

रहेको कारण यो कुरा सम्भव नभएको बरु निजको सारथी संजयलाई यो बरदान दिन सक्ने भनि सारथी संजयलाई दिव्यदृष्टी बरदान भएपछि कुरु क्षेत्रमा भएको पाण्डव र कौरव पक्ष बीचको युद्ध महाराज धृतराष्ट्रलाई दिव्य दृष्टीको सहायताले बताए जस्तै गरि यसरी बताइन ।

आज भन्दा ३ वर्ष अगाडी मलाई घर परिवारबाट मागि विवाह गरि धादिङ जिल्लाको बैरेनीमा विवाह गरि गएकोमा निज श्रीमानसंग करिब २ वर्षसंगै जसोतसो गरि बसेकोमा निजसंग धेरै दैनिक जसो भैभगडा हुने हुँदासंगै बस्न नसकी डिभोर्स गरि माइतीमा नै बस्दै आएकोमा त्यसको केहि समय पछि जोगिमाराकै मानिससंग पुन विवाह गरिसंगै बस्दै आइरहेकोमा निजसंग पनि कुरा मिल्न नसकी ५ महिना जतिसंगै बसि दैनिक जसो मादकपदार्थ सेवन गरिआई कुटपिट गर्ने गरेको हुँदा निजसंग समेत बस्न नसकी माइतीमा नै बसिरहेकी थिए । माइतीमा बस्दा छोरी भएको कारण घरमा भाउजुले नै सबै कामकाज गर्नेहुँदा मैले खासै काम गर्नु पर्दैनथ्यो । समय फुर्सदिलो भएको हुँदा मैले Thakurisupriya नामक Face book ID खो ली एनसेलको डाटा प्याकेज लिई फेसबुक

चलाउने गर्दथे ।

फेसबुक चलाउने क्रममा धेरै फ्रेन्ड रिक्वेस्टहरू आउने गर्दथ्यो । तर मैले खासै वास्ता गर्दिनथे र साथिहरू पनि बनाउदैनथे । सो क्रममा फोटो हेर्दा पनि हलक्क परेको, देख्दा हैण्डसम देखिने मानिसले Mongolian heart MRC नामबाट फ्रेण्ड रिक्वेस्ट पठाएको देखि को रहेछ भनि एसेप्ट गरे । त्यस पछि निजसंग Face book मा निरन्तर कुराकानी गरी एक आपसमा फोन नम्बर समेत आदान प्रदान गरी नेट नहुँदा फोनमा समेत कुराकानी हुन थाल्यो । कुराकानीको क्रममा निजले मलाई आफ्नो घर चितवन बिरेन्द्रनगरमा पर्ने र उमेर बर्ष २२ तथा नाम मनिराज चेपाङ भनि बताई तिमी साह्रै राम्री लाग्यो म तिमिलाई विवाह गरी लैजान्छु भन्ने कुरासमेत गर्न थाल्यो । मैले २ जनासंग थोका खाइसकेको हुँदा यस्तो कुरामा बरालिनु हुँदैन भनि आफुलाई सम्हाली कुरा टार्दै जान थाले । तर भित्रभित्र निजसंग भेट्ने र रमाइलो गर्ने ईच्छाले सताउन थाल्यो । मेसेन्जरमा कुरा हुने क्रममा कहिलेकाही रातीमा भिडियो कल पनि हुने र सो क्रममा हामी ढोका थुनेर हद समेत नाघेर कुरा गर्ने हुदा म भेट्नको लागि लालायित थिएँ । निजले कुराकानीको क्रममा आफू गाडि चालक

भएको कुरा बताउदै काठमाण्डौ घुम्न जाने प्रस्ताव गर्यो । म पनि अहिलेसम्म काठमाण्डौ नगएको हुँदा काठमाण्डौ जाने कुराले मनमा आनन्द आउन थाल्यो । अब त मेरो लागि उज्यालोदेखि फेरि उज्यालोसम्म निज मनिराजसंग फेसबुकमा कुरा गर्नु बाहेक अरु कुरा मेरो मनमा आउन छाड्यो । खानसमेत कहिले काहीं बिर्सिने अवस्था हुन थाल्यो ।

दिनहरू बित्दै जादा हामीहरू बीचमा यति छिट्टै मुनामदनको भन्दा पनि गहिरो मायाप्रति बस्न गयो । निजले घुम्नसमेत जान आग्रह गरेको र मेरो मनमा पनि निजसंग भेटन मन आतुर थियो । फागुन महिना जोगिमारामा महोत्सव चलेको थियो । म घरबाट मेला जान्छु भनि भाउजुको छोरीलाई साथमा लिई तल जोगिमारा भरे र बहिनीलाई यही रमाइलो गर्नु म एकछिनमा आउछु भनि निजसंग गाडीमा कुरिनटार होटेलमा गई दिनभर बस्यौँ । सो क्रममा हामी यति बिध्न हतासिएका थियौं की एक अर्कामा सुरक्षित हुनु पर्छ भन्ने कुरा पनि बिर्सियौं । पछि मैले मेरो महिनावारी रोकिन्छ की ? भनि सोध्दा "चिन्ता नगर न आखिर तिमिलाई मैले नै बिहे गर्ने हो । फेरि बच्चा रहे पनि के भो र ? आखिर बिहे गर्ने भनेकै बच्चा

जन्माउनको लागि त हो नी” सन्त्वना दिलायो ।

त्यसपछि हाम्रो भेटघाटको यात्रा निरन्तर चलिरह्यो । हामी बीचमा भेट गर्नु र सो क्रममा शारीरिक सम्पर्क गर्ने कुरा कुनै नौलो रहेन । चैत्र महिनामा काठमाण्डौंमा समेत नाम थाहा नभएको गेष्टहाउसमा १/२ दिन बसि पटकपटक शारीरिक सम्पर्क गरेकी थिए । निजसँग पटक पटक शारीरिक सम्पर्क गर्दा परिवार नियोजनको साधन प्रयोग नगर्दा पेटमा बच्चा रहन सक्ने कुरा निजलाई पछि पनि सम्झाउँदा निजले म तिमिलाई बिवाह गरेर लगिहाल्छु, किन चिन्ता गर्छौं ? पछि लिन आउँछु भन्ने गर्दै आएको थियो । मिति याद भएन २०७६ सालको वैशाख महिनामा निजसँगै लमजुङ गई २ दिन बसि पटक पटक शारीरिक सम्पर्क गरि फर्केकी थिए । पछि अब कति माइतीमा बस्ने काम गर्नुपर्छ भनि होटेलमा काम गर्न भनि हेटौडा गई त्यहाँको एक होटेलमा काम गर्दै थिए । म त्यहाँ बसेको अवस्थामा पनि निज सो स्थानमा समेत गई मसँग शारीरिक सम्पर्क गरि फर्के पश्चात मेरो महिनावारी रोकिएकोले निजलाई उक्त कुराको जानकारी गराउँदा “अहिले बस्दै गर पछि म लगिहाल्छु नि”

भनेकोले म निजको बिश्वासमा परि बस्दै आएकी थिएँ । पछि निजसँग फोन सम्पर्क नहुने र निजले बोक्ने गरेको फोनमा कल गर्दा फोन नलाग्ने भएको थियो ।

निजले त्यसपछि फेसबुकमा पनि मलाई अनप्रनेण्ड गरेछ । कहिकतैबाट निजलाई मैले सम्पर्क गर्न सकिन । न त कुनै साथी भाई वा आफन्तलाई नी यो कुरा भन्न सके ? प्रहरीलाई नी भन्न सकिन । मेरो पेटमा बच्चा हुकँदै थियो । पेट पनि बिस्तारै ठूलो हुँदै थियो, तर मेरो ज्यान मोटो भएको र जाडोको महिना भएको कारण निरन्तर पछ्यौरा ओढी बस्ने हुँदा मलाई कसैले पनि संका गर्न सकेनन् । बच्चा पेटमा बढ्दै गएको कारण मैले त्यहाँ दिनभर काम गर्न सकिन र माइतीमा आई बस्न थाले ।

श्रीमान श्रीमती भई कसैसँग बसेको कुनै आधार नभएको र मेरो पेटमा गर्भ रहेको कुरा घर परिवार तथा गाउँ समाजमा जानकारी गराउँदा मेरो बेईज्जत हुने डरले मैले घर परिवार तथा गाउँ समाजमा समेत नभनि बसे । यस्तैमा माघ १६ गते राती १२:०० बजे देखि मेरो पेट दुख्न थाल्यो । घरमा सबै सुतिसकेका थिए । म बिस्तारै दैलो उधारी घरबाट बाहिर निस्के । के गरौ कता जाउँ भयो ? मसँग अन्य कुनै

बिकल्प थिएन । बच्चालाई कसरी जन्माउने भन्ने पिरलो भयो । एकमन त घरका दाजु भाउजुलाई भन्छु भन्ने पनि लाग्यो । तर मनदेखि आँट नै आएन । अर्को मनले अब यो संसारमा बाचेर के पो हुन्छ र ? बरू मर्छु भन्ने लाग्यो । तत्काल मर्न सक्ने आधार पनि फेला पार्न सकिन । पेट निरन्तर दुखिरहेको थियो । गोठमा गाईबस्तु बाध्ने ठाउँमा राखेको परालमा गएर केहि समय बसे । बाहिर लुगलुग कमाउने खालको जाडो थियो । सायद बिहानी भएभै लाग्न थाल्यो । कुखुराको भाले बासेको आवाज जताततै सुनिन थाल्यो । यहाँ गोठमा बच्चा जन्माउनु हुँदैन भन्ने ठानी तल मेरो दाजुले खेती गर्ने गरेको पाखो बारीको बुट्यान भएको ढिकमा गई बसें । १७ गते बिहान करिब आठ बजे बच्चा जन्मियो । उक्त बच्चा छोरा नै रहेछ । एकछिन काखमा लिए । हेर्दा राम्रो सलक्क परेको । एकछिन बच्चालाई खुबै हेरिरेहें । तर पछि डर लाग्न थाल्यो । बाउको आधार नभई माइतिमै बच्चा जन्मेको कुरा गाउँ समाजमा थाहा भयो भने मेरो तथा माइती परिवारको बेईज्जत हुने डरले ढिकमा मेरो नजिकै रहेको काठको घोचो हातमा लिए । मैले उक्त बच्चाको मुखमा काठको घोचो छिराई बेस्सेरी थिचे । मुखमा घोचो छिरेको

कारण बच्चा रून पनि सकेन र एकछिनमा मर्यो । त्यसपछि मैले ढिकमा त्यही काठको घोचोले सानो खाडल खनि उक्त खाडलमा सालनाल सहितको मृत बच्चालाई हालि माटोले पुरि बच्चालाई मार्न तथा खाडल खन्न प्रयोग भएको काठको घोचो सोही स्थानमा नै छोडी घरमा गई केहि नभएको जस्तो गरि बसे ।

घरमा दाजुले कहाँ गएको भनि सोध्नुभएको थियो । मैले “छिमेकी दिदीकोमा” भनि सहज रूपमा बताए । सायद दाजुले पत्याउनु भएर होला फेरी प्रश्न गर्नु भएन ।

घरमा बसेको भए तापनि मेरो मन भने भतभती पोलिरहेको थियो । बिहान खाना खान पनि मन लागेन । नुहाउन पनि सकिन । जीउ गन्हाइरहेको थियो । कोठामा एकलै बसिरहेको थिए । दिउसो दाजु भाउजु लगायतका खेताला मैले बच्चा जन्माई मारी खाडल खनि गाडेको डिल भन्दा माथिल्लो बारीमा आलु गोड्दै हुनुहुन्थ्यो । म घरमा नै बसिरहेको थिएँ । पछि दिउसो दुई बजेतिर बारीमा हजुरहरू सहितको प्रहरी टोली आएको घरको बार्दलीबाट देखेको थिए । घरमा कसैलाई थाहा नभएको हुँदा “मलाई कसैले पनि संका गर्दैनन होला” भन्ने सोचेको थिए ।

बिना कुनै प्रश्न, बिना कुनै रोकटोक निज प्रमिला रेग्मीले यो कुरा फिल्मको कहानी जस्तो बताउँदा न त हामीले निजको आखाँमा कुनै आँशुको थोपा देख्यौ ? न त निजको अनुहारमा पश्चातापको कुनै भाव देख्यौ ? न त कुनै आत्मग्लानी नै थियो ? न त यस घटनाको पछाडीको मुख्य कारक वा निजलाई यो अवस्थामा पुऱ्याउने मनिराज चेपाङलाई कारवाही हुनु पर्दछ भन्ने दृढता नै थियो ?

निजको घर परिवारबाट निजले गरेको कसूरको बिरुद्धमा जहेरी आउने सम्भावना पनि थिएन । तथापी हामीले निजको दाजु सुमन रेग्मीलाई आग्रह गर्यौ । तर निजले जाहेरी दिन आनाकानी गरेको हुँदा हामीले त्यती बल गरेनौ । तर लास सद्गतको लागि पोष्टमार्टम पश्चात जिम्मामा लगाई प्रहरीको प्रतिवेदनबाट कर्तव्य ज्यान मुद्धामा जिल्ला न्यायधिवक्ताको कार्यालय धादिङ मार्फत प्रमिला रेग्मीलाई सम्मानित जिल्ला अदालत धादिङबाट म्याद लिई आवश्यक सम्पुर्ण अनुसन्धान पुरा भएको र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र गजुरीबाट प्राप्त भएको शव परीक्षण प्रतिवेदनमा Mouth, tongue: A stone

measuring 2*4 cm present in the oral cavity, small pieces of wood particles also present. Opinion on cause of death: Asphyxia, probably due to foreign body in the mouth. भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको तथा प्रतिवादी प्रमिला रेग्मीले अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष बयान गर्दा Mongolian heart MRC प्रयोगकर्ता चितवन बिरेन्द्रनगर घर भएको वर्ष २२ को नाम मनिराज चेपाङ बताउने व्यक्तिले बिवाह गरी लैजान्छु भनि विश्वासमा पारी गर्भवती बनाएकै कारणबाट निजको आफ्नो गर्भमा रहेको बच्चा जन्माई मार्ने सम्मको कार्य भएको हुँदा निज प्रमिला रेग्मी र फरार रहेका मनिराज चेपाङलाई समेत कानुनी कारवाही गरी पाउँ भन्ने व्यहोराको घटना सम्बन्धमा बुझिएका सुन्तली सेन ठकुरी, रूपा सिंह ठकुरी, कोपिला बिष्ट, सुमन रेग्मी र पार्वती रेग्मीसमेतले एकै मिलान व्यहोराको घटना विवरण कागजसमेतको आधार प्रमाणबाट प्रतिवादी प्रमिला रेग्मीले नवजात शिशु (पुरुष) जन्माई काठको घोचोले शिशुको मुखमा घोची कर्तव्य गरि मारी कसुरलाई लुकाउन

खाडल खनि माटोले पुरेको वारदात स-प्रमाण पुष्टि भएको देखिन्छ ।

प्रमिला रेग्मीको बयानबाट खुलेको फरार अभियुक्त मनिराज चेपाङको फोटोसमेत रितपूर्वक सनाखत गराई उक्त कसुर हुनको लागि निज मनिराज चेपाङले गर्भवती बनाएकै कारणबाट निज प्रमिलाको आफ्नो गर्भमा रहेको बच्चा जन्माई मार्ने सम्मको कार्य भएको हुँदा उल्लेखित कसुरमा फरार रहेका प्रतिवादी मनिराज चेपाङ समेतको संलग्नता रहेको अनुसन्धानबाट स-प्रमाण पुष्टिम हुन आएको हुँदा प्रतिवादी प्रमिला रेग्मीलाई मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को परिच्छेद १२ को दफा १७७ को उपदफा (१) बमोजिमको कसुरमा सोही दफाको उपदफा (२) बमोजिम सजाय हुनको साथै प्रतिवादी मनिराज चेपाङलाई मुलुकी अपराध संहिता २०७४ को परिच्छेद ३ को दफा ३६ बमोजिमको कसुरमा सजाय हुनसमेत माग दावी लिई सक्कल नक्कल मिसिल कागजातहरू सहितको अनुसन्धान प्रतिवेदन र फरार रहेका प्रतिवादी मनिराज चेपाङको हकमा कानुन बमोजिम गरी पाउन समेत भनि पक्राउ प्रतिवादी प्रमिला रेग्मीलाई फागुन १५ गते जिल्ला न्यायाधिवक्ताको

कार्यालयमा पेश भएकोमा जिल्ला न्यायाधिवक्ताको कार्यालयबाट ऐ १८ गते सोहि बमोजिम नै सजाय हुन भनि अभियोग पत्रसाथ निज प्रतिवादीलाई सम्मानित जिल्ला अदालत धादिङमा पेश भएकोमा सम्मानित जिल्ला अदालतको ऐ १९ गतेको आदेशले पुर्पक्षको लागि जिल्ला कारागार धादिङमा पठाउने निर्णय भएको हुँदा निज प्रमिला रेग्मी यतिखेर धादिङ जिल्ला कारागारमा दिनहरू बिताइरहेकी छिन ।

फेसबुकले सूचना र संचारको क्षेत्रमा अभुतपूर्व सहयोग पुऱ्याएको छ । यसको सहि सदुपयोग गर्न सकेको खण्डमा यसमा जति फाइदा अरुमा भेट्टाउन सकिँदैन । तर यसको आज जुन रूपमा दुरुपयोग भईरहेको छ, त्यसले यी लगायतका धेरै नखुलेका अपराधहरूमा पनि हिस्सेदारी लिएको छ । अपराध गर्नको लागि सामाजिक सञ्जालको प्रयोग दिनानुदिन बढ्दै गैरहेको छ र यो सुरक्षा निकायको लागि गम्भिर चुनौतीको विषय पनि हो । तसर्थ यसलाई सहि तरिकाले नचलाउने र जथाभावी रूपमा साथीहरू बनाउने गर्दा पछि त्यही साथी नै समस्याको कारक तत्व बन्ने कुरालाई नकार्न भने सकिँदैन ।

◆◆◆

वैशाख-जेठ २०७७

तिम्रो गलाको हार कि तिम्रो हार

सुनका गहना नपाएको भोकमा
मसँग कतिदिन बोलिनौ,
खाडिमा पसिना चुहाउँदै
पटक पटक सम्भौं
तर तिम्रो फोन सधैं व्यस्त रहिरहयो ।

✍ मनिष प्रयत्न

बाजेको सेकुवा र एभरेस्ट मःम ले
तिम्रा जिब्रो लालिएका,
ठुला महल र सपिड सेन्टरमा महङ्गा कपडा किन्ने तिमी
त्यो पनि सिलाउदै टालिएका
त्यो साउदीमा भिजेका गन्जीबाट आएका
पसिनाको गन्ध तिम्ले पत्तै पाइनौ ।

आइफोन, आइप्याडबाट टिकटक र इन्स्टाग्राम चलाइ
फोटो भिडियो हालिरहँदा तिमिले
कृवेतबाट नोकिया मोबाइलमा कोरिएका
ती अक्षरहरूलाई अल्पायुमै जलाइदियौ ।

फाइभ स्टार लाइफमा तिमी एउटी रानी सरि बाचिरहँदा ।
खबस र पानीले भोक मेट्दै गरेको
तिम्रो श्रीमानका मुखाकृती तिम्ले
टेबलको न्याप्किनले नै पुछि दिएउ ।

आज चम्केका छन तिम्रा गलाका हार तर
तिमी भित्र भित्रै अस्ताएकी छौ,
आज उब्जेका छन तिमिमा अनेक प्रश्न
तिमी अनुत्तरित भैरहेकी छौ ।

बल्ल आज तिमिले उनको दुःख बुझ्दैछौं
सुटुक्क अर्काको शरण लिने तिम्रा मुटु कापेका छन
एउटा ढोका बन्दै गरेर भयालबाट उम्केका तिम्रा माया
सम्मानको शृङारले कोतरिएका छन ।
त्यसैले त आज तिम्रो गलाको हारले हार खाएको छ ।

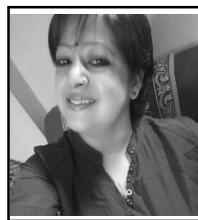
आँखा दान

आँखा दान यो शब्दले म मा गहिरो प्रभाव पारेछ । सायद म आँखा कै बारेमा सोचन बाध्य भएँ । आँखिर आँखा विना त यो संसार के नै हो र ? आफ्नो अगाडि हरेक सेकेण्ड घटिरहेका गतिविधिहरू अवलोकन गर्न नपाउनु, प्रतिक्रिया दिन नपाउनु वा भनीँ उपस्थित भएर पनि कुनैपनि घटनाबारे अन्जान हुनु जस्तो दुख लाग्दो कुरा के नै होला र !

नानी तँ मान्छेमा सबभन्दा पहिला के कुरा नोटिश गर्छेस् ? मैले मेरी छोरीलाई सोधेँ । आँखा उसले भनी म सुरुमा मान्छेका आँखा नोटिश गर्छु, किन किन आँखा हेरेरै पनि को मान्छे कस्तो छ भनेर अडुकल गर्न सक्छु ममी म ।

उसका कुरा ठिकै त हुन् नी, कसैका आँखा यति नसालु हुन्छन् की उसका आँखाले नै मान्छेलाई भुलाउँछन् । कसैका आँखा फेरि यस्ता हुन्छन् की लाग्छ उसले राम्रो कुरामा पनि नराम्रो देख्छ । परबाट घोच्ने खालका आँखा भएका मान्छेबाट म डराउँछु ।

आँखा यस्तो अङ्ग हो यो विना संसार बुझ्न कठिन छ । सिङ्गे मानवको

शशी श्रेष्ठ

पहिचान आँखाबाट नै सुरु हुन्छ । कुनै आँखा हेर्दा यो संसार नै सुन्दर लाग्छ । ती त्यस्ता मायालु आँखाहरू घरिघरि हेरिरहुँ, देखिरहुँ जस्तो लाग्छ । सुन्दर आँखा हुने मानिसहरू आकर्षक देखिन्छन् । आँखाबाट एक अर्काको आनाबानी थाहा हुन्छ । रिसाएका बेलाको आँखा, खुशी हुँदा रमाइरहेका आँखा, रुँदा आँसु भरिरहेका दुखी आँखा मन पर्ने मान्छेसँग कुरा गर्दा सर्माएका आँखा, पाकेटमारका चतुर आँखा आदी ।

आँखाको कुरा गर्दा सन्दुक रूइतको नाम नलिँदा मेरो लेखलाई अन्याय हुन्छ । सन्दुक नै आँखाका पर्यायवाची हुन्, बल्ल बल्ल आँखाको शल्यक्रिया गरी आँखा देख्न थालेका हरूलाई सन्दुक रूइत भगवानका पर्याय हुन् । अन्धोपन भएको मानिसले फेरि आँखा देखेको र ऊ फेरि दृष्य जगतको

अङ्ग बनेको हेर्न साँच्चै नै हृदयस्पर्शी दृष्य हुँदो रहेछ -सन्दुकले आफ्नो किताबमा भनेका छन् "एउटा मान्छेले जीवनकाल भरिमा दुई करोड चालिस लाख वटा दृष्य देख्दछ" । आफ्नो जन्मदेखि मृत्युसम्म आँखा नदेख्ने मान्छेको लागि जीवन कति कष्टकर हुन्छ हामी कल्पना गर्न पनि सक्दैनौं । उसले आफ्नो जीवनभर अन्धकार मात्रै देखिरहन्छ, भोगिरहन्छ । छरछिमेकी, इष्टमित्रका कारुणिक वाणीले उसलाई कतिपनि मद्दत गर्दैन, उल्टै भन दुःख दिईरहेको हुन्छ । यस्तै एउटा सेतो छडीको साहारांमा आफ्नो जीवन बिताउनेहरूलाई एउटा आँखा दान गर्दा त्यो जीवन नै दान गरे सरह हुन्छ ।

सम्झि ल्याउँदा यस कठोर संसारमा देख्न बाँकी केही छ जस्तो मलाई लाग्दैन । दाइजोको आगोमा जलेर खरानी भएको शब मैले देखिन की मायाको आतङ्कमा फसेर "एसिड आक्रमण" को भिक्किटम भएकी बहिनीको अनुहार पो देखिन की, यौन हिंसा र बलात्कारले आफ्नै प्यास मेट्ने यौन पिपासुहरू पो देखिन की, भुईँचालो आउँदा आफ्नो अगाडि घर ढलेको दृष्यले बौलाएकी आमाको नाङ्गो शरीर पो देखिन की, पर्यटकीय दृष्टिले धनी देशको सबभन्दा विकसित शहरको ढलमा पसेर बगेकी ती सानी नानी पो

देखिन की, विदेशीएका युवाहरू फर्किदां एयरपोर्टमा काठको बाकसको लाम मैले देखिन की । राम्रो त यसै राम्रो छदैंछ, राम्रा कुराहरू त नदेखे पनि सुन्दै आनन्द आउँछ तर अरू केही त्यस्ता कुराहरू पनि जुन देख्नु सुन्नु नै नपरोस् जस्तो हुन्छ । यस्तो कुरा सम्झिदा त बरू आँखै नदेख्ने भइ दिए यो सबै कुरा देख्नु त पर्थेन नी भन्ने पनि हुन्छ ।

खैर ! आँखाका बारेमा अरू म के भनौं कहिलेकाँही त आँखा नदेख्नेहरूको मुखबाट पनि केही कुराको बारेमा सुन्न मन लाग्छ, उनीहरूको रचना पढ्न मन लाग्छ । उनीहरूको दुनिया हामीले सोचेभन्दा धेरै धेरै नै फरक छ । कहिलेकाँही उनीहरूको संसारमा डुबेर उनीहरूलाई त्यस अन्धकार संसारको दलदलबाट निकाल्न मन लाग्छ । एकजनाको आँखाले चार दृष्टि विहिनहरूको संसार उज्यालो हुन्छ ।

रूइतको किताब पढेर निकै नै प्रभावित भएका हामी परिवारले पनि अन्धकारको दलदलमा फसेकाहरूलाई उज्यालोतर्फ डोहोर्‍याउने पहल गर्‍यौं । नेत्रदान गर्न इच्छुकहरूको लिष्टमा आफ्नो पनि नाम दर्ता गराउने निधो गर्‍यौं । आखि । -"नेत्रदान नै जीवन दान रहेछ" ।

कथा

लक डाउनले टुशाएको प्रेम

समय आफ्नो गतिमा चलिरहेको हुन्छ । समयलाई न उछिन्न सकिन्छ न समय भन्दा पछि जान सकिन्छ । समयको गतिसँगै मानव जीवन चक्र चलिरहेको छ । समाज त्यही नाट्यशाला हो जहाँ मानव जीवनका पानाहरू पल्टिने गर्छन् । ती पानाहरू कुनै बेला सुख आनन्द मनोरन्जन र खुशीहरूले भरिपूर्ण भएका हुन्छन् भने कुनै बेला दुःख पीडा बेदना र विवादका बाछिटाहरूले भरिपूर्ण भएका हुन्छन् । त्यो नाट्यशाला कहिले ढकमक्क फुलेको फुलबारी बन्छ भने कहिले उराठ लाग्दो मरुभूमि बनेको हुन्छ । ढकमक्क फुलेको फुलबारीमा भमराहरू घुमिरहेका हुन्छन् भने हजारौं प्रेमीप्रेमीकाहरू, बालबालिकाहरू र बृद्धबृद्धाहरू घुम्ने खेल्ने र माया प्रेमका सन्देश साटासाट गर्ने मञ्च बनेको हुन्छ । जीवन त्यस्तै फुलबारी बनाउने कोशिस त सबैले गरेका हुन्छन् । तर सबैको भागमा सोचे जस्तो लेखेको हुँदैन । एउटा नजिकबाट चियाएको वास्तविक समाजको नाट्यशालाको केहि बाछिटाले दिमागमा हान्यो

प्र.ना.नि. नेत्रहरि काफ्ले

कलमलाई रोक्ने प्रयास गरे तर रोकिएन ।

आजको सामाजिक संजालको भुमरीमा सबै परेका छन् । कसैले राम्रै फाईदा लिन सकेका छन् भने कोहि नराम्ररी फसेका पनि छन् । सामाजिक सञ्जालले प्रेममा पारेको छ भने अनाहकमा बिछोडका बेदना सहन बाध्य पारेको छ । विकास र पार्वती यसैको प्रयोगकर्ता हुन् । जसको जिवनमा कहिले बसन्त आउँछ त कहिले शिशिरको उजाडिलो दिनहरू । सामाजिक सञ्जालको माध्यमबाट विकास र पार्वतीको माया प्रेम भागिन्छ । प्रेमलाई वैवाहिक सम्बन्धमा स्थापित गर्न सफल हुन्छन् । यीनीहरूको विवाह पारिवारीक सल्लाह विना नै गरिएको हुन्छ । कस्तो अचम्म एक पटक देख भेट नहुँदै फेसबुकको

माध्यमबाट विवाह गर्न सक्ने आठ प्रदान गरेको हुन्छ । विकास काठमाण्डौंमा सामान्य मजदुरी गर्ने पार्वती उदयपुरमा कक्षा बाह्रमा अध्ययनरत हुन्छे । विवाह गर्ने पक्का भएपछि विकास पार्वतीलाई लिन उदयपुर जान्छ । तिनीहरूको भेट हुन्छ हेराहेर गर्छन् तर एक अर्काले विश्वास नै गर्दैनन् । पार्वती फर्किन्छे अलिक पर पुगेपछि फेरि तिनीहरूको फोनमा कुरा हुन्छ अनि विकासले भन्छ मै त हुँ विकास किन फर्किएकी त्यसपछि पार्वती फेरि आउछे भेट हुन्छ त्यसपछि काठमाण्डौंका लागि गाडि चढ्छन् ।

तीन महिना पछि विवाह हुन्छ । विभिन्न समस्याका कारण तिनीहरू गाऊ फर्कछन् । विवाह गरेको सात आठ महिना पछि पार्वतीलाई गाउँमा छोडेर विकास विदेश जान्छ । पार्वती गर्भवती भएकी हुन्छे । विकास विदेश गएको दुई तीन महिना पछि पार्वतीले छोरो जन्माउछे । पार्वतीकी सासुले छोरी सरह माया गर्छिन् । विकाससँग बेलाबेला टेलिफोनमा कुराकानी हुन्छ । गाउले परिवेश अनुसार पार्वती छोरालाई सासुसँग छोडेर घाँस दाउरा मेलापात गर्छे । घाँस दाउरा मेलापात गर्दा पार्वतीको गाउँका मानिसहरूसँग भेटघाट र कुराकानी हुन्छ । तर गाउँले र आफन्तले

समेत अन्य गाउँका केटाहरूसँग भेटेको र कुराकानी गरेको मन पराउदैनन् । सासु र श्रीमानलाई समेत पार्वतीको अन्य केटाहरूसँग हिमचिम भएको कुरा लगाउछन् । पार्वतीलाई सासुले सम्झाउछिन् । विकासले पनि गाउँको हल्लाको बारेमा पार्वतीलाई सुभाउछ । घरमा दरार देखापर्छ पार्वतीले घर छोडेर अन्तै डेरा लिएर बस्छे ।

विकास चार वर्षपछि नेपाल फर्कछ । विकास जुन सपना बोकेर विदेश गएको हुन्छ त्यो सपना साकार पार्न सक्दैन । केहि कमाउन नसकि नेपाल फर्किएको विकासले गाउँमा पनि केहि गर्न सक्दैन । गाऊ मै तिनीहरूको पारिवारिक कलह बढ्दै गइरहेको हुन्छ । विकासको अलिक शंका गर्ने स्वभाव हुन्छ भने पार्वती पनि गाउँले केटाहरूसँग खुल्ला रूपले बोलचाल गर्ने स्वभावकी हुन्छे । तिनिहरू फेरि काठमाण्डौं आउछन् । सामान्य लेखपढ भएका दुवैजनाको कमाइले जिविकोपार्जन गर्न भण्डै मुस्किल नै हुन्छ । विकास अलिक बढी मादक पदार्थ सेवन गर्ने गर्छ । त्यही विषयमा तिनीहरूबीच सधैं भगडा हुन्छ । तिनीहरूबीच आर्थिक समस्याका कारण पार्वतीको गहना बन्धकी राखेर ऋण लिने र घर खर्च चलाउने गर्छन् । विकासको काममा

कहि पनि राम्रो कमाई हुँदैन । पार्वतीले पनि समान्य मजदुरी गरि केहि पैसा कमाउछे । त्यहि पैसाले छोरालाई पढाइ खर्च धानिरहेकी हुन्छे । पार्वतीले दुई तीन ठाउँमा काम गर्ने हुँदा बिहान सबेरै काममा जानु पर्ने र बेलुका अवेरसम्म काम गर्नु पर्ने बाध्यता आफ्नै ठाउँमा छ । त्यति गर्दा पनि विकासले पार्वतीलाई नकरात्मक सोचले हेर्ने अरुको कुरा सुन्ने र शंका गर्ने गर्दछ ।

पार्वती दिन भरिको कामको थकाई आफ्नो छोराको चिन्ता बेलुका घर पुग्दा श्रीमानको सधैंको रडाकोले विछिप्त हुन्छे । साँझ पख सबैका परिवारका सदस्य दिनभरिको कामको चटारो सकेर विभिन्न परिकार आनन्दले भरिएका कुराकानीका साथ ग्रहण गर्छन् । पार्वती खाना तयार गरेर श्रीमानलाई पर्खदा पर्खदा रातको दश बज्छ । श्रीमानको आगमन होला र सँगै बसेर सिठो पिठो रमाउदै खाउला भन्ने आशामा रहन्छे । बरबराउदै खुट्टा लरबराउदै विकासको आगमन हुन्छ । सधैं भै घर युद्धभूमिमा परिणत हुन्छ । आमा बाबाको भगडा, कुटाकुट र हानाहानले त्रसित बसन्तको बालमनोबिज्ञानमा परेको असर बुझ्ने कोहि हुँदैन । सबैका केटाकेटी साँझ पख आफ्ना बाबा आमा कति खेर

आइपुग्लान् र के के खानेकुरा ल्याईदेलान् भन्ने आशामा बसेका हुन्छन् । तर बसन्तको बालमनोबिज्ञानले त्यस्तो अपेक्षा राख्दैन मात्र बाबाले रक्सी नपिइ घर आइदिए, आमा समय मै घर आइपुगे र भगडा नगरी साँझ र रात कटे आनन्दको महशुस गरेको हुन्छ ।

यो निरन्तर चलेको शंका र अविश्वासको डढेलोले व्यक्ति परिवार र समाजलाई नै त्रसित बनाइरहेको हुन्छ । खै कस्ले यो डढेलोको रापबाट आनन्दको अनुभूति गरेको छ त्यो त थाहा भएन तर बालमनोबिज्ञानमा परेको असर चै छल्लङ्गे देखिन्छ । बसन्त स्कुलबाट घर फर्कन्छ । उसलाई भोकको चिन्ता छैन गृहकार्य कतिबेला सकाउने चिन्ता छैन केवल चिन्ता छ त आज उसका बाबा आमा भगडा नगरिदिए हुन्छ । नजिकको कोठा ढकढकाउछ ठुलो बाबा आज मेरा बाबा आमा भगडा गरे भने म तपाईंलाई बोलाउन आउछु ढोका खोल्नु है । माया प्रेम र स्नेह अनि संस्कार सिक्ने अवस्थामा डर त्रास भय अहंकार र शंका अनि अविश्वासले भरिएको पिंजडामा हुर्किएको बालकको कस्तो भविष्यको अपेक्षा गर्ने त्यो समाजले ।

धेरै दागहरू धोएर पखालेर जाने रहेछन् तर मानव चरित्रमा

लागेको दाग न धोएर जाने न पखालेर जाने त्यो दाग तबसम्म मेटिनेरछ जबसम्म जीवन रहन्छ । त्यसैको शिकार बनेकी पार्वतीलाई अनाहकमा गाउँमा रहँदा लागेको दाग र विकासको शंकाको पर्दाबाट चियाएर हेरिएको दागले जीवनलाई विछिप्त बनाएको छ । छरछिमेक र आफन्तले पटक पटक सम्झाउने प्रयासहरू नभएका होइनन् । पार्वतीले विकाससँग संवाद गर्दाको शब्द चयनको खडेरी र विकासको शंका रूपी चस्माले सम्बन्धलाई खरानी नै पार्ने अवस्था सिर्जना हुन्छ । दुबैलाई अनुभूति हुन्छ यो शंका रूपी चस्माले हेरिएको अन्धकार जीवन र शब्द चयनमा खडेरी लागेको संवादले अटसमटस भएको परिवेशमा जीउनु भन्दा अलग हुनै बेश । सम्बन्ध अन्त्यका लागि अदालत जाने कुरा गर्छन् तर जान सक्ने शाहस देखिँदैन । पार्वतीलाई छोराको भविष्यको चिन्ता, समाजले के भन्ला भन्ने चिन्ता, माइती पक्षले के भन्ला भन्ने चिन्ता, साथी भाइले के भन्ला भन्ने चिन्ताले न अदालत जान सक्छे न सँगै बस्न नै । विकास पनि अदालत जान नसक्ने र सँगै बस्नु भन्दा एकलै बस्दा शान्ति प्राप्त हुने निष्कर्षमा पुग्छ ।

विकास गाउँ जान्छ । तिनीहरूको टेलिफोन सम्वाद समेत

हुँदैन । चार पाच महिना पछि विकास फेरि काठमाण्डौँ आउछ तर बेग्लै कोठा लिएर बस्छ । बसन्तको जन्म दिन पारेर पार्वतीले विकासलाई कोठामा बोलाउछे । विकास आउछ वसन्तको जन्म दिन भव्य रूपमा मनाउछन् । फेरि भगडा सुरु हुन्छ । कहिले पार्वतीले बिष सेवन गर्ने त कहिले विकासले । भगडा हुँदा दुबैले मोबाईल फोडा फोड गर्छन् । विकास फेरि बेग्लै बस्न थाल्छ । लामो समयसम्म तिनीहरूको सम्वाद समेत हुँदैन । विकास र पार्वतीको सम्बन्धलाई नदिको दुई किनारको रूपमा चित्रण गर्ने धेरै भेटीन थाल्छन् । समयको गतिसँगै जीवनका पानाहरू पल्टदै छन् ।

विश्व कोरना भाइरसले आक्रान्त छ । विश्वका महाशक्ति राष्ट्र भनिनेहरू डरले त्रसित भइरहेका छन् । विश्व युद्धलाई चुनौती दिनेहरू कोरना भाइरसका कारण थला परेका छन् । विश्वमा हजारौँ मानिसहरूको मृत्यु भएको छ । विश्व कोरना भाइरस रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि लकडाउन गर्न बाध्य भएको छ । नेपाल सरकारले पनि लकडाउन घोषणा गर्छ । जसका कारण नेपालमा मजदुरी गरि जिविकोपार्जन गर्ने लाखौँ मजदुरहरूको विचलनी भएको छ । पार्वती र विकास पनि यसको शिकार

भएका छन् । विकास लामो समय पछि आफ्नो छोरो र पार्वतीलाई सम्भिएर कोठामा आएको छ । लक डाउन भएको एक महिना पुरा भएको छ । पार्वती र विकासको जीवनमा बसन्त ऋतुको आगमन भएको अनुभूति गराएको छ । पार्वतीको विछिप्त भएको मन र विकासको विरक्तिएको जीवन रूपी बगैंचाका फुलहरू टुसाएका छन् । पार्वतीको बोलिमा मिठासता शब्द चयनमा कुशलता र विकासको पिउने बानिमा सुधार हुनुको साथै शंका रूपी चश्मा फुटेको छ भने अविश्वासले भरिएको तुवालो फाटेको छ । अहिले तिनीहरू बीच विगतका कमि कमजोरीलाई सच्याउने र जीवनलाई एउटा सुन्दर फुलबारीका रूपमा परिणत गर्ने प्रण गरेका छन् । त्यहाँ माया प्रेम विश्वास इमान्दारीता र संस्कारले भरिएको

बेलुन बनेको छ । जीवन चक्रको यो पानालाई सजाउने सबैको रहर हुन्छ निरन्तर यस्तै यस्तै रहिरहोस् लाखौं लाख शुभकामना !

कविता

युवा हऊन् सादर पात्र ज्ञानी !

✍ पदम दाहाल

नकामका हौ ? कि त कामका हौ ?
असावधानी असमानका छौ !
न दामका छौ न सुनामका छौ
उद्दण्ड लाग्ने अपमानका छौ ।

छाती फुटाईकन साँभ रात
छेकेर बाटो किन हौ विलाप !
कपाल कालो रंगिएर सेतो
नाङ्गो नहोऊ भुर भै भतौरौ !

नौ ठाउँमा प्वाल परी बतास
कूठाउँ छिर्दो भन के छ प्यास ?
बेढङ्ग चाला विकराल टाटु
भट्टी र खाजाघर घाट घाटु ।

कैले बनौला मन मन्दगामी ?
युवा हऊन् सादर पात्र ज्ञानी !
विनाशकारी किन हौ उपल्लो !
सुपात्र सच्चा खलपात्र खल्लो !

निलोवर्दी

यो नाम सुन्ने बित्तिकै धेरै मानिसहरू उसैपनि भसंग हुन्छन । यो नाम भित्रको कृत्याकलाप र जिम्मेवारीलाई कतिपय मानिसले सम्मान गर्दछन त कतिपय मानिसले घृणा गर्दछन । आफुलाई पर्दाका बखत सबै मानिसले राम्रो नराम्रो जे जे भएपनि पुकार्ने गर्दछन । निलोवर्दी- भट्ट हेर्दा सजिलो छ चार अक्षरले बनेको यो शब्द । यस भित्रको गहिराइमा जाने हो भने यसको जति वर्णन गरेपनि कमै हुने मेरो विचार छ । बिहानीको घामजस्तै गरी नरम स्वभावमा सेवा दिइरहेका म र म जस्ता थुप्रै निलोवर्दीमा सजिएका व्यक्तिहरूको दिनचर्या बाहिरी देखावटी रूपमा भने कति सरल छ है । अभै भनौ भने कतिपय मानिसले त निलोवर्दीमा सजिएका व्यक्तिलाई मानिस नै नसोच्दा रहेछन । आज भन्दा करिब अढाई वर्ष अगाडी म पनि निलोवर्दीमा सजिएका ति राष्ट्रका सपुतहरूलाई सजिलै भाषाले बोलाउथे । डर र माया निकै हुने निलोवर्दीको जिवन गाथा सुन्ने हो भने यो एकादेशको एकासमयको कथा जस्तो हुन पुग्दछ । जिवनका सुखी र दुःखी क्षण के हुन

प्र.ज.उमेश अवस्थी

भनि वास्तै नगरी अहोरात्र खटिईरहने यि राष्ट्रका गहन जिम्मेवारीभित्र बाधिएका उच्च अनुशासनमा रहेर आफ्नो लाउ-लाउ र खाउ-खाउ भन्ने उमेर सेवामा व्यतित गरिरहेका हजारौ देशका सिपाही तथा नेपाल प्रहरी संगठनमा आबद्ध कर्मचारीहरूको दिनचर्या भने सम्बोधन गर्ने मसंग कुनै शब्द नै रहेन ।

“सत्य सेवा सुरक्षणम्” को मुलमन्त्रभित्र सजिएर बसेको निलोवर्दीको आफ्नै गौरवपूर्ण गहिरो इतिहास छ । यहाँ निलोवर्दीको अर्थ धेरैले फरक-फरक लगाउछन होला तर यो शब्द देश र समुदायको शान्ती सुरक्षा र अमन चयनसंग जोडिएको छ । निलोले शान्त र सौहार्दतालाई जनाउछ भने वर्दिले बाहिरी रक्षा तथा सुरक्षा भन्ने जनाउछ । विभिन्न कालखण्डमा विभिन्न परिस्थितिको सामना गर्दै आएको

निलोवर्दीले शान्ती सुरक्षा तथा राष्ट्रको स्वाभिमान बचाउनका साथै सरकार र जनता विचको बाटोमा आउने बाधा अवरोधलाई हटाई सुरक्षा दिने उद्देश्यबाट स्थापना हुन पुगेको हो ।

विश्व मानव समुदायको स्थापना र राज्य शासनको सुरुवाती बाटै त्यहाँ प्रहरी तथा सुरक्षा शब्द जोडिदै आएको देखिन्छ । यही सुरक्षाभित्र अटल रूप लिएर बसेको निलोवर्दीले नसमेटेको कुनै पनि क्षेत्र छैन ।

दुख कष्टको कुनै पनि वास्ता नगरी तथा जिवन मृत्यु घरपरिवारको कुनै वास्तै नगरी सभ्य समाज निर्माणको लागि यो देशको निलोवर्दी धारी माथिको जिम्मेवारी कति ठुलो छ । भट्ट हेर्दा त सजिलो र साह्रै लोभ अनि माया लाग्दो देखिन्छ । तर भित्र त्यति नै जटिल छ, जाहाँ निलोवर्दी हुन्छ त्यहाँ आत्मसम्मानका लागि नभई आफ्नो देश र जनताको स्वाभिमानका लागि र सुशासनको प्रत्याभूति नागरिकलाई दिलाउन तथा देश र नागरिकलाई सुरक्षा प्रदान गर्न आफ्नो ज्यानको बाजी लगाएर पनि रात दिन लागी परेको हुन्छ । सबैको नजर त्यो व्यक्तिमा परिरहेको हुन्छ । जुन व्यक्ति समाजमा अरू भन्दा फरक देखिएको हुन्छ । चाहे त्यो बाहिरी देखावटी रूपमा होस् या त्यो भित्री रूपमा होस् । हेर्दा त समाज तथा अन्य मानिसहरूको नजरमा

पनि निलोवर्दी सामान्य देखिन्छ होला तर वास्तविकतामा गहिरिएर हेर्ने हो भने यो निलोवर्दीको मान र शान वेग्लै छ ।

“निलोवर्दीलाई बिहान उठे देखी बेलुकी सुत्ने बेलासम्ममा एक न एक पटक सबैले सम्भेकै हुन्छन । जब-जब समस्या आइलाग्छ तब-तब निलोवर्दी शब्द सम्बोधन हुने गर्छ । सामान्य समस्या देखी ठुला-ठुला समस्यासम्म, घरमा हुने श्रीमान् श्रीमतीको झगडा देखी ठुला-ठुला अपराध र देशको सीमा नाका मिचिंदाको अवस्थासम्म, सबै ठाँउमा विवाद समाधान गर्नका लागि सबैतिर निलोवर्दीको खोजी भएकै हुन्छ । एकातिर सरकारी संस्थाको समस्या होस् या गैर सरकारी संस्थाको समस्या होस । सबैको स्थायित्व कायम गर्नका लागि निलोवर्दीको आवश्यकता परेको हुन्छ भने अर्कातिर निस्वार्थ रूपमा अहोरात्र शान्ती सुरक्षा कायम गर्नको लागि आफ्नो सुखी संसारलाई त्यागी आचरण र व्यवहारभित्र बसेर आफ्नो दायित्व निर्वाह गरिरहेको हुन्छ ।”

निलोवर्दी सिङ्गो देशको हो र गौरव देश भित्र बसोबास गर्ने सबै नागरिक यसका मित्र हुन दाहिनेतिर नेपालको चन्द्र सूर्य अंकित झण्डा र बायाँतिर नेपाल प्रहरी संगठनको धानको बाला भित्र खुकुरी डण्डाक्रस

मनोग्राम अंकित भन्डा बोकेको निलोवर्दीमा सजिएर बसेका जुनसुकै दर्जाको व्यक्तिले पनि देश र नागरिकको जिउधनको रक्षा गर्नको लागि शपथ खाएर लागेका हुन्छन् । निलोवर्दीमा सजिएका सदस्यहरू जो सुकैले पनि देश र नागरिकको भविष्य अनि समाजको सुन्दरता कायम गर्नको लागि काम गर्ने गर्दछन्।

अब हामी सबैले बुझ्नु जरूरी छ निलोवर्दी आफैले शपथ खाएर बन्धनमा बाधिइ सेवामा अनवरत लागेको छ । निलोवर्दीको औचित्य अनि महत्वसँगै आवश्यकताको बारेमा समेत सबैले एकपटक अध्ययन गर्नुपर्ने देखिन्छ । धेरै टाढाको कुरा नगरौं २०७२ सालमा गएको महाभूकम्पको मात्र कुरा गर्दा मेरो आङ्गुली सिरिङ्ग भएर आउँछ । निलोवर्दी भित्र बाधिने सदस्य पनि मान्छे हो त्यसको पनि त घरपरिवार हुन्छ होला तरपनि लगाव यस्तो हुन्छ ।

जब २०७२ सालमा महाभूकम्प गयो काठमाडौं उपत्यका लगायत त्यसका आसपासका केही ठाँउहरू सिन्धुपाल्चोक, गोरखा लगायतका विभिन्न जिल्लाहरूमा मानवीय क्षति ठुलो मात्रामा भयो करिब साढे आठ हजार मानिसको लास एकै चिहान भएको थियो । त्यति बेला घरमा मरेकी आफ्नी श्रीमती र मरेकी आमाको

मुखसम्म पनि नहेरि एकमुठी सास भएसम्म अर्काकी श्रीमती र आमालाई बचाउनका निमित्त पानीको घुट्टो सम्म पनि नपिई पानीको प्यासले प्याक-प्याक भएर बचाउन हिँडेको पनि निलोवर्दीको सदस्य हो ।

२०७५ सालमा बारा लगायतका प्रदेश नम्बर २ का केही जिल्लामा आएको हुरी बतासका कारण पनि करिब ३८ जनाले ज्यान गुमाए आफ्नो घरको छानो उडाई लगदा समेत नागरिकलाई बचाउनका लागि खटिएको त्यो व्यक्तिको समस्या कसले बुझिदला ?

अहिले विश्व मानव समुदाय नै त्रसित भइरहेको बेला नागरिकलाई घरभित्रै बसी आफ्नो जिवन जोगाउन आग्रह गर्दै सडकका पेट्टीमा रात बिताइरहेको पनि त्यही निलोवर्दीको एक सदस्य हो । विश्वमा महामारीकै रूपमा फैलिरहेको कोरोना भाइरस के निलोवर्दीको डरले भाग्छ त ? कदापी भाग्दैन होला तरपनि नागरिकको सुन्दर जिवन हेर्नको लागि आफु सडकमा रात बिताई नागरिकलाई घरभित्रै बसेर आफ्नो सुन्दर जिवन जोगाउन निलोवर्दीले आग्रह गरिरहेको छ ।

अरबौंको सरकारी महल र सरकारी सम्पत्ति बचाउनका साथै नागरिकको जिउधनको सुरक्षा गर्न आफ्नो जिवनको प्रवाह नै नगरी लागी पर्ने पनि

त्यही निलोवर्दीको सदस्य हो । देशको स्वाभिमान बचाउन र विदेशी हस्तक्षेपबाट आफ्नो राष्ट्रलाई बचाउनका लागि सिमानामा कटबासको लट्टी भरमा सुशज्जित हातहतियारसँग लडेर आफ्नो ज्यानको बाजी थापेर हरपल हरक्षण तयार रहनेसमेत त्यही निलोवर्दीको सदस्य हो ।

आफ्नो बस्ने छानो पनि नहुँदा पौषको चिसोमा जस्ताको चिस्यान र जेठको प्रचण्ड गर्मीमा समेत जस्ताको तापमा सुत्न बाध्य भएर पनि आफ्ना देशका नागरिकको मुहारमा खुसी छाएको हेर्न चाहने पनि त्यही निलोवर्दीको सदस्य हो । सरकारी सम्पत्तिको दुरुपयोग हुनबाट बचाउन देखी भ्रष्टाचार नियन्त्रण गर्नसम्म पनि लागी पर्ने समेत निलोवर्दीकै सदस्य हो त्यस कारण नेपाल प्रहरी संगठन भित्र निलोवर्दीमा सजिएर बसेका सदस्यको राष्ट्र र नागरिक प्रतिको यो इमानदार लगावलाई म सदा सम्मान गर्ने छु । निलोवर्दीको सेवालाई बुझेर देशको सुशासनलाई प्रभावकारी बनाउनमा सबैले जोड दिनु आवश्यक छ । देशको सुशासनलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्ने सकेमा मात्र समुन्नत तरिकाले देशको विकास हुने देखिन्छ । ♦♦

कविता

राष्ट्रको सिपाही

✍ आर्दश अवस्थी

उमेरले साठी वर्षको म
बोलाउँदा जवान भन्दछन
गाउँमा मेरो उमेरका मान्छेलाई
बोलाउँदा बुढो भन्दछन
म कस्तो जवान कहिल्यै बुढो नहुने ।

तिस वर्षको मेरो छोरो
उसलाई उसको श्रीमतिले
बुढा भनेर बोलाउछिन
तर म कस्तो सिपाही
मेरी श्रीमतिले मलाई
जवान भनेर बोलाउछिन
म कस्तो जवान कहिल्यै बुढो नहुने ।

ढुङ्गा, मुढा, आगो, पानी
सबैलाई तह लगाएर
चाउचाउमा छाक बिताउने
म एक राष्ट्रको सिपाही
देश र नागरिकका लागी
भोकै प्यासै लड्ने म एक यौद्धा
म कस्तो यौद्धा हुं
न रोकिने न हतारिने
म कस्तो सिपाही हु
कहिल्यै विश्राम नलिने ।

मेरा हातका लाठीसंगै
ति एसएलआर र ईन्सासहरू
वर्षौं पहिलाका थिए त्यसैले बुढा भए
तर साठी वर्षको राष्ट्रको सिपाही
म कस्तो जवान हु कहिल्यै बुढो नहुने ।

इतिहासको पानाबाट

प्रहरी प्रकाशनको २०४६ साल अङ्क, १ को त्रैमासिक पुलिस प्रकाशनमा प्रकाशित प्रहरी महानिरीक्षक हेमबहादुर सिंहद्वारा लिखित नेपालमा शान्ति सुरक्षाको व्यवस्था र नेपाल प्रहरीको विकास ' शीर्षकको लेखको अंश त्यही समयको भाषामा जस्ताको तस्तै साभार गरी प्रस्तुत गरेका छौं ।

– सम्पादक

२०११ सालमा सदर प्रहरी तालीम केन्द्रको स्थापना भएपनि विदेशबाट तालिम हासिल गरी फर्केका सीमित प्रहरी अधिकृतहरूले आफुले प्राप्त गरेको ज्ञानको आधारबाट प्रशिक्षार्थीहरूलाई पढाउने र सिकाउने गर्दथे । अन्य विषयहरूमा ज्ञान दिलाउनका लागि न त प्रशिक्षकको लागि न प्रशिक्षार्थीहरूको लागि अन्य आवश्यक पुस्तकहरूनै थिए । हुन त विदेशी भाषामा लेखिएका पुस्तकहरू नभएका होईनन् तर त्यो पढेर बुझ्न सक्ने कतिनै थिए र ?

व्यवसायिक पाठ्यपुस्तकको, पत्र-पत्रिकाको टङ्कारो खाँचो परिरहेको अवस्थामा वि.स. २९१६ सालमा नेपाल प्रहरीले एक महत्वपूर्ण कदम उठायो । जनतामा प्रहरीको परिचय प्रस्तुत गराउनु, प्रहरी कर्मचारीमा विभागिय ज्ञान वृद्धि गराउनु र प्रहरी कर्मचारीलाई साहित्यिक अभिरुची उत्पन्न गराउनु यि तिनवटा उद्देश्य राखेर २०१६ साल असारदेखी 'प्रहरी' त्रैमासिक प्रकाशन शुरु भयो ।

नेपाल प्रहरीसम्बन्धी केही जानकारीहरू

- वि.सं. २०३८ भदौ ४ गतेबाट प्रहरी महानिरीक्षकलाई निवासको व्यवस्था भएको थियो ।
- २०७५ साल असोज १३ गते सोलुखुम्बु जिल्ला प्रहरी कार्यलय व्यारेक, मेश, सिनियर प्रहरी अधिकृत क्वाटर र कार्यलय प्रमुख निवासको समुदधान भएको थियो ।
- २०४६ साल साउन ३२ गते
- नुवाकोट जिल्लाको ककनीमा सशस्त्र प्रहरी तालिम केन्द्रको स्थापना भएको थियो ।
- २०७५ साल असोज २९ गते चितवन जिल्ला प्रहरी कार्यलय व्यारेक र हिरासत कक्षको समुदघाटन भएको थियो ।
- २०४३ सालबाट राजमार्ग गस्ती प्रहरीको व्यवस्था गरिएको थियो ।

सङ्कलन: प्र.ना.नि. संगीता कार्की

सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित नजिरहरू

नवराज सिलवाल बिरुद्ध विपक्षी नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, सिंहदरवार काठमाडौंसमेत, मुद्दा-उत्प्रेषण परमादेश (ने.का.प.२०७४, अडक १२, निर्णय नं. १७२३)

प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरू मध्येबाट गर्नुपर्ने र प्रहरी अतिरिक्त महानिरीक्षकहरू नभएको अवस्थामा प्रहरी नायब महानिरीक्षकहरू मध्येबाट प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्न सकिने देखियो । त्यसरी नियुक्त गर्दा (क) जेष्ठता (ख) कार्यकुशलता (ग) कार्यक्षमता (घ) उत्तरदायित्व बहन गर्न सक्ने क्षमता (ङ) नेतृत्व प्रदान गर्न सक्ने कुशलता तथा (च) आफूभन्दा मुनिको प्रहरीलाई प्रोत्साहन र परिचालन गर्न सक्ने सामर्थ्य भएका व्यक्तिलाई नियुक्त गर्नुपर्ने गरी योग्यता निर्धारण गरिएको पाइयो । प्रहरी महानिरीक्षक पदमा बढुवा गर्दा कानूनद्वारा निर्धारित उल्लिखित छ वटा योग्यताको वस्तुगत आधारमा परीक्षण गरिनु अनिवार्य देखिन्छ । उल्लिखित योग्यतामध्ये कुनै कुरालाई नहेर्न वा अनदेखा गर्न मिल्दैन । नियममा उल्लेख

भएअनुसारका योग्यतासम्बन्धी समग्र पक्षमा विचार गरी वस्तुगत आधारमा निर्णय गरिएको छ भन्ने कुरा निर्णयसम्बन्धी अभिलेखबाट अभिव्यक्तरूपमा देखिनु पनि पर्दछ । यो केवल निर्णयकर्ताको आत्मगत सन्तुष्टि (Subjective Satisfaction) वा सामूहिक विवेक (Collective Wisdom) को विषय मात्र नहुने ।

सङ्कलन:- प्र.स.नि. जनक आचार्य

छोरो भयाप

छोरो भयाप भएर घर आउछ ।

घरमा थाहा पाउछन भनेर हत्त न पत्त laptop खोलेर पढ्न बसे जस्तो गरेछ ।

बाउ: आज पनि धोकेर आइस हैन त ?

छोरो: हैन बुबा, पढिराको छु ।

बाउ: साले गधा suitcase खोलेर के पढ्दै छस् हँ ?

◆ ◆ ◆
शेरेको तपस्या

एकदिन शेरे भगवानको तपस्या गर्दैरैछ ।

अचानक भगवान प्रकट नभएछन अनि सोधेछन् के चाहियो बालक ?

शेरे : एउटा जागिर, ठुलो गाडी र त्यसमा धेरै केटी नै केटी

भगवान: तथास्तु ...।

बिचरा शेरे आज एउटा Girl's school मा बस झुइभर छ ।

सङ्कलन:- प्र.ह.शरणजंग भण्डारी

वैशाख-जेठ २०७७